25- KITÂBUZ-ZEKÂT
1- Zekatin Vacib Olmasi Babi
2- Zekat Vermek Üzere Bey'at Edip Ahidlesmek Babi
3- Zekat Vermeyen Kimsenin Günahi Babi
4- Bab: Peygamberin: "Bes ûkiyyeden az mikdârdaki gümüste zekât yoktur" Kavlinden Dolayi Zekati Verilen Mal Kenz Degildir
5- Mali Hakkli Yerde Harcama Babi
6- Sadakada Gösteris Yapma(nin Kötülügü) Babi
7- Bab: Allah Çalinmis Maldan Yapilan Sadakayi Kabul Etmez
8- Yüce Allah'in: "Allah ribânin bereketini tamamen giderir; sadaka(si verilen mal)lari ise artirir. Allah (harami halâl tanimakta israr eden) çok kâfir, çok günahkâr hiçbir kimseyi sevmez* îmân eden, iyi iyi amellerde bulunan, namazi dosdogru kilan, bir de zekâti veren kimseler; iste onlarin Rabb Heri indinde mükâfatlari vardir. Onlara hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olacak degillerdir" (el-Bakara: 276-277) Kavlinden Dolayi Sadakanin Halal Kazançtan Yapilmasi Babi
9- Kabul Edilmeyip Geri Çevrismesinden Önce Sadaka Vermek Babi
10- Bab:
11- Hangi Sadaka Daha Faziletlidir? ve Sihhatli Cimri Kimsenin Sadakasinin Fazileti) Babi
12- Bab
13- Asikare Verilen Sadaka Babi
14- Gizli Verieln Sadaka Babi
15- Bab: Insan Bilmiyerek Bir Zengine Sadaka Verdigi Zaman (Sadakasi Makbuldür)
16- Bab: Insan Bilmiyerek Kendi Ogluna Sadaka Verdigi Zaman
17- (Ragbet Edilecek Sadaka Bizzat Kendi) Sag Eliyle Verilen Sadakadir Babi
18- Sadakasini Bizzat Kendisi Vermeyip de Hizmetçisine Vermesini Emreden Kimse Babi
19- Bab: Sadaka Ancak Bir Zenginlik Üzerinden Verilir
20- Bir Insana Verdigi Seyleri Sayip Söylemek Suretiyle Basa Kakan Kimse(nin Kötülügü) Babi
21- Sadakayi Gününden Geciktirmeyip Acele Vermeyi Seven Kimse Babi
22- Sadaka Vermeye Tesvik Etmek ve Sadaka Verilmesi Hususunda Sefaat ve Delalet Eylemek Babi
23- Sadaka, Insanin Gücü Yettigi Mikdarda(Verilmeli)dir Babi
24- Bab: Sadaka Günahi Örter
25- Müsrilik Halinde Iken Sadaka Veren, Sonra da Müslüman Olan Kimse(?) Babi
26-Hizmetçi, Efendisinin Emri Ile, Serveti Bozucu Olmayarak Sadaka Verdigi, Zaman. Bu Hizmetçinin de Sevab Alacagi Babi
27- Kadin (Aile Servetini) Bozguncu Olmayarak Kocasinin Evinden Sadaka Verdigi Yahud (Örfe Göre Ailesine, Konuklarina) Yedirdigi Zaman Bu Kadinin da Sevabi Olacagi Babi
28- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
29- Sadaka Verip Duran Cömert Kimse Ile Cimrinin Meseli Babi
30- Çalisip Is Yapmakla Kazanilandan ve Ticaretten Sadaka Vermek Babi
31- Bab: Her Müslüman Üzerine Sadaka Vermek Vacibdir

32- Bab: Zekattan Ne Mikdar ve Sadakadan Ne Mikdar Verilir?
33- Gümüsün Zekati Babi
34- Zekatta Arz (Yani Nassla Ta'yin Edilmis Olanin Kiymetinde Bir Metal) Verilmesi Babi
35- Bab: "Ayri Ayri Bulunan Zekat Mallari Bir Araya Toplanmaz; Toplu Olanlarin da Arasi Ayrilmaz"
36- Bab: "Karisik Iki Sürüden Olusan Ortakli Bir Sürünün Zekati Hususunda, Bu Karisik Sürünün Iki Sahibi Kendi Aralarinda Adalet Geregince Birbirlerine Müracaat Ederler" .
37- Deve Zekati Babi
38- Yanindaki Develerin Zekati Bintu Mehad'a Ulasan; Fakat Yaninda Bintu Mehad Bulunmayan Kimse Babi
39- Koyun Cinsinin Zekati Babi
40- Bab: Zekatta Malin Yaslisi, Ayiplisi ve Döl Hayvani Alinmaz: Ancak Zekat Me'mürünun (Bunlardan Almak) Dilemesi Müstesna
41- Zekatta (Bir Yasini Bitirmis) Disi Keçi Oglaginin Zekat Olarak Alinmasi Babi
42- Bab: Zekatta, Halkin Mallarinin En Iyileri Zekat Olarak Alinmaz
43- Bab: Bes Deveden Asagisinda Zekat Yoktur
44- Sigir Zekati Babi
45- Yakinlara (Yani Hisimlara) Verilen Zekat Babi
46- Bab: Müslüman Üzerine Ati Için Sadaka (Yani Zekat Vermek) Yoktur
47- Bab:Müslüman Üzerine Kölesi Için Sadaka (Yani Zekat Verme Vucübü) Yoktur
48- Yetimlere Sadaka Vermek Babi
49- Kadinin Kocaya ve Himayesinde Bulunan Yetimlere Zekat Vermesi Babi
50- Yüce Allah'in: “Sadaklar ancak kölelere-esîrlere, borçlulara, Allah yolunda... harcamaya mahsûstur... " (et-Tevbe: 60) ; Kavli Babi
51- Istemekten Sakinip Geri Durmak Babi
52- Allah Her Kime, Kendisinin Istemesi ve Nefs Ihtirasi Olmaksizin Birsey Ihsan Ederse (O Kimse Bu Ihsani Kabul Etsin) Babi
53- (Bir Ihtiyaci Kapatmak Için Degil de) Mal Biriktirip Çogaltmak Için Insanlardan Isteyip Dilenen Kimse Babi
54- Yüce Allah'in:"Onlar insanlardan yüzsüzlük edip de birsey istemezler... " (el-Bakara: 273) Kavli Babi
55- Hurmanin Yasken Agaci Üzerinde Mikdarini Takdir ve Tahmin Etmek Babi
56- Sema Suyu Ile (Yani Yagmurla) ve Akar Su Ile Sulanan Yer Mahsüllerinde Usr(= Onda Bir Vergi) Vardir Babi
57- Bab: Bes Vesk(Yani Bin Kilo)'den Az Mahsülde Sadaka (Yani Zekat) Yoktur
58- Hurma Zekatinin Hurmalar Olgunlastigi Zaman Agaçlardan Kesilip Devrisilmesi Sirasinda Alinmasi ve Küçük Çocuk Serbest Birakilir da Zekat Hurmasina Dokunur Mu? Babi
59- Kim Meyvelerini Yahud Meyveli Hurma Agacini Yahud Ekinli Arazisini Yahud Ekinini Onda Bir Veya Sadaka- (Yani Zekat) Vacib Oldugu Halde Satar da Bu Sattigi Mahsüllerden Dolayi Kendisine Tahakkuk Etmis Olan Zekat Borcunu Baska Malindan Öderse Yahud Sadaka (Yani Zekat) Vacib ; Olmadigi Halde Mahsülünü Satarsa (Bu Satisi Caiz Olur) Babi
60- Bab: Sadaka (Yani Zekat) Veren Kimse, Vermis Oldugu Sadaka Malini (Bedel Ödeyerek)

Satin Alabilir Mi?
61- Peygamber (ve Ailesi) Hakkinda, Sadaka Konusunda Zikrolunan Sey (Yani Haramlik) Babi
62- Peygamberin Zevcelerinin Âzadli Kölelerine Verilen Sadaka(nin Hükmü) Babi
63- Bab: Sadaka Tahavvül Ettigi (Yani Sadaka Olmaktan Çiktigi) Zaman?
64- Farz Kilinmis Olan Sadakanin Zenginlerden Alinip Her Nerede Bulunurlarsa Fakirlere Verilmesi Babi
65- Imam'in (Yani Devlet Baskani veya Onun Yerinde Bulunan Yüksek Idare Adaminin) Sadaka Sahibi Lehine Salat ve Dua Etmesi.
66- Denizden Çikarilacak Seylerin Zekat Vergisine Tabi' Tutulup Tutulmayacagi Babi
67- Bab: Rikazda Beste Bir (Nisbetinde Vergi) Vardir
68- Yüce Allah'in "Sadakalar, zekât isinde çalisan me'mûrlar için de... bir hakktir" (et-Tevbe: 60) Kavli Ile Zekat Me'mürlarinin, Devlet Baskani Olan Imam Huzurunda Hesaba Çekilmeleri Babi
69- Sadaka Develerinin ve Sütlerinin Sirf Yolculara Tahsis Edilip O Yolda Kullanilmalari Babi
70- Imamin Sadaka Develerini Kendi Eliyle Damgalayis Alametlemesi Babi

Rahman ve Rahfm olan Allah'in ismiyle

25- KITÂBUZ-ZEKÂT
(Zekât Kitabi)

1- Zekatin Vacib Olmasi Babi

Ve Yüce Allah'in su kavli:

"Namazi dosdogru kilin, zekâti verin..."(en-Nûr: 56; el-Mucâdik: 12) [1]
Ve Ibn Abbâs (R) söyle dedi: Bana Ebû Sufyân (R) tahdîs edip, Peygamber'in hadîsini zikretti: Kendisi Hirakl'e "Muhammed bize namaz kilmamizi, zekât vermemizi, hisimlarla ilgilenmemizi, iffetli olmamizi emrediyor" demistir [2]**.**

1-.....Ibn Abbâs(R)'tan (o, söyle demistir): Peygamber (S) Muâz ibn Cebel'i Yemen'e gönderirken, ona: "Yemenlileri (evvelâ) Allah'tan baska ibâdete lâyik bir tanri olmadigina ve benim Allah'in Rasûlü olduguma sehâdet etmeye da'vet et. Eger bu iki sehâdeti kabul ederlerse, bu defa Allah'in her gece ve gündüzde üzerlerine bes vakit namaz farz kildigini onlara bildir. Eger onlar bu namaz farzina itaat ederlerse, bu defa onlara mallarinda Allah'in zekât farz kildigini bildir. Bu zekât, zenginlerinden alinir ve fakirlerine verilir" buyurdu [3].

2-.....Bize Su'be, Ibni Usmânibn Abdillah ibn Vehb'den; o da Mûsâ ibn Talha'dan; o da Ebû Eyyûb(R)'dan tahdîs etti (O, söyle demistir): Bir kimse Peygamber'e:
— Bana, kendimi cennete girdirecek bir amel haber ver! dedi.o. Orada bulunanlar;
— Buna ne oluyor? Bunun ne dilegi var ki? dediler. Peygamber:

— "Bu, bir hacet sahibidir; nesi olacak" buyurdu da, o sorana karsi: "Allah'a ibâdet edersin ve O'na hiçbir seyi ortak kilmazsin; namazi kilarsin, zekâti verirsin, hisimliga (iyilik) ekler durursun" buyurdu [4].

Ve Behz ibn Esed söyle demistir: Bize Su'be tahdîs edip söyle dedi: Bize.Muhammed ibn Usmân ve onun babasi Usmân ibn Abdillah tahdîs ettiler ki, bu ikisi de Mûsâ ibn Talha'dan isitmisler; o da Ebû Eyyûb'dan bu hadîsi isitip rivayet etmistir [5].

Ebû Abdillah el-Buhârî: Muhammed isminin hifz edilmemis olmasindan endîse ederim, çünkü o, Amr'dir dedi [6].

3-.....Bize Vuheyb (ibn Hâlid), Yahya ibn Saîd ibn Hayyân'dan; o da Ebû Zur'a'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti (Ebû Hureyre -R- söyle demistir): Peygamber'e bir bedevi Arab geldi ve:

— Bana, öyle bir ise delâlet et ki, ben onu isleyince cennete girebileyim, dedi.

Peygamber (S):

— "Allah'a hiçbir seyi ortak kilmiyarak, yalniz Allah'a ibâdet edersin, farz yazilan namazi kilarsin, farz kilinmis olan zekâti verirsin ve ramazân orucunu tutarsin" buyurdu.

Bedevi Arab:

— Nefsim elinde bulunan Allah'a yemîn ederim ki, ben senden isittigim bu ibâdetler üzerine bir artirma yapmam, dedi de arkasini dönüp gidince, Peygamber:

— "Kim, cennet ehlinden bir kimseye bakmasi kendisini sevin-direcekse, iste su zâta baksin!" buyurdu [7].

4- Bize Müsedded, Yahya el-Kattân'dan; o da Ebû Hayyân'dan tahdîs etti. Bu Ebû Hayyân Yahya ibn Saîd: Bana Ebû Zur'a, bu hadîsi Peygamber(S)'den olmak üzere haber verdi, demistir [8].

5-..... Bize Hammâd ibnu Zeyd tahdîs edip söyle dedi: Bize Ebû Hamze (Nasr ibn Imrân) tahdîs edip söyle dedi: Ben Ibn Ab-bâs(R)'tan isittim, söyle diyordu: Abdu'1-Kays hey'eti Peygamber'e geldiler ve:

— Yâ Rasûlallah! Bu topluluk Rabîa kabîlesindendir. Seninle bizim aramiza Mudâr kâfirleri girmistir. Biz sana yalniz haram ay içinde ulasabiliriz. O hâlde sen bize kestirme birsey emret de bizler onu senden alalim ve arkamizda kalan kimselerimizi de ona çagiralim, dediler.

Rasûlullah (S);

— "Ben size dört sey emrediyor ve dört seyden de nehyediyorum: Allah'a îmân etmek ve Lâ ilahe illeUlah { = Allah'tan baska tanri yoktur hakikatine) sehâdet etmek" buyurdu ve (parmagini) eliyle söyle bagladi; devamla: "Namazi kilmak, zekâti vermek ve ganimet aldiginiz seylerin beste birini (devlete) vermenizdir. Ve sizleri dubbâ', hantem, nakîr ve müzeffet (denilen kablarda yapilan \çV\\tr)den nehyediyorum" buyurdu.

Ve Süleyman ibn Harb ile Ebu'n-Nu'mân Muhammed ibnu'l-Fadl es-Sedûsî, Hammâd ibn Zeyd'den; "Allah'a îmân, Lâ ilahe il~ le'llah (= Allah'tan baska tanri yoktur) diye sehâdet etmektir" seklinde [9]

söylemislerdir .

6-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) vefat ettigi zaman, Ebû Bekr halîfe olup Arab kabilelerinden bâzilari kâfirlige dönerek tekrar kâfir olduklarinda (onlara karsi ordu sevkine giristiginde) Umer, Ebû Bekr'e hitaben:
— Sen bu insanlara nasil kital yaparsin? Hâlbuki Rasûlullah (S): "Ben insanlar Lâ ilahe ille'llâh... (= Allah'tan baska ilâh yoktur ve Muhammed O 'nun elçisidir) deyinceye kadar onlarla harb yapmakla emr olundum. Kim bu sözü söylerse, artik o kimse.Islâm kaanûnu-nun hakki karsiligi olmak müstesna, benden malini ve canim korumus olur. (Gizli günâhlarinin) hesabi ise Allah'a âiddir" buyurmustur, dedi.
Ebû Bekr de Umer'e karsi:
— Allah'a yemîn ederim ki, ben namaz ile zekât vermek arasini ayiran kimselerle muhakkak harb ederim. Çünkü zekât, mâlî bir hakk-tir. Allah'a yemîn ederim ki, bunlar Allah'in Rasûlü'ne veregeldik-leri bir disi oglagi (yânî umûmî olarak zekâti) benden men' ederlerse, bu zekâti men' etmek suçundan dolayi onlarla muhakkak harb ederim, dedi.
Bunun üzerine Umer:
— Vallahi bu mürtedlerle harb edilmesi hakkindaki hüküm, Allah'in Ebû Bekr'in gögsünü, gönlünü açip genisletmis olmasindandir. Ben bu sayede onlarla harb etmenin hakk oldugunu Ögrendim, dedi [10]
.

2- Zekat Vermek Üzere Bey'at Edip Ahidlesmek Babi

"... Eger tevbe ederler, namazi kilarlar ve zekâti verirlerse, s. artik onlar dinde sizin kardeslerinizdirler" (et-Tevbe 11) **[11]**

7-.....Kays söyle demistir: Cerîr ibnu Abdillah el-Becelî (R):
Ben Peygamber(S)'e namaz kilmak, zekât vermek ve her müslümâ-na hayir isteyici olmak üzere bey'at ettim, demistir [12].

3- Zekat Vermeyen Kimsenin Günahi Babi

Ve Yüce Allah'in su kavli:
"... Altini, gümüsü yigip biriktirip de onlari Allah yolunda harcamayanlar, iste bunlara pek acitici bir azâb mustula! O gün bunlar, üzerlerinde, cehennem atesinin içinde kizdirilacak da o kimselerin alinlari, bögürleri ve sirtlari bunlarla daglanacak; iste bu nefisleriniz için toplayip sakladiklariniz! Artik saklayip istifçilik ettiginiz bu nesneleri tadin! denilecek" (et-Tevbe: 34-35) **[13]**

8-.....Ebû Hureyre (R) söyle diyordu: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Sahibi, kendisindeki zekât

hakkini vermedigi zaman deve, kiyamet günü en kuvvetli haliyle sahibinin üzerine gelir ve onu tabanlariyle çigner. Koyun da kendisindeki zekât hakkini vermedigi zaman en kuvvetli ve besili haliyle sahibi üzerine gelir ve tirnaklariy-le onu çigner, boynuzlariyle da ona vurur".
Peygamber devamla buyurdu: "Bu hayvanlarin haklarindan birisi de su baslarinda sütlerinin sagilmasi (ve oradakilere sadaka edilmesi)dir" [14].
Yine Peygamber söyle buyurdu: "Sakin sizden hiçbiriniz kiyamet günü zekâtini vermedigi davarini omuzunda bagirir hâlde tasiyip gelmesin ve (yardim isteyerek): Ya Muhammedi demesin. O zaman ben ona: Ben senin için hiçbirsey yapmaya mâlik degilim; ben (ilâhî emirleri) teblig etmisimdir, derim. Yine sizden hiçbiriniz zekâtim vermedigi devesini bögürür hâlde omuzu üzerinde tasiyarak gelmesin v Yâ Muhammedi demesin. Ben ona: Ben senin lehine hiçbirseye mu lik olamiyorum; ben (Allah'in emir ve nehiylerini) teblig etmisimdir, derim" [15].

9-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Kim ki, Allah kendisine mal verir de o malin zekâtini vermezse, kiyamet gününde zekâti verilmeyen mal, sahibi için çok zehirli erkek bir yilan suretine konulur. Bu yilanin iki gözü üstünde iki nokta vardir. Bu azgin yilan kiyamet gününde mal sahibinin boynuna gerdanlik yapilir. Sonra yilan agzi ile sahibinin çenesini iki tarafindan yakalar. Sonra: Ben senin (dünyâda çok sevdigin) malinim; ben senin hazînenim, der". Ebû Hureyre dedi ki: Bundan sonra Rasûlullah su maâldeki âyeti okudu: "Allah 'in/adlindan kendilerine verdigini (harcamakta) cimrilik edenler, sakin bunun kendileri için bir hayr oldugunu sanmasinlar. BiVakis bu, çnlar için bir serr-dir. Onlarin cimrilik ettikleri sey, kiyamet günü boyunlarina dolanacaktir. Göklerin ve yerin mirasi Allah'indir. Allah ne yaparsaniz hakkiyle haberdârdir" (Âiu imrân: 180) [16].

4- Bab: Peygamberin: "Bes ûkiyyeden az mikdârdaki gümüste zekât yoktur" Kavlinden Dolayi Zekati Verilen Mal Kenz Degildir [17]

Ve Ahmcd ibnu Sebîb ibn Saîd söyle dedi:
Bize babam Sebîb, Yûnus ibn Yezîd'den; o da Ibn Sihâb'dan tahdîs etti ki, Hâlid ibn Eslem söyle demistir:
Bir kerre Abdullah ibn Umer ile Medine hâricine çikmistik. Bir bedevî gelip Ibn Umer'e: "... Altini ve gümüsü biriktirip de onlari Allah yolunda harcamayanlar; iste onlara pek elemli bir azabi mustula" (et-Tevbe: 34) kavlindeki *'Kenz t9in mâhiyetinden bana haber ver! dedi. Ibn Umer söyle dedi; Her kim bu mallari biriktirip de zekâtlarini vermezse, onun için heîâk ve azâb vardir. Ancak zekât âyetinin indirilmesinden önce ihtiyâçtan fazla olup da Allah yolunda harcanmayan mallar kenz sayilirdi. Zekât indirilince, Allah zekâti, mallar için bir temizlik sebebi kilmistir [18].

10-.....O da Ebû Saîd(R)'den söyle derken isitmistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Bes ûkiyyeden az mikdâr (gümüs) da zekât yoktur. En asagi üçer yasinda bes deveden asagisinda da

zekât yoktur. Bes vesk mikdânnin asagisinda(ki mahsûllerde) da zekât yoktur"[19].

11- Bize Alî tahdîs etti. O Hüseym'den söyle dedigini isitmistir: Bize Husayn haber verdi ki, Zeyd ibnu Vehb söyle demistir: Ben Re-beze'ye ugradim. Orada Ebû Zerr ile karsilastim. Ona: SenI bu menziline indiren nedir? dedim. Ebû Zerr (R) söyle dedi: Ben Sam'da bulunuyordum. "... Altini, gümüsü biriktirip de onlari Allah yolunda harcamayanlar, iste onlara elemli bir azabi mustula... " (et-Tevbe: 34) âyetinin tefsiri hakkinda Muâviye ile ihtilâf ettim. Muâviye: Bu âyet Kitâb ehli hakkinda indi, dedi. Ben de: Bu âyet hem bizim hakkimizda, hem de Kitâb ehli hakkinda indi, dedim. Bu konuda benimle onun arasinda bir niza' oldu. Muâviye, Usmân'a bir mektûb yazip beni sikâyet etti. Bunun üzerine Usmân da bana, Medine'ye gel diye mektûb yazdi. Medîne'ye geldim. Insanlar beni bundan evvel hiç görmemisler gibi, yanimda toplanip çogaldilar. Ben bu hâli Usmân'a söyledim. Usmân bana: Istersen bir kenara çekilirsin ve yakin bir yerde olursun, dedi. Iste beni bu menzile indiren hâdise budur. Eger benim üzerime bir Habesli'yi emîr ta'yîn etmis olsaydilar, ben muhakkak onu dinler ve itaat ederdim[20].

12- Bize Ayyas ibnu'l-Velîd tahdîs edip söyle dedi: Bize Abdu'l-A'lâ tahdîs edip söyle dedi: Bize el-Cuveyrî, Ebu'l-A'lâ'dan tahdîs etti ki, el-Ahnef ibn Kays: Ben bir toplulugun yanina oturdum... demistir.
H ve yine bana Ishâkibnu Mansûr tahdîs edip söyle dedi: Bize Abdussamed haber verip söyle dedi: Bana babam Abdu'l-vâris tahdîs edip söyle dedi: Bize el-Cuveyrî tahdîs edip söyle dedi: Bize Ebu'l-A'lâ ibnu's-Sihhîr tahdîs etti. Onlara da el-Ahnef ibn Kays tahdîs edip söyle demistir: Ben Kureys ileri gelenlerinden bir cemâatin yanina oturdum. Bu sirada sert saçli, sert elbiseli ve sert görünüslü bir kimse geldi; nihayet o toplulugun yaninda dikeldi ve onlara selâm verdi. Sonra: Altin ve gümüsleri biriktirip infâk etmeyenlere, üzeri cehennem atesinde kizdirilmis taslardan haber ver. Sonra bu taslar, onlardan her birinin memesi ortasina konulur, nihayet iki kürek kemiginden çikar. Kürek kemikleri üzerine konulur; nihayet memeleri ortasindan disari çikar. Böylece kürek kemikleri ile memeleri arasinda gider gelir, dedi. Bunlari söyledikten sonra o zât geri döndü ve diregin yanina oturdu. Ben de onun arkasindan gittim ve yanina oturdum. Ben onun kim oldugunu bilmiyordum. Ona: Ben bu insanlarin senin söyledigin sözlerden hoslanmadiklarini saniyorum, dedim. O cevaben: Onlar hiçbir seyi akil etmiyorlar. Dostum bana söyle buyurdu, dedi. Ben: Senin dostun kimdir? dedim. Peygamber'dir, dedi. Peygamber (S): "Yâ EbâZerr! UhudDagi'nt görüyor musun?" dedi. Ebû Zerr dedi ki: Rasûlullah bir ihtiyâci için beni oraya gönderecek zannederek, gündüzden ne kadar zaman kaldi diye günese baktim ve evet Uhud'u görüyorum, dedim. Rasûlullah: "UhudDagi gibi altinim olup, üç dî-nâr hâriç, bunun hepsini infâk etmek isterim" buyurdu. Bu insanlar ise akil etmiyorlar; ancak dünyâ metâ'i topluyorlar. Allah'a yemîn ederim ki, ben Allah'a kavusuncaya kadar onlardan hiçbir dünyâ metâ'i Istemem ve onlara dînden bir sey de sormam[21].

5- Mali Hakkli Yerde Harcama Babi [22]

13-.....Ibnu Mes'ûd (R) söyle demistir: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Iki

kimseden baskasina gibta olmaz: Biri su kimsedir: A Hah ona mal vermis; hem de o mali hakk yolunda harcayip tüketmeye yetecek kudret bahsetmistir. Ikincisi de su kimsedir: Allah ona hikmet ihsan etmis, o da bu ilim ve hikmetle hükmetmekte ve onu baskalarina da ögretmektedir"[23].

6- Sadakada Gösteris Yapma(nin Kötülügü) Babi

Çünkü Yüce Allah söyle buyurdu: ; "Ey îmân edenler; malini insanlara gösteris için harcayan, Allah'a ve âhiret gününe inanmayan bir kimse gibi -basa kakmak ve incitmek suretiyle- heder etmeyin. Çünkü onun hâli, üzerinde bir toprak bulunup da kendine siddetli bir yagmur isabet eden; bu suretle o, kendisini kaskati bir tas hâlinde birakmis olan kaypak bir kayanin hâli gibidir.
Onlar isledikleri hiçbir seyden (sevâb kazanmaya) muktedir olmazlar, Allah, kâfirler güruhuna hidâyet
Vermez" {el-Bakara: 264) [24]

Ibn Abbâs (R): Âyetteki "Salden", üzerinde toz toprak bulunmayan düz tas'tir, demistir [25].

Ikrime de: "Vâbil", siddetli yagmurdur; "et-Tallu", çig denilen islakliktir, demistir [26].

7- Bab: Allah Çalinmis Maldan Yapilan Sadakayi Kabul Etmez [27]

Allah yalniz halâl kazançtan yapilan sadakayi kabul eder.
Çünkü Allah'in su kavli vardir:
"Iyi bir söz ve bir ayip örtme, ardindan eziyet gelen bir sadakadan hayirlidir. Allah (kullarinin sadakalarindan) müstagnidir, halimdir (cezada acele edici degildir)'
(Bakara: 263)[28].

8- Yüce Allah'in: "Allah ribânin bereketini tamamen giderir; sadaka(si verilen mal)lari ise artirir. Allah (harami halâl tanimakta israr eden) çok kâfir, çok günahkâr hiçbir kimseyi sevmez* îmân eden, iyi iyi amellerde bulunan, namazi dosdogru kilan, bir de zekâti veren kimseler; iste onlarin Rabb Heri indinde mükâfatlari vardir. Onlara hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olacak degillerdir" (el-Bakara: 276-277) Kavlinden Dolayi Sadakanin Halal Kazançtan Yapilmasi Babi [29]

14- Bize Abdullah ibn Munîr tahdîs etti. O, Ebu'n-Nadr'm söyle dedigini isitmistir: Bize Abdurrahmân -ki o, Ibnu Abdiilah ibn Dinar'dir-, babasi Abdullah'tan; o da Ebû Salih'ten tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Kim halâl kazancindan bir hurma degerinde bir sadaka verirse -ki Allah halâl maldan verilen sadakadan baska hiçbir sadakayi kabul etmez-iste Allah bu halâl sadakayi sag eliyle kabul eder[30]. Sonra o tek hurma degerindeki

sadakayi, dag gibi oluncaya kadar, sizin birinizin sütten ayrilmis tayini büyütüsü gibi, sadaka sahibi için dikkatle büyütür"[31].
Bu hadîsi Abdullah ibn Dînâr'dan rivayet etmede Süleyman ibn Bilâl, Abdurrahmân'a mutâbaat etmistir[32].
Ve Verkaa ibn Umer, Abdullah ibn Dînâr'dan, o da Saîd ibn Yesâr'dan; o da Ebû Hureyre'den; o da Peygamber'den olmak üzere söyledi[33].
Ve yine bu hadîsi Müslim ibn Ebî Meryem, Zeyd ibn Eslem, Süheyl üçlüsü de Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre'den; o da Peygam-ber(S)'den rivayet etmislerdir[34].

9- Kabul Edilmeyip Geri Çevrismesinden Önce Sadaka Vermek Babi

15-.....Bize Ma'bed ibn Hâlid tahdîs edip söyle dedi: Ben Harise ibn Vehb'den isittim, söyle dedi: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Sadaka veriniz. Çünkü size öyle bir zaman gelir ki, kisi o sirada sadakasiyla yürür de onu kabul edecek bir kimse bulamaz. (Sadaka verilmek istenilen) her kisi: Bu sadakayi dün ge-tirseydin, muhakkak ben onu kabul ederdim. Fakat bu gün benim için bu sadakaya ihtiyâç yoktur, der"[35].

16-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Içinizde mal çogalip da (her yer) dolup (asmadikça kiyamet kopmaz. Hattâ o sirada mal sahibini, sadakasini kim kabul eder ki diye tasalandirir. Hattâ mal sahibi sadakayi arz eder de, kendisine arzedilecegi kimse: Benim mala ihtiyâcim yoktur, der"[36].

17-.....Bize Muhill ibnu Halîfe et-Tâî tahdîs edip söyle dedi: Ben Adiyy ibn Hâtim(R)'den isittim, söyle diyordu: Ben Rasûlullah'in yaninda idim. Rasûlullah'a iki kisi geldi. Onlardan biri fakirlikten sikâyet ediyordu. Digeri de yol kesilmesinden (emniyet ve asayissizlikten) sikâyet ediyordu. Rasûlullah (S) bunlara cevaben söyle buyurdu: "Amma yol kesilmesi mes'elesine gelince, o çok sürmez; az sonra sana bir zaman gelir ki, o vakit ticâret kervani kimsenin himaye ve kefaletine muhtâc olmayarak, tâ Mekke'ye kadar çikar (gider). Ortaligin darlik ve fakirlik sikintisina gelince, sizin biriniz sadakasiyle dolasip da kendisinden bu sadakayi kabul edecek bir kimse bulamayacak bir hal-de müreffeh günler gelmedikçe, kiyamet kopmaz[37]. Sonra (âhirette) sizden herbiriniz muhakkak Allah'in huzurunda, Allah ile kendi arasinda hiçbir perde olmayarak ve Allah'in kelâmini terceme edecek bir tercemân da bulunmayarak duracaktir. Sonra Allah o kula:
— Ben sana mal vermedim mi? diye muhakkak soracak. O kul da:
— Evet (verdin Allah'im), diye muhakkak cevâb verecektir. Sonra Allah:
— Ben sana bir Rasûl (yânî elçi)göndermedim mi? diye elbette sorar.
O kul da
— Evet (gönderdin Rabb'im), diye sübhesiz cevâb verir.
Bu hâlde o kimse sagina bakar; cehennem atesinden baska bir-sey göremez. Sonra soluna bakar;

cehennem atesinden baska birsey göremez. Binâenaleyh simdi sizin herbiriniz tek bir hurmanin yarisi ile, bunu da bulamazsa güzel bir sözle olsun kendisini cehennem atesinden korusun" [38]
.

18-.....Ebû Müsâ(R)'dan: Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Insanlar üzerine muhakkak öyle bir zaman gelecektir ki, o vakit bir adam altin sadakasiyle (taraf taraf) dolasacak da sonra elinden sadakasini alacak bir fakir bulamayacak. Yine o zaman (harb musî-betleriyle) erkeklerin azligindan ve kadinlarin çoklugundan dolayi (himayesiz) kirk kadinin bir erkegin arkasindan gitmekte olduklari ve onun himayesine sigindiklari görülecektir" [39].

10- Bab:

"Velev ki yarim hurma ile ve az sadaka ile de olsa, kendinizi cehennem atesinden koruyunuz"[40]
"Allah'in rizâsini istemek ve ruhlarinda olan îmâni köklestirip takviye etmek için mallarini harcayanlarin hâli de bir tepenin üzerinde bulunan güzel bir bahçenin hâline benzer ki, ona bol bir yagmur isabet etmis de meyvelerini iki kat vermistir. Oha bol bir yagmur düsmese de bir çisinti (bulunur). Allah, ne yaparsaniz hakkiyle görücüdür"
"Sizden herhangi biriniz arzu eder mi ki hurmalardan, üzümlerden onun bir bahçesi olsun, altindan irmaklar aksin, orada kendisinin her çesit meyveleri bulunsun, (fakat) ona ihtiyarlik çöksün, âciz ve küçük çocuklari da olsun, derken o bahçeye içinde bir ates bulunan bir bora isabet etsin de o yaniversin? Iste Allah size âyetlerini böyle apaçik bildirir; olur ki iyi düsünürsünüz" (el-Bakara: 265-266) [41]

19-.....Ebû Mes'ûd (R) söyle demistir: "Onlarin mallarindan sadaka al ki, bununla kendilerini temizlemis; bununla onlari bereketlendirmis olasin.. " maâlindeki (et-Tevbe; 103) sadaka âyeti indigi zaman, biz arkamizda ücretle yük tasimaga (kazancimizdan sadaka verip bu sevaba ermeye) çalisirdik. Sahâbîlerden biri çokça bir para getirip sadaka olarak verdi. Bunu gören münafiklar: Bu murâîdir; gösterisçidir; dediler. Sonra diger bir kimse geldi ve bir sâ' hurma sadaka verdi. Bu defa da münafiklar:, Allah bu adamin bir sâ' sadakasindan sübhesiz ganîdir, dediler. Bunun üzerine su âyet indi: "Sadakalarda, bagislarda bulunan müzminlerle (bir türlü), güçlerininyetebildiginden baskasini bulamayan fakirlerle (diger türlü lâf atarak, kas göz oynatarak) eglenenler; Allah onlari maskaraya çevirmistir. Onlar için aci-tici bir azâb da vardir** (et-Tevbe: 79) [42].

20-.....Ebû Mes'ûd el-rEnsârî (R) söyle demistir: (Sadaka -et-Tevbe: 103- âyeti inip de) Rasûlullah (S) bize sadaka ile emrettigi siralarda (sadaka vermeye kudreti olmayan) herhangi birimiz çarsiya gider ve arkasinda ücretle yük tasir da iki avuç hurma kazanirdi. (Ve bu kazancindan sadaka verirdi). Ve sübhesiz bunlardan bâzilarinin bu gün yüzbinlik serveti vardir [43].

21-.....Ebû Ishâk söyle demistir: Ben Abdullah ibn Ma'kil'dan isittim, söyle dedi: Ben Adiyy ibn Hâtim(R)'den isittim, söyle dedi: Ben RasûluIlah(S)'tan isittim; "Bir hurmanin yarisi ile de olsa kendinizi atesten koruyunuz" buyuruyordu [44].

22-.....Âise (R) söyle demistir: Bir kerre yanima bir kadin girdi. Beraberinde iki kiz çocugu vardi; bir sey istiyordu. O sirada yanimda bir hurmadan baska birsey bulamadim. Ben kadina o tek hurmayi verdim. Kadin hurmayi iki çocugu arasinda taksim etti ve kendisi ondan birsey yemedi. Sonra kalkti ve çikip gitti. Müteakiben yanimiza Peygamber girdi. Bu vak'ayi kendisine haber verdim. Peygamber (S): "Kadin erkek, herhangi bir kimse su kiz çocuklari yüzünden herhangi bir suretle sikintiya ugratihrsa o kiz çocuklari kendisi için cehennem atesinden koruyan birer perde olurlar" buyurdu [45].

11- Hangi Sadaka Daha Faziletlidir? ve Sihhatli Cimri Kimsenin Sadakasinin Fazileti) Babi

Yüce Allah'in su âyetleri bu mes'eleye hüccettir: "Herhangi birinize ölüm gelip de: Ey Rabb'im, beni yakin bir müddete kadar geciktirseydin de sadaka verip dursaydim, iyi adamlardan olsaydim, diyeceginden evvel, size rizk olarak verdigimiz seylerden (Allah -yolunda) harcayin" (ei-Munâfikûn: io).
"Ey îmân edenler, içinde ne bir alis veris, ne bir dostluk, ne de sefaat (imkâni) bulunmayan bir gün gelmezden evvel, size verdigimiz riziktan (Hakk yolunda) harcayin. Kâfirler zulmedenlerin tâ kendileridir" (e) Bakara: 254) [46]

23-.....Bize Ebû Hureyre (R) tahdîs edip söyle dedi: Peygamber(S)'e bir kimse geldi ve: Yâ Rasûlallah! Ecir ve sevâb yönünden hangi sadaka daha büyüktür? dedi. Rasûlullah: "Senin sihhatli, son derece cimri oldugun, fakirlikten korkar ve zenginligi emel edinir bulundugun hâlde verdigin sadakadir. Can bogaza ulasip, bu malim fulân içindir, su malim fulân kimse içindir deyinceye ve bunlarda mirasçilarin oluncaya kadar sadakani geriye birakma!" buyurdu [47].

12- Bab [48]

24-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber'in kadinlarindan bâzisi Peygamber'e hitaben: Hangimiz sana daha çabuk kavusacaktir? dediler. Peygamber (S): "Eli uzun olaniniz" buyurdu. Bunun üzerine Peygamber'in kadinlari bir kamis endaze alip kollarini ölçmeye basladilar. Sevde bintu Zem'a içlerinde en uzun kollu kadin idi. Fakat Rasûlullah'm vefatindan sonra ögrendik ki, kolu uzun olan kadin, sadakasi bol (eli açik) kadin demekmis. Ve hakîkaten Sevde, içimizde Peygamberce ilk kavusan kadin oldu. Ve Sevde sadaka vermeyi severdi [49].

13- Asikare Verilen Sadaka Babi

Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Mallarini gece gündüz, gizli ve asikâr (Hakk yolunda) harcayanlar, iste onlarin Rabb Heri katinda mükâfatlari vardir. Onlara hiçbir korku da yoktur; onlar mahzun da olacak degillerdir" (el-Bakara: 274) [50]

14- Gizli Verieln Sadaka Babi

Ve Ebû Hureyre (R), Peygamber(S)'in: "... Bir de sag elinin verdigini sol eli bilmeyecek derecede gizli sadaka veren kimse" buyurdugunu söyledi. Yüce Allah da söyle buyurdu:
"Eger sadakalari asikâre verirseniz o ne güzel; eger sadakalari gizler ve onlari (bu suretle) fakirlere verirseniz, iste bu sizin için daha hayirlidir. (Allah o sebeble) günâhlarinizdan bir kismini örter. Allah ne yaparsaniz, ondan hakkiyle haberdârdir" (ei-Bakara: n\) [51]

15- Bab: Insan Bilmiyerek Bir Zengine Sadaka Verdigi Zaman (Sadakasi Makbuldür)

25-..... Bize Ebu'z-Zinâd, el-A'rec'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur:
"(Israil ogullarindan) bir kimse: Yemîn olsun (bu gece) muhakkak bir sadaka verecegim, dedi ve sadakasiyle disari çikti. Akabinde sadakasini (tesadüfen) bir hirsizin eline koydu. Sabaha ulastiklarinda halk: Bir hirsiza sadaka verilmistir, diye konusurlar. Sadakayi veren (bu yanlis isten üzülmeyerek):
— Yâ Allah, hamd ancak sana mahsûstur (sadaka verdigim için hamd ederim), dedi de yine: Allah 'a yemin olsun, muhakkak bir sadaka verecegim, deyip sadakasiyle disariya çikti.
Bu defa da bilmeyerek sadakasini zina edici bir kadinin ellerine koydu. Sabaha girdiklerinde halk: Zina edici bir kadina bu gece sadaka verilmis, diye konusur dururlar. Sadaka veren kimse hiç aldir-mayarak:
— Yâ Allah, sadakami bir fahiseye, yine senin irâdenle vermis oldugum için, hamd ancak sana mahsûstur, dedi ve yine: Muhakkak bir sadaka verecegine yemîn ederek, sadakasiyle disari çikti. Bu sefer de sadakasini bilmiyerek bir zenginin ellerine koydu. Sabaha girdiklerinde halk: Bir zengine sadaka verilmis diye konusur oldular. Sadaka veren zât:
— Yâ Allah! Hirsiza, fahiseye, zengine sadaka verdigim için de hamd ancak sana mahsûstur, dedi. Ru'yâsinda ona gelindi de söyle müjdelendi:
— Hirsiza verdigin sadakana gelince, umulur ki, o sadaka sebebiyle hirsiz hirsizligindan vazgeçer; temiz hayâta kavusur. Fahiseye gelince, umulur ki, bu kadin da zinasindan vazgeçip, temiz ve iffetli olur. Zengin kisiye gelince, umulur ki, bu zengin de aldigi sadakadan ibretlenip utanir da, Allah 'in kendisine ihsan eylemis oldugu zenginliginden fakirlere infâk etmeye baslar" [52].

16- Bab: Insan Bilmiyerek Kendi Ogluna Sadaka Verdigi Zaman [53]

26-..... Bize Ebu'l-Cuveyriye tahdîs etti. Ona da Ma'n ibnu Yezîd (R) tahdîs edip söyle demistir: Ben babamin ve dedemin beraberinde Rasûlullah ile bey'at ettim. Rasûlullah beni nisanladi ve evlendirdi. Ben Rasûlullah'a da'vâ arzettim. (O, bana hakk verdi.) Bir defa babam Yezîd, sadaka etmek üzere bir takim altin paralar çikardi da bunlari kendi nâmina tasadduk edivermesi için mescidde bir adamin yanma koydu. Sonra ben geldim, o adamdan bu altinlari aldim da, babamin yanina bu altinlarla geldim. Bunun üzerine babam:
— Vallahi bu altinlari sana verilsin diye birakmadim, dedi ve altinlari almak istedi.
Ben de Rasûlullah'a bu da'vâyi arzettim. Rasûlullah (S) babama hitaben:
— "Yâ Yezîd, niyet ettigin sadaka sevabi sana âiddir; (bana karsi da:) Yâ Ma'n, aldigin sadaka paralari da senindir" buyurdu [54].

17- (Ragbet Edilecek Sadaka Bizzat Kendi) Sag Eliyle Verilen Sadakadir Babi

27-.....BanaHubeyb ibnu Abdirrahmân, HafsibnÂsim'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki. Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Yedi sinif insan vardir ki, Allah kendi gölgesinden baska hiçbir gölge bulunmayan kiyamet gününde, bunlari kendi arsinin gölgesinde gölgelendirir: Âdil imâm (yânî devlet baskani); Allah'a ibâdet ederek temiz bir hayât içinde serpilip büyüyen genç; gönlü mescidleresevgiyle baglanmis olan namâzli kimse; Allah içirt sevisen ve bu sevgi ile birlesip, bu sevgi ile ayrilan iki kisi; içtimaî mevkf sahibi ve güzelligi olan bir kadin tarafindan çaginlip da kadinligini kendisine arz ettiginde; 'Ben Allah 'tan kor/carim' cevabiyle karsilik veren er kisi; sag elinin verdigi sadakayi sol eli duymayacak derecede gizli sadaka veren zengin kisi; insanlardan tenhâ (bos) olarak Allah 'i anip gözleri yas döken takvâli kisi" [55].

28-.....Ben Harise ibn Vehb eI-Huzâî(R)'den isittim, söyle diyordu: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Sizler sadakalarinizi veriniz. Çünkü sizin üzerinize öyle bir zaman gelecektir ki, o vakit insan kendi sadakasiyle yürür de vermek istedigi kimse: Sen bu sadakayi dün getirmis olaydin ben onu senden kabul eder alirdim, amma bu güne gelince artik benim için ona hiçbir ihtiyâç yoktur, der"[56].

18- Sadakasini Bizzat Kendisi Vermeyip de Hizmetçisine Vermesini Emreden Kimse Babi

Ve Ebû Mûsâ (R), Peygamber'in "O (yânî hizmetçi) sadaka veren iki kimsenin birisidir" buyurdugunu söyledi [57].

29-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu:
"Kadin evinin yiyeceginden, aile dirligini bozucu olmayarak (israf etmeyerek) infâk ve ikram ettiginde, in/âk etmesi sebebiyle kadin için bu in/âkin sevabi vardir, bu mali kazanmasi sebebiyle kocasi için de sevabi vardir, bu mali bekleyen bekçi için de bir o kadar sevâb vardir. Bunlardan bâzisinin ecri, digerlerinin sevabindan hiçbirsey eksiltmez" [58].

19- Bab: Sadaka Ancak Bir Zenginlik Üzerinden Verilir [59]

Kendisi ihtiyâçh yâhud ailesi muhtaç yâhud da üzerinde borç bulunan kimse bu hâlde sadaka vermege kalkarsa; borcun ödenmesi sadaka vermekten, köle âzâd etmekten ve hibe yapmaktan daha hakklidir. Borçlunun sadaka vermesi, köle âzâd etmesi ve hibe yapmasi merdûddur. Böylesi için insanlarin' mallarini telef etmek hakki yoktur [60].
Peygamber (S) de: "Her kim halkin mallarim telef etmek isteyerek borç alirsa, Allah onu telef eder" buyurdu [61]. Ancak, kendisi sabr edicilikle taninmis olup da, kendisinde fakirlik ve ihtiyâç olsa bile baskalarini kendi nefsine tercih edebilecek kimseler, bu hâlde sadaka verebilirler; Ebû Bekr'in bütün malini sadaka yaptigi zamanki fiili gibi. Ensâr da bu sekilde muhacirleri kendi nefislerine tercih etmislerdi [62].

insanlarin mallarini zayi' ve imha etmeye hiçbir hakki yoktur [63].
Ve Ka'b ibn Mâlik (R) dedi ki: Ben: Yâ Rasûlallah, günâhlarimdan tevbe ettim. Allah'in rizâsina ve Rasûlü'nün sevgisine ermek için bütün malimi sadaka yaparak, malimdan tamâmiyle soyunmam da bu tevbemdendir, dedim. Rasûlullah: "Sen malinin bir kismini kendin için alikoy. Bu senin için hayirli bir harekettir" buyurdu. Ben Hayber'deki payimi elimde tutuyorum, dedim [64].

30-.....ez-Zuhri söyle demistir: Bana Saîd ibnu'I-Müseyyeb haber verdi. O Ebû Hureyre'den isitmistir. Peygamber (S): "Sadakanin hayirlisi bir zenginlik üzerinden ayrilip verilendir. Infâk ve îasadduka da nafakasi üzerine vâcib olan kimse ile basla" buyurmustur [65].

31-.....BizeHisâm, babasi Urve ibn Zubeyr'den; o da Hakîm ibn Hizâm(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Yüksek el, alçak elden hayirlidir. Sadaka vermeye nafakasi üzerine vâcib olanlara ihsan ile basla. Sadakanin hayirlisi (yâni kâmil olani) bir zenginlik üzerinden verilenidir. Dilenmekten ve çirkin islerden çekinip iffetli kalmak isteyeni Allah iffetli kilar; insanlardan müstagni olmak isteyeni de Allah zengin kilar" [66].

32- Bize Ebu'n-Nu'mân tahdîs edip söyle dedi: Bize Hammâd ibn Zeyd, Eyyûb es-Sahtryânî'den; o da Nâfi'den tahdîs etti ki, Ibn Umer (R): Ben Peygamber{S)'den isittim, demistir.
H ve bize Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten; o da Nâfi'den; o da Abdullah ibnUmer(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) minber üzerinde iken sadakayi, iffetli kalmaya çalismayi ve isteyiciligi zikredip: "Yüksek el alçak elden hayirlidir. Çünkü yüksek el infâk edici (yânî verici), alçak el ise isteyici eldir" buyurmustur [67].

20- Bir Insana Verdigi Seyleri Sayip Söylemek Suretiyle Basa Kakan Kimse(nin Kötülügü)

Babi

Çünkü Allah'in su kavli vardir: "Mallarini (Allah yolunda) harcayip da, sonra o harcadiklarinin arkasindan bir basa kakis ve bir eziyet takip katmayanlar, onlarin Rabb yleri yaninda mükâfatlari vardir. Onlara hiçbir korku yoktur, mahzun da olacak degillerdir onlar" (ei-Bakara: 262) [68]

21- Sadakayi Gününden Geciktirmeyip Acele Vermeyi Seven Kimse Babi [69]

33-.....Ukbe ibnu'l-Hâris (R) tahdîs edip söyle demistir: Peygamber (S) bize ikindi namazini kildirdi. Acele gitti, sonra evine girdi. Akabinde çok geçmeden cemâatin yanina çikti. Benim tarafimdan yâhud baska biri tarafindan bu sür'atli girip çikmasinin sebebi kendisine söylendi. Bunun üzerine Rasûlullah: "Evde sadakadan bir mik-dâr altin geriye birakmistim. Onu bu gece evde bulundurmami istemedim de hemen onu taksim ettim" buyurdu [70].

22- Sadaka Vermeye Tesvik Etmek ve Sadaka Verilmesi Hususunda Sefaat ve Delalet Eylemek Babi

34-.....Bize Adiyy (ibn Sabit), Saîd ibn Cubeyr'den tahdîs etti ki, Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S) bir bayram günü (musallaya) çikti ve yalniz iki rek'at namaz kildirdi. Ondan evvel de, sonra da hiçbir namaz kilmadi. Sonra yaninda Bilâl oldugu hâlde kadinlarin bulundugu tarafa meyi etti de, onlara va'z etti ve onlara sadaka vermelerini emreyledi. Bunun üzerine kadinlar bilezikleri, altin, gümüs halka ve küpeleri atmaya basladilar [71].

35-.....Bize Ebû Burde, Ibnu Mûsâ(R)'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Rasûlullah (S) kendisine bir isteyici geldiginde yâhud kendisinden herhangi bir hacet istenildiginde bize: "Siz de (bu isin meydana gelmesi için bana) delâlet ediniz, ecre nail olursunuz. Gerçi A Hah, Peygamber'inin dili üzerine (yâni onun niyaz ve sefaati üzerine) ne dilerse onu yerine getirecek(infâz eyleyecik)" buyurdu [72].

36-.....Bize Abdetu (ibnu Süleyman), Hisâm'dan; o da Fâtima (bintu'l-Munzir)'dan haber verdi ki, Ebû Bekr kizi Esma söyle demistir: Peygamber (S) bana: "Kesenin agzini iple bogma, senin üzerine de nasibin baglanip bogulur" buyurdu [73].

37-.....Bize Usmân ibnu Ebî Seybe, Abdet'ten yukaridaki senedle tahdîs etti. Bu rivayette Peygamber, Esmâ'ya: "Malim sayip zabtetme! Allah da sana nimetlerini sayip zabteder" buyurmustur [74].

23- Sadaka, Insanin Gücü Yettigi Mikdarda(Verilmeli)dir Babi

38-.....Bize Ebû Âsim, Ibnu Cureyc'den tahdîs etti. (Buhârî dedi ki) H ve yine bana Muhammed ibnu Abdirrahîm, Haccâc ibn Muhammed'den tahdîs etti ki, Ibnu Cureyc söyle demistir: Bana Ibnu Ebî Muleyke, Abbâd ibn Abdillah ibni'z-Zubeyr'den haber verdi. Abbâd'a da babasi Abdullah ibnu'z-Zubeyr, Esmâ'dan söyle haber vermistir. Ebû Bekr'in kizi Esma bir defasinda Peygamber'in yanina geldiginde, Peygamber (S) ona hitaben: "Sakin çömlekte para saklama! Saklarsan, Allah da sana karsi ni'metini saklayip tutar. (Ey Esma), gücün yettigi kadar\az olsa da sadaka ver"buyurmustur [75].

24- Bab: Sadaka Günahi Örter

39-..... Bize Cerîr, el-A'mes'ten; o da Ebû Vâil'den tahdîs etti ki, Huzeyfe (R) söyle demistir: Umer: Rasûlullah'in fitneden bah-, seden hadîsini hanginiz ezberinde tutuyor? diye sordu [76]. Huzeyfe dedi ki: Onu Rasûlullah'in dedigi gibi ben ezberimde tutuyorum, dedim. Umer: Sen O'na (yâni Rasûlullah'a) karsi çok cesursun. Peki nasildir? dedi. Huzeyfe dedi ki: "Insanin ailesi, çocuklari, komsusu yüzünden ugradigi fitneyi namaz kilmak, sadaka vermek ve iyilik etmek örter" dedim. -Râvî Süleyman ibn Mihrân el-A'mes: Ebû Vâil bâzan "Namaz kilmak, sadaka vermek, iyiligi emretmek ve kötülükten neh-yetmek... " seklinde söylemistir, dedi [77].- Umer: Hayir; sormak istedigim bu fitne degil, lâkin denizin dalgalanmasi gibi dalgalanacak olan fitneyi sormak istiyorum, dedi. Huzeyfe dedi ki: Ey Mü'minlerin Emî-ri, o fitneden senin üzerine birsey yoktur; seninle onun arasinda kilitli bir kapi vardir, dedim. Umer: O kapi kirilacak mi, yoksa açilacak mi? diye sordu. Huzeyfe dedi ki: Hayir, açilmiyacak; fakat kirilacak, dedim. Umer: Sübhesiz olan su ki, o kapi kirildigi zaman ebeden (yânî kiyamete kadar) kilitlenemez, dedi. Huzeyfe dedi ki: Ben evet, dedim. Râvî Sakîk söyle dedi: Biz Huzeyfe'ye: Kapi kimdir? diye sormaktan korktuk da, Mesrûk'a: Bunu Huzeyfe'den sen sor, dedik. Sakîk dedi ki: Mesrûk bunu Huzeyfe'ye sordu. Huzeyfe: (Kapi) Umer(R)'dir, dedi. Sakîk dedi ki: Biz Huzeyfe'ye: Peki Umer senin kasdettigin kimsenin kendisi oldugunu bildi mi? dedik. Huzeyfe: Evet; yarindan evvel bir gece bulundugunu bildigi gibi. Bunun sebebi sudur: Çünkü ben ona içinde yalan yanlis olmayan bir hadîs söyledim, dedi [78].

25- Müsrilik Halinde Iken Sadaka Veren, Sonra da Müslüman Olan Kimse(?) Babi [79]

40-..... Hakîm ibn Hizâm (R) söyle demistir: Ben:
— Yâ Rasûlallah! Câhiliyet devrinde kendileriyle ibâdet edegel-mekte oldugum sadaka vermek, köle âzâd eylemek, hisimlik bagim devam ettirmek nev'inden bir takim isler hakkinda ne düsünürsün? Bu islerde benim için ecr ve sevâb var midir? dedim.
Peygamber (S):
— "Sen, geçmis olan hayirlarin üzerine Islâm'a girdin" buyurdu [80].

26-Hizmetçi, Efendisinin Emri Ile, Serveti Bozucu Olmayarak Sadaka Verdigi, Zaman. Bu Hizmetçinin de Sevab Alacagi Babi

41-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu:
"Kadin, kocasinin yiyeceginden, bozguncu olmayarak sadaka verdigi zaman, bu sadakadan dolayi kadinin bir ecri olur. Bu mali kazandigi için kocasinin da ecri, bu malin bekçisinin de bunun kadar bir ecri olur" [81].

42-.....Ebû Mûsâ (R) tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Efendisinin emrini tam olarak yerine getirecek olan -Belki de söyle buyurdu: Efendisi tarafindan kendisine emredilen sadakayi tamamen, derhâl ve gönül hoslugu ile, verilmesi emrolunan kisiye verip teslim edecek olan- müslim, emniyetli bekçi, sadaka veren iki hayir sahibinden birisidir" [82].

27- Kadin (Aile Servetini) Bozguncu Olmayarak Kocasinin Evinden Sadaka Verdigi Yahud (Örfe Göre Ailesine, Konuklarina) Yedirdigi Zaman Bu Kadinin da Sevabi Olacagi Babi

43-.....Bize Mansûr ile el'A'mes, Ebû Vâü'den; o da Mesrûk'tan; o da Âise'den, Peygamber'in: "Kadin, kocasinin evinden sadaka verdigi zaman.." hadîsini tahdîs etti. H yine bize Umer ibnu Hafs tahdîs edip söyle dedi: Bize babam Hafs ibnu Giyâs tahdîs edip söyle dedi: Bize el-A'mes, Sakîk'tan; o da Mesrûk'tan tahdîs etti ki, Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Kadin, kocasinin evinden bozguncu olmayarak yedirdigi zaman kendisi için bir ecir, kocasi için de onun benzeri bir ecir vardir. Mali muhafaza eden hâzin için de bunun kadar bir ecir vardir. Kocasina mali kazandigindan ötürü, kadina ise infâk ettiginden dolayi ecir vardir" [83].

44..... Bize Cerîr, Mansûr'dan; o da Sakîk'tan; o da Mesrûk'tan; o da Âise(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S): "Kadin, kendi evinin yiyeceginden, bozguncu olmayarak infâk ettigi zaman, kadin için bu infâkin sevabi vardir. Bu mali kazanmasindan dolayi kocasina; muhafaza ettiginden dolayi da bekçiye bunun kadar sevâb vardir" buyurmustur [84].

28- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Bundan sonra kim verir ve sakinirsa, o en güzeli de tasdik ederse, biz de onu en kolaya hazirlariz Amma kim cimrilik eder, kendini müstagni görür ve o en güzeli yalan sayarsa, biz de ona o en güç olani hazirlariz" (ei- 'M
Leyi: 5-10)

' "Yâ Allah! Mal harcayana bir bedel ver!" [85]
45-.....Ebu'l-Hubâb, Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Kullarin kendisinde sabaha erdigi her bir günde muhakkak iki melek iner. Bu iki melekten biri: Yâ Allah! Infâk ediciye bir bedel ver, der. Digeri de: Yâ Allah! (Mali) tutucu olana telef ver, diye

beddua eder" [86].

29- Sadaka Verip Duran Cömert Kimse Ile Cimrinin Meseli Babi

46-.....Bize Abdullah ibn Tâvûs, babasi Tâvûs'tan tahdîs etti ki, Ebû Hureyre söyle demistir: Peygamber (S): "Cimri ile sadaka verici cömert kisinin örnegi, üzerlerinde demirden cübbeleri bulunan su iki kisinin örnegi gibidir..." buyurdu.
H ve yine bize Ebû'l-Yemântahdîs edip söyle dedi: Bize Suayb haber verip söyle dedi: Bize Ebu'z-Zinâd tahdîs etti. Ona da Abdur-rahmân el-A'rec, Ebû Hureyre'den isittigini tahdîs etmistir. Ebû Hu-reyre (R) de Rasûlullah'tan söyle buyururken isitmistir: "Cimri ile infâk eden cömert kimsenin meseli, üzerlerinde memelerinden köprücük kemiklerine kadar demirden birer cübbeleri bulunan iki kisinin meseli gibidir. Cömert kisi in/âk etmege davraninca, muhakkak demir cübbe cildi üzerinde tâ ayak parmaklarim örtecek ve ayak izlerini silecek kadar uzar yâhud bollanir. Cimri kisiye gelince, o herhangi birsey in/âk etmek isteyince muhakkak demir cübbenin herbir halkasi kendi yerine yapisir. Cimri kisi bu dar cübbeyi genisletmeye çalisir, fakal o genislemez" [87]
Iki cübbe hakkindaki bu hadîsi Tâvûs'tan rivayet etmekte el-Hasen ibnu Müslim, Tâvûs'un ogluna mutâbaat etmistir. Hanzala ibn Ebî Sufyân, Tâvûs'tan yaptigi kendi rivayetinde "Cunnetân = Iki zirh" demistir. el-Leys ibn Sa'd da söyle dedi: Bana Ca'fer ibn Ra-bîa tahdîs etti ki, Abdurrahmân ibn Hürmüz söyle demistir: Ben Ebû Hureyre'den isittim; o, Peygamber(S)'den "Cunnetân = Iki zirh" diye söyledi [88].

30- Çalisip Is Yapmakla Kazanilandan ve Ticaretten Sadaka Vermek Babi

Bunun delili Yüce Allah'in su kavlidir: "Ey îmân edenler, hakk yolunda harcamayi » kazandiklarinizin en güzellerinden ve sizin için yerden \ çikardiklarimizdan yapin. Kendinizin göz yummadan alicisi olmadiginiz pek âdî, bayagi seyleri vermeye yellenmeyin. Bilin ki, sübhesiz Allah herseyden müstagnidir, asil hamde lâyik olan O'dur"(ei-Bakara: 26?) [89].

31- Bab: Her Müslüman Üzerine Sadaka Vermek Vacibdir

Sadaka edecek mal bulamayan ise (dînce islenmesi) iyi taninan is yapsin [90].

47-..... Ebû Mûsâ el-Es'arî(R)'den: Peygamber (S):
— "Her müslümân üzerine sadaka vermek vâcibdir" buyurdu.
Orada bulunan sahâbîler:
— Ey Allah'in Peygamberi! Sadaka edecek birsey bulamazsa (ne yapar)? dediler.
Rasûlullah:
— "Eliyle çalisir; elinin emegiyle kazandigindan hem kendini faydalandirir, hem de sadaka verir"

buyurdu.
Sahâbîler:
— Çalismaya da gücü bulunmazsa? dediler.
Rasûlullah:
— "Ihtiyâç sahibine, bunalmis mazluma yardim eder "buyurdu.
— Buna da güç bulamazsa (ne yapar)? dediler. Rasûlullah:
— "Ma'rûf(yâm hayir) islesin, senden kendini tutsun. Çünkü bu da o kimse için bir sadakadir'1 buyurdu [91].

32- Bab: Zekattan Ne Mikdar ve Sadakadan Ne Mikdar Verilir?

Bir zekâttik koyunu tamamen bir fakire veren kimse(nin hükmü nedir)? [92]

48-.....Ümmü Atiyye Nuseybe el-Ensâriyye (R) söyle demistir: Ensâriyye Nuseybe'ye (yâni bana: Zekât malindan) bir koyun gönderilmisti. Ben Nuseybe de bu koyunun etinden bir parça Âise'ye göndermisti. Bu sirada Peygamber (gelip):
— "Yaninizda yiyecek birsey var mi?" diye sordu.
Âise dedi ki:
— Benim yanimda birsey yoktur, yalniz Nuseybe'nin su zekât koyunundan (bana) gönderdigi bir parça et vardir, dedim.
Peygamber:
— "Haydi getir! Zekât yerine ulasmistir" buyurdu [93].

33- Gümüsün Zekati Babi [94]

49-..... Yahya ibn Umâre söyle demistir: Ben Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den isittim, o söyle dedi: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "En asagi üçer yasinda bes deveden asagisinda zekât yoktur. Bes ûkiyye-den (yâni ikiyüz dirhemden) az mikdârdaki gümüste zekât yoktur. Bes vesk mikdârinin altindaki (hurma, üzüm ve hububat) mahsûllerinde de zekât yoktur" [95].

50-.....Ebû Saîd (R): Ben Peygamber(S)'den bu hadîsi isittim, demistir [96].

34- Zekatta Arz (Yani Nassla Ta'yin Edilmis Olanin Kiymetinde Bir Metal) Verilmesi Babi [97]

Ve Tâvûs dedi ki: Muâz ibn Cebel (R) Yemen ahâlîsine:
Bana zekâtta elbise, hamîs yâhud lebîs denilen metâ'Iari, arpa ve dari yerine zekât olarak getirin. Bu size daha kolay ve Peygamberin Medine'deki sahâbîleri için de daha hayirli ve daha yararlidir, dedi

[98]
.
Ve Peygamber (S): "Hâlid'e gelince, o zirhlarini, silâh ve binek gibi harb araç ve gereçlerini Allah yolunda (kullanmaya hazirlayip) habs yâni vakfetmistir" buyurdu " [99].
Ve yine Peygamber, farz olan zekâti, farz olmayanindan ayirmaksizin: "Ey kadinlar! Siz de velev zînet esyalariniz cinsinden olsa da, sadaka veriniz" buyurdu. Bu emr üzerine kadin taifesi küpelerini, sihâb denilen altinsiz, gümüssüz gerdanliklarini atmaya basladilar. Peygamber harcama yeri i'tibâriyle altin ve gümüse, diger metâ'lardan ayri bir hususiyet vermemistir [100].

51-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle tahdîs etmistir: Ebû Bekr es-Siddîk (R), Enes ibn Mâlik'e (zekât âmili ta'yîn ettiginde), Allah'in kendi Rasûlü'ne (alinmasini) emrettigi mikdârlari açiklayan bir mektûb yazmisti (ki, sunlar o mektûbdandir): Kimin zekâti bir yasini doldurmus bir disi deveye ulasirsa ve mal sahibinin yaninda bu sifatta deve bulunmaz da yaninda iki yasinda bir disi deve bulunursa, mal sahibinden zekât olarak bu hayvan kabul edilir de zekât tahsildari (yas farkini telâfi için) mal sahibine ya yirmi dirhem, yâhud iki koyun verir. Mal sahibi yaninda bir yasinda bir disi deve bulunmaz da iki yasinda erkek deve bulunursa, bu da o kimseden zekât olarak kabul edilir. Fakat fark olarak birsey verilmez [101].

52-.....Bize Ismâîl ibn Uleyye, Eyyûb es-Sahtiyânî'den tahdîs etti ki, Atâ ibn Ebî Rebâh söyle demistir: Ibn Abbâs (R) söyle dedi: Ben Rasûlullah üzerine sehâdet ederim ki, O elbette ve muhakkak bayram namazini hutbeden önce kildirmistir. Sonra kendisi kadinlara hutbesini isittiremedigini düsündü de yaninda Bilâl, etegini yaymis oldugu hâlde, kadinlarin yanina geldi. Onlara va'z etti ve sadaka vermelerini emreyledi. Bu emr üzerine kadin taifesi, artik (halka, gerdanlik ne varsa) Bilâl'in etegi içine atmaya basladilar. Râvî Eyyûb eliyle kulagina ve bogazina isaret edip (bunlarda bulunan küpe, halka ve gerdanligi kasdettigini) göstermistir [102].

35- Bab: "Ayri Ayri Bulunan Zekat Mallari Bir Araya Toplanmaz; Toplu Olanlarin da Arasi Ayrilmaz"

Ve Sâlim'den; o da babasi Ibn Umer'den; o da Peygamber(S)'den bu basligin benzeri olan hadîs zikredilir [103].

53-.....Enes ibn Mâlik söyle tahdîs etmistir: Ebû Bekr (R), Rasûlullah'in takdir buyurdugu zekât mikdârina âid Enes ibn Mâlik'e yazdigi mektûbda: Zekât (artar veya eksilir) endîsesiyle, ayri ayri bulunan zekât mallari bir araya toplanmaz; toplu bulunanlarin arasi da ayrilmaz, diye yazmistir [104].

36- Bab: "Karisik Iki Sürüden Olusan Ortakli Bir Sürünün Zekati Hususunda, Bu Karisik Sürünün Iki Sahibi Kendi Aralarinda Adalet Geregince Birbirlerine Müracaat Ederler"

[105]
.

Tâvûs ibn Keysân ile Atâ ibn Ebî Rebâh da: Iki ortaktan herbiri ortakli maldaki hisselerini bilebilirler ve ayirdedebilirlerse, zekât hususunda bu ortaklarin mallari cem' olunmaz, demislerdir [106].
Sufyân es-Sevrî de:
Iki ortaktan birisinin kirk, öbürüsünün de kirk koyunu tamâm olmadikça, zekât vâcib olmaz, demistir [107].

54-.....Enes (R) söyle tahdîs etmistir: Ebû Bekr, Rasûlullah'in takdîr buyurdugu zekât mikdârina dâir Enes'e sunu da yazmistir: "Herhangi iki karisik sürüden olusan ortakli bir sürünün zekâti hususunda, bu karisik sürünün iki sahibi, kendi aralarinda adalet geregince birbirlerine müracaat ederler" [108].

37- Deve Zekati Babi

Bu deve zekâti hadîsini Ebû Bekr, Ebû Zerr ve Ebû Hureyre (R) Peygamber(S)*den zikretmislerdir [109].

55-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Bir A'râbî, Rasülullah'a hicretten sordu. (Medîne'ye hicret edeyim mi? dedi). Ra-sûlullah: "Sanayazik; hicret etme! Çünkü hicret isi çok çetindir. Senin deve nev'inden zekâtini vermekte oldugun malin var midir?" buyurdu. A'râbî: Evet, vardir, diye cevâb verdi. Rasûlullah (S): "Öyle ise sen, denizlerin ötesinde (bulunsan da) çalis. Çünkü Allah senin çalismandan hiçbir seyi asla terketmeyecektir" buyurdu [110].

38- Yanindaki Develerin Zekati Bintu Mehad'a Ulasan; Fakat Yaninda Bintu Mehad Bulunmayan Kimse Babi

56-.....Enes (R) söyle tahdîs etmistir; Ebû Bekr (R), Enes ibn Mâlik'e, Allah'in kendi Rasûlü'ne emretmis oldugu zekât farizasi mik-dârlarini söyle yazdi:
"Kim ki yaninda bulunan develerinin sayisi bir cezea zekât nisâbina ulasir, develeri arasinda cezea bulunmaz da hikka bulunursa, (zekât âmili tarafindan) o kimseden hikka kabul edilir [111]. Mal sahibi bu hikka ile birlikte (noksani telâfi için zekât me'mûruna) iki koyun vermek mal sahibi için kolay olursa ya iki koyun verir yâhud da yirmi dirhem gümüs verir. Bir kimsenin mâlik oldugu develeri bir hikka zekât nisâbina ulasir, develeri arasinda hikka bulunmaz da cezea bulunursa, (zekât me'mûru tarafindan) o kimseden cezea kabul edilir ve zekât me'mûru bu cezea île birlikte mal sahibine yirmi dirhem gümüs, yâhud iki koyun verir. Her kimin mâlik oldugu develerin zekâti bir hikka zekât nisâbina ulasir, yaninda da yalniz bintu lebûn bulunursa, (zekât âmili tarafindan) o

kimseden bintu lebûn kabul edilir. Ve mal sahibi yâ iki koyun yâhud yirmi dirhem verir. Yine her kimin develerinin zekâti bir bintu lebûn zekât nisâbina ulasir, develeri içinde hikka bulunursa, (zekât me'mûru tarafindan) mai sâhibin-.den bu hikka kabul edilir. Ve zekât me'mûru mal sahibine ya yirmi dirhem, yâhud da iki koyun verir. Yine her kimin develerinin zekâti bir bintu lebûn zekât nisâbina ulasir, develeri arasinda bintu lebûn bulunmaz da bintu mehâd bulunursa, o kimseden zekât olarak bintu mehâd kabul edilir. Ve mal sahibi bintu mehâd'm beraberinde ya yirmi dirhem, yâhud iki koyun verir" [112].

39- Koyun Cinsinin Zekati Babi

57-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle tahdîs etmistir: EbûBekr(R), Enes ibn Mâlik'i Bahreyn'e zekât âmili olarak gönderdigi zaman, onun için su kitabi (yânî mektubu) yazmistir [113].
"Rahman ve Rahim olan Allah'in ismiyle. "Iste bu, Allah'in kendi Rasûlü'ne emrettigi ve Rasûlullah'in müsîümânlar üzerine takdir ve ta'yîn buyurdugu zekât farîzasidir. Herhangi bir müslümândan bu kitâbda bildirilen mikdârlar veçhiyle zekât istenirse, o müslümân bu zekâtim versin. Bundan fazlasi istenirse (ziyâdeyi) vermesin!
"Deveden yirmidört tanesinde ve bundan asagisinda koyun olarak (vâcib olan zekât), her bes devede bir koyundur.
"Deve sayisi:
25'e erisince, 3Ve kadar disi bir bintu mehâd;
36'ya erisince, 45'e kadar disi bir bintu lebûn;
46'ya erisince, 60'a kadar bogur basacak bir hikka;
61'e erisince, 75'e kadar " " bir cezea;
76'ya erisince, 90'a kadar iki tane bintu lebûn;
91'e erisince, 120'ye kadar bogur basacak iki hikka zekât vermek vâcib olur.
"Deve sayisi yüzyirmiden fazla olunca, her kirk devede bir tane bintu lebûn, ve her elli devede bir hikka zekât vardir. Beraberinde dört tane deveden baska bulunmayan kimseye gelince; bu mikdâr devede zekât yoktur. Ancak deve sahibi, kendi istegi ile verebilir. Deve sayisi bese ulasinca da bir koyun zekât vermek vâcib olur.
"Senenin birçok günleri yaylakta güdülen koyunun zekâtinda, koyun sayisi kirk olunca, yüzyirmiye kadar bir koyundur. Yüzyirmiden ziyâdede de, ikiyüze kadar iki koyundur. Koyun sayisi ikiyüz-den fazla olursa, üçyüze kadar üç koyundur. Koyun sayisi üçyüzden fazla olunca, her yüz koyunda bir koyun zekât vardir. Bir kimsenin de yayilir koyunu, kirktan bir koyun noksan olursa, bu noksan ko-yunda zekât yoktur. Ancak koyun sahibi isterse kendiliginden nafile olarak verebilir.
"(Ikiyüz dirhem) gümüste de onda birin dörtte biri (yânî kirkta bir mikdâri) zekât vâcibdir. Gümüs mikdâri yüzdoksan dirhemden baska olmazsa, bunda da zekât yoktur. Ancak gümüs sahibi isterse kendiliginden nafile olarak verebilir" [114].

40- Bab: Zekatta Malin Yaslisi, Ayiplisi ve Döl Hayvani Alinmaz: Ancak Zekat Me'mürünun (Bunlardan Almak) Dilemesi Müstesna

58-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle tahdîs etmistir: Ebû Bekr (R), Allah'in kendi Rasûlü'ne (takdirini) emrettigi zekât mikdârlanni Enes ibn Mâlik için yazdi (Su hükümler de ondandir): "Ve zekât vermekte malin yaslisi, ayiplisi (koç ve teke gibi) döl hayvani çikarilmaz. Ancak zekât me'mûrunun bunlari almak dilemesi müstesna" [115].

41- Zekatta (Bir Yasini Bitirmis) Disi Keçi Oglaginin Zekat Olarak Alinmasi Babi

59-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ebû Bekr (R): Eger bunlar Rasüluîlah'a ödeyegeldikleri bir disi oglagi benden men' eder vermezlerse, bunun men' edilmesine karsi muhakkak onlarla mukaa-tele ederim, dedi. Umer (R) de söyle dedi: Ben Ebû Bekr'in bu hükmünü, baska degil; ancak Allah'in Ebû Bekr'in gönlünü harb etmeye açip genisletmesi olarak gördüm. Ve ögrendim ki, bu muharebe hakktir [116].

42- Bab: Zekatta, Halkin Mallarinin En Iyileri Zekat Olarak Alinmaz

60-..... Ebû Ma'bed'den tahdîs etti ki, Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) Muâz ibn Cebel'i Yemen'e vâlî gönderdig iza-mân, ona söyle buyurdu: "Ey Muâz, sen Kitâb Ehli olan bir kavim üzerine vâlî gidiyorsun. Allah'a ibâdet etmek, onlari çagiracagin ilk sey olsun. Onlar Allah'i tanidiklari zaman, Allah'in onlara gündüz ve geceleri içinde bes namaz farz kilmis oldugunu haber ver. Onlar bu namazlari ifâ ettikleri zaman da, Allah'in onlara mallarindan alinarak fakirlerine verilecek olan bir zekât vergisi farz eyledigini onlara haber ver. Ve sen, insanlarin mallarinin en iyilerini almaktan da sakin" [117].

43- Bab: Bes Deveden Asagisinda Zekat Yoktur

61-.....Bize Mâlik, Muhammed ibn Abdirrahmân ibn Ebî Sa'-saa el-Mâzinî'den; o da babasindan; o da Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Bes vesk mikdâ-rindan asagidaki hurmada zekât yoktur. Bes ûkiyye (yânî ikiyüz dir-hsmyden az mikdârdaki gümüste zekât yoktur. En asagi üçer yasinda bes deveden asagisinda da zekât yoktur" [118].

44- Sigir Zekati Babi

Ve Ebû Humeyd Abdurrahmân es-Sâidî (R) söyle dedi: Peygamber (S):
"Yemîn olsun, ben sizden herhangi bir kimsenin, bögürmesi olan bir sigir ile Allah'in huzuruna gelisini muhakkak tanirim..." buyurdu [119].
Buhârî: "Huvâr" yerine, cîm ve hemze ile "Cuâr" dahî denilir. "Tec'erûne", sigirin bögürmesi gibi sesinizi yükseltirsiniz, demektir, dedi [120].

62-..... Ebû Zerr (R) söyle demistir: Ben bir defasinda Peygamber'in yanina vardim. O: "Nefsim elinde olana" yâhud: "Kendisinden baska hiçbir ilâh bulunmayana" diye; yâhud da nasil yemîn ettiyse öyle yemîn etti de, söyle buyurdu: "Develeri yâhud sigirlari yâhud koyunlari olup da, bunlardaki Allah hakklarim ödemeyen herkese, muhakkak kiyamet günü bu hayvanlar, olabilecekleri en iri ve en semiz halleriyle getirilecekler de ayaklariyla sahihlerini çigniyecek, boynuzlariyle de ona toslayacaklardir. Bütün insanlar arasinda hükm olununcaya kadar o sürülerin sonlari her geçtikçe, ön taraflari tekrar o adam üzerine döndürülecektir" [121].
Bu hadîsi Bukeyr, Ebû Salih Zekvân'dan; o da Ebû Hureyre'-den; o da Peyganiber'den rivayet etmistir [122].

45- Yakinlara (Yani Hisimlara) Verilen Zekat Babi

Ve Peygamber (S): "Hisimina veren için iki ecr vardir: Hisimlik ecri, sadaka ecri" buyurdu [123].

63-.....Bize Mâlik, Abdullah ibnu Ebî Talha'nin oglu Ishâk'tan haber verdi ki,o,Enes ibn Mâlik (R) söyle derken isitmistir: Ebû Talha, Medîne'de hurmalik mal cihetiyle Ensâr'in en zengini idi. Kendisine mallarinin en sevimlisi de Beyruhâ (denilen bûstâni) idi. Bey-ruhâ, Mescid'in karsisinda idi. Rasûlullah (S) da Beyruhâ'ya girer ve onun içindeki güzel sudan içerdi. Enes dedi ki: Su "Siz, sevdiginiz seylerden (Allah yolunda) harcayincaya kadar asla iyilige ermis olmazsiniz. Her ne infâk ederseniz, sübhesiz Allah onu bilicidir" (Âiu imrân: 92) âyeti inince, Ebû Talha kalkip, dogru Rasûlullah'a geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Sübhesiz çok mübarek ve çok yüce olan Allah "Siz sevdiginiz seylerden harcayincaya kadar asla iyilige ermis olmazsiniz... "buyuruyor. Bana malimin en sevgili olani ise Beyruhâ'dir. Beyruhâ, Allah için sadakadir. Bu sadakanin hayrini ve onun Allah katinda bir âhiret azigi olmasini umud ediyorum. Yâ Rasûlallah! Bu bustânimi Allah'in sana gösterdigi münâsib cihete koy, sarfet, dedi. Enes dedi ki: Bu söz üzerine Rasûlullah:
— "Ne hos! Iste bu kazançli bir maldir. Iste bu kazançli bir maldir. Ben senin söyledigin sözü isitmisimdir. Ben bu bustâni yakinlarina tahsis etmeni uygun görürüm" buyurdu.
Ebû Talha da:
— Yâ Rasûlallah, ben de senin arzun gibi yaparim, dedi.
Ve Ebû Talha Beyruhâ'yi yakinlari ve amca ogullari arasinda tak-sîm etti [124].
Bu hadîsi rivayet etmekte Ravh da Abdullah ibn Yûsuf'a mutâ-baaî etti. Yahya ibn Yahya ile Ismail'in Imâm Mâlik'ten gelen rivayetlerinde "Râbih" yerine "Râyih" lâfzini söylemistir [125].

64-.....Bana Zeyd (ibnu Eslem), lyâd ibn Abdillah'tan; o da Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den haber verdi (o, söyle demistir): Rasûlullah (S) bir kurbân yâhud ramazân bayraminda namazgaha çikti. Sonra namazdan ayrilip insanlara va'z etti ve onlara sadaka vermekle emretti: "Ey insanlar! Sadaka veriniz!" buyurdu. Akabinde kadinlarin yanina ugradi ve: "Ey kadinlar toplulugu! Sadaka veriniz.

Çünkü ben siz kadinlari, cehennem halkinin çogunlugu olarak gördüm" buyurdu. (Kadinlar:) Yâ Rasûlallah! Ne sebeble kadinlar cehennem halkinin çogunlugu olmuslardir? dediler. Rasûlullah: "Sizler la'neti çok söylersiniz, zevcelerinize karsi ni'meti küfrün (yânî nankörlük) edersiniz- Ey kadinlar toplulugu! (Ne acîbdir ki) kendini zabteden tam akilli ve dîninde ihtiyatli kimsenin aklini sizin kadar eksik akilli, eksik dînli hiçbir kimsenin çelip giderebildigini görmedim" buyurdu. Sonra Rasûlullah, bu konusmasindan ayrilip evine döndügünde, Ibnu Mes'ûd'un karisi Zeyneb gelmis, yanina girmeye izin istiyordu.
— Yâ Rasûlallah, su izin isteyen kadin Zeyneb'dir, denildi. Rasûlullah:
— "Zeyneb'lerin hangisidir?" diye sordu.
— Ibnu Mes'ûd'un kadinidir, diye cevâb verildi. Rasûlullah:
— "Evet, ona izin veriniz" buyurdu. Ve Zeyneb'e izin verildi. Zeyneb:
— Ey Allah'in Peygamberi! Sen bugün sadaka vermekle emrettin. Benim yanimda kendime âid bir takim zînetler vardir; bunlari sadaka yapmak istedim. Fakat Ibnu Mes'ûd, kendisinin ve oglunun sadaka verecegim kimselerden daha ziyâde sadakaya müstehikk olduklarini iddia etti; (ne buyuruyorsun?) dedi.
Peygamber (S):
— "Ibnu Mes'ûd dogru söylemistir; kocan ve oglun, sadaka verecegin kimselerden daha ziyâde sadakaya lâyiktir" buyurdu [126].

46- Bab: Müslüman Üzerine Ati Için Sadaka (Yani Zekat Vermek) Yoktur

65-.....Ebû Hureyre (R): Peygamber (S): "Müslüman kisi üzerine ati için ve kölesi için zekât vermek vâcib degildir" buyurdu, demistir [127].

47- Bab:Müslüman Üzerine Kölesi Için Sadaka (Yani Zekat Verme Vucübü) Yoktur

66-.....Bize Huseym ibnu Irak ibni Mâlik, babasi Irak ibn Mâlik'ten; o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Müslüman kisi üzerine kölesi ve ati hususunda sadaka (yânî zekât vermek) yoktur" buyurmustur [128].

48- Yetimlere Sadaka Vermek Babi

67-..... Bize Atâu'bnu Yesâr tahdîs etti ki, o, Ebû Saîd el-Hudrî'den söyle tahdîs ederken isitmistir: Peygamber (S), günün birinde minber üzerine oturmustu; biz de O'nun etrafinda oturmustuk. Bu hâlde Peygamber:
— "Benden sonra dünyâ çiçeginden ve dünyâ zînetlerinden önünüze açilacak ni'met bolluklari, hayât sahnelen sizin için korkmakta oldugum seylerdendir" buyurdu.
Bunun üzerine sahâbîlerden biri:
— Yâ Rasûlallah! Hiç hayr ve ni'met, serr ve mefsedet getirir mi (ki korkuyorsunuz)? diye sordu.
Peygamber (vahiy bekleyerek bir müddet) sükût etti. O soran kimseye sahâbîler tarafindan:

— Senin sânin nedir ki Peygamber'e suâl soruyorsun? Hâlbuki O sana kelâm söylemiyor, denildi.
O sirada biz, Peygamber üzerine vahiy indirilmekte oldugunu gördük. Râvî Ebû Saîd dedi ki: Peygamber, dökmekte oldugu bol teri alnindan sildi ve suâl soran kimseyi över bir edâ ile:
— "Soran nerededir?" diye sordu. Ve sonra söyle buyurdu: "Ha-kâkaten hayr ve ni'met, serr ve mefsedet getirmez (fakat sebeb olabilir): Baharin bitirdigi otlardan (zehirli) bir kismi vardir ki, o (yiyeni) öldürür yâhud Ölüme yaklastirir. Lâkin yesil ot böyle degildir. Onu otlayan hayvan, ölüm tehlikesinden korunmustur. Bu hayvan, o yesil otu yer, iki bögürünü sisirince bahar günesini karsilar. Kolayca fiskisini çikarir, iser, genisler. Yine bol bol yer. Iste bu dünyâ mali da yesil ot gibi çekicidir, tatlidir. Bu ni'metten miskîne, yetime, vatanindan ayri düsmüs yolculara sadaka veren zengin müslümân ne hayirli kisidir!" (Râvî ihtiyat ederek:) Yâhud Peygamber'in buyurdugu gibidir: "Su muhakkak ki haksiz; haram mal toplayan hirsli kimse de dâima yiyen, bir türlü doymayan obur gibidir. Kiyamet gününde bu mal, kendi sahibinin cimriligine sâhid olacaktir" [129].

49- Kadinin Kocaya ve Himayesinde Bulunan Yetimlere Zekat Vermesi Babi

Bunu (yânî kocaya ve yetimlerine zekât vermeyi) Ebû Saîd, Peygamber'den olmak üzere söyledi [130].

68-.....Bize el-A'mes tahdîs edip söyle dedi: Bana Sakîk, Amr ibnu'I-Hâris'ten; o da Abdullah ibn Mes'ûd'un kadini Zeyneb'den tahdîs etti. A'mes dedi ki: Ben bu hadîsi Ibrâhîm ibn Yezîd'e söyledim. Ibrâhîm de bana Ebû Ubeyde (Âmir ibn Abdillah ibn Mes'ûd)'den; o da Amr ibnu'l-Hâris'ten; o da Abdullah'in kadini Zeyneb'den mu-sâvî olarak bu hadîsin benzerini tahdîs etti. Zeyneb söyle demistir:
Ben Mescid'de idim. Peygamber (S)'i gördüm ki, O: "Kadinlar! Velev ki, kendi zînetlerinizden olsun; sadaka veriniz. " buyurdu. Zeyneb ise hem kocasi Abdullah'i, hem de kendi himaye ve terbiyesinde bulunan bir takim yetîmleri infâk ediyordu. Râvî dedi ki: Zeyneb, Abdullah'a: Sen Allah'in Elçisi'ne: Benim sana ve himayemde bulunan yetîmlerine nafaka vermekligim, benden sadaka yerine kâfi gelir mi? soruver, dedi. Abdullah: Allah Elçisi'ne sen kendin sor, dedi. Zeyneb dedi ki: Bunun üzerine ben (bayram günü) Peygamber'e gittim. Kapida Ensâr'dan bir kadini (bekler) buldum. Onun haceti de benim hacetim gibi idi. Bilâl yanimiza geldi. Biz herbirimiz Bilâl'e:
— Peygamber'e sor: Benim, kocama ve himayemde bulunan yetimlerime nafaka vermekligim, benden sadaka olarak yeter mi (Sadaka vermis olur muyum)? dedik.
Ve bu esnada Bilâl'e: Bizim isimlerimizi Peygamber'e haber verme, diye de tenbîh ettik.

Bilâl içeri girdi ve Peygamber'e sordu. Rasûlullah:
— "Bunu soranlar kimdir?" dedi. Bilâl:
— Zeyneb'dir, dedi. Rasûlullah:
— "Zeyneb'lerin hangisidir?" diye sordu. Bilâl:
— Abdullah'in kadinidir, dedi. Rasûlullah:
— "Evet, ona iki ecr vardir: Biri hisimlik (yânî hisimla ilgilenme) ecri, öbürü de sadaka ecridir"

buyurdu [131].

69-.....Bize Abde ibn Süleyman, Hisâm'dan; o da babasi Urve ibn Zubeyr'den; o da Ümmü Seleme'nin kizi olan Zeyneb'den tahdîs etti. Zeyneb söyle demistir: Ümmü Seleme dedi ki: Ben:
— Yâ Rasûlallah! (Ölen kocam) Ebû Seleme'nin çocuklarini infâk etmemden dolayi bana ecr ve sevâb var midir? Onlar benim de çocuklanmdir! diye sordum.
Rasûlullah:
— "Bu çocuklara infâk et. Senin için bu çocuklara verdigin nafakanin ecri vardir" buyurdu [132].

50- Yüce Allah'in: "Sadaklar ancak kölelere-esîrlere, borçlulara, Allah yolunda... harcamaya mahsûstur... " (et-Tevbe: 60) ; Kavli Babi [133]

Ibn Abbâs'tan "Kisi kendi malinin zekâtindan köle âzâd eder ve farz hacci yapmasi için fakire atiyye verir" dedigi zikrolunur [134].
Hasen Basrî: Kisi zekâttan babasini satin alirsa caiz olur. Mücâhidlere ve hacc yapmayana atiyye verir, dedi. Sonra "Sadakalar Allah'tan bir farz olarak ancak fakirlere, miskinlere, sadaka üzerine me'mûr olanlara, kalbleri alistirilmak istenenlere, kölelere-esîrlere, borçlulara, Allah yolunda ve yolculara mahsûstur.. " (et-Tevbe: 60) âyetini okudu. Bu sekiz harcama yerinden hangisine verirsen, zekâtini ödemis olursun [135].
Peygamber (S): "Sübhesiz Hâlid, zirhlarim Allah yolunda vakfetmistir" buyurdu) [136].
Ebû Lâs'in: Peygamber (S) bizleri hacc için zekât develeri üzerine yükledi, dedigi zikrolunur [137].

70-.....Bize Ebu'z-Zinâd, el-A'rec'den; o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti. Ebû Hureyre (R) söyie demistir: Rasûlullah (S) sadaka (yânî zekât) ile emr ettiginde kendisine: Ibnu Cemîl, Hâlid ibnu'l-Velîd ve Abbâs ibnu Abdilmuttalib zekâti men' edip vermediler, denildi. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu: "Ibnu Cemîl zekât vermekten nasil çekinebilirdi ki, o fakir iken Allah ve Rasûlü onu zengin etmistir. Hâlid'e gelince, siz Hâlid'den (zekât istemekle) ona zulm ediyorsunuz. Hâlid zirhlarini vakfetmis ve harb âlet ve gereçlerini Allah yolunda (cihâd için) hazirlamistir. Abbâs-ibnu Abdilmuttalib'e gelince, o, Allah Elçisi'nin amucasidir. Zekât ona vâcibdir. Abbâs'in zekâti (zamanindan evvel) bir misli ile beraber (veril-mis)dir" [138].
Bu hadîsi Abdurrahmân ibnu Ebi'z-Zinâd, babasi Ebu'z-Zinâd'dan rivayet etmekte Suayb'e mutâbaat etmistir [139].
Megâzî Imâmi Muhammed ibn Ishâk, Ebu'z-Zinâd'dan yaptigi rivayetinde, sadaka lâfzi zikredilmeksizin "Zekât Abbâs'in borcudur. Bununla beraber bir misli daha (geçmis senenin borcu) vardir" seklinde söylemistir [140].
Ibn Cureyc de: Bana el-A'rec'den bunun benzeri (yâni sadaka lâfzi olmaksizin îbn Ishâk'm rivayeti

gibi) tahdîs edildi, demistir [141].

51- Istemekten Sakinip Geri Durmak Babi

71-.....Ebû Saîd_eI-Hudrî(R)'den (O, söyle demistir): Ensâr'dan bâzi kimseler, RasûluIIah'tan (sadaka) Istediler. Rasûlullah da onlara verdi. Sonra bunlar yine istediler. Rasûlullah yine verdi [142]. Nihayet yanindaki mal tükendi. Akabinde Rasûlullah (S) söyle buyurdu:
"Sadaka malindan yanimda mevcûd olan seyleri sizlerden asla saklamam. Kim (dilenmekten) sakinmak isterse, Allah o kimseyi iffetli kilar. Kim halktan istigna ederse, Allah onu zengin kilar. Kim sabretmek isterse, Allah ona sabir ihsan eder. Hiçbir kimseye sabirdan daha hayirli ve sabirdan daha genis hiçbir ni'met verilmemistir" [143].

72-.....Bize Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-Arec'den; o da Ebû Hureyre'den olmak üzere haber verdi ki: Rasûlullah (S) söyle buyurmustur:
"Nefsim yedinde olan Allah'ayemîn ederim ki, sizden birinizin ipini alip da sirtina odun toplamasi, bir kimseye gidip de ondan sadaka istemesinden elbette daha hayirlidir. O isteyecegi kimse kendisine ya verir yâhud da vermez (her iki hâlde de alçaklik vardir)" [144].

73-..... Bize Hisâm, babasi Urve'den; o da ez-Zubeyr ibnu'l-Avvâm(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Sizden birinizin urganini alip da arkasinda odun demeti getirmesi, akabinde bu demeti satmasi ve bu kazancindan dolayi Allah'in onun yüzünü (alçalmaktan) korumasi, elbette bu kimse için insanlardan istemekten daha hayirli ve sereflidir. O insanlar onaya verirler yâhud vermezler" [145].

74-..... Hakîm ibn Hizâm (R) söyle demistir: Rasûlullah'tan atiyye istedim, o bana istedigimi verdi, Sonra yine istedim, bana yine verdi. Sonra üçüncü defa yine istedim, bu defa da bana verdi. Bundan sonra söyle buyurdu: "Ey Hakîm! Sübhesizpu dünyâ mali, (sanki)yesil renkli, yemesi tatli bir meyvedir. Her kim bu mali nefis feragati ile hirssiz alirsa, o mal kendisi için bereketli ve meymenetli kilinir. Her kim de bunu nefis hirsi ile alirsa bu mal, alan kimse için bereketli ve serefli olmaz. O ihtirasli kimse (doymazlik hastaligina tutulmus) bir obur gibidir ki, dâima yer; bir türlü doymaz- Yüksek el, alçak elden hayirlidir"
Hakîm dedi ki; Ben: Yâ Rasûlallah! Seni hakk Peyamber gönderen Allah'a yemîn ederim ki, ben su dünyâdan ayrilincaya kadar senden baska hiçbir kimsenin malindan birsey alip eksiltmem, dedim.
(Râvî dedi ki:) Hakîkaten Ebû Bekr (R), Beytu'l-mâl'deki hakkini vermek için Hakîm'i çagirirdi. Fakat Hakîm, Ebû Bekr'in bu ihsanini kabul etmekten çekinirdi. Sonra Umer (R) de hakkini vermek için onu da'vet etmis, Hakîm ondan da herhangi birsey kabul etmekten çekinmistir. Bundan sonra Umer (sahâbîlerin huzurunda):
Ey müslümânlar toplulugu! Ben sizleri Hakîm üzerine sâhid yapiyorum ki, ben harâc ve ganimet malindan ta'yîn edilmis olan hakkini kendisine arz ediyorum, fakat o bu hakkini almaktan çekiniyor,

dedi. Ve hakîkaten Hakîm, Rasûlullah(S)'tan sonra tâ vefat edinceye kadar hiçbir insanin malindan alip eksiltmemistir [146].

52- Allah Her Kime, Kendisinin Istemesi ve Nefs Ihtirasi Olmaksizin Birsey Ihsan Ederse (O Kimse Bu Ihsani Kabul Etsin) Babi [147]

"Ve zenginlerin mallarinda isteyen fakirin de, (iffetinden dolayi istemeyen) yoksulun da bir hakki vardir" (ez-Zâriyât: 19) [148]

75-.....Umer'in oglu Abdullah (R) söyle demistir: Ben Umer'den isittim; söyle diyordu: Rasûlullah (S) bana bâzi bazi beytu'l-mâlden gâzîlik bahsisi verirdi. Ben de: Sen bunu benden daha muh-tâc olan bir fakîre ver, der idim. Rasûlullah da: "Sen bunu al! Sen hirsli bir kimse olmadigin ve isteyen de bulunmadigin hâlde, bu maldan sana bu suretle birsey geldigi zaman, sen o mali al. Bu sifat üzere olmayan (yânî kendi gelmeyen ve nefsin kendisine meylettigi) bir malin arkasinda da nefsini kosturma!" buyurdu [149].

53- (Bir Ihtiyaci Kapatmak Için Degil de) Mal Biriktirip Çogaltmak Için Insanlardan Isteyip Dilenen Kimse Babi

76-..... Ben Abdullah ibn Umer(R)'den isittim; o söyle dedi. Peygamber (S) söyle buyurdu: "Bâzi haris, yüzsüz kimse hiç durmadan dâima insanlardan ister. En sonu kiyamet gününde bu yüzsüz kimse, yüzünde bir et parçasi olmaksizin (Arasat meydanina) gelir [150]. Yine Rasûlullah söyle buyurdu: "Kiyamet gününde günes (insanlara) o kadar yaklasir ki, hattâ dökülen ter, insanin (boyunla) kulak ortasina erisir. Iste insanlar bu elemli vaziyette bulunduklari sirada (evvela) Âdem'den, sonra Musa'dan, sonra Muhammed'den imdad ve sefaat isterler" [151].
Ve Leys ibn Sa'd'm kâtibi Abdullah ibn Sâlih sunu ziyâde etti: Bana el-Leys tahdîs etti. Bana Ibnu Ebî Ca'fer tahdîs etti: "Rasûlullah halk arasinda hüküm ve kaza olunmasi için sefaat eder, bunun için ilerler, nihayet hacet kapisinin halkasini tutar, iste o güjiu Allah Taâlâ, Rasûlü'ne Makaamu Mahmûd'u ihsan eder. (Bu lütuf ve delâietten dolayi) mahser halkinin hepsi Muhâmmed'e hamd edip överler" [152].
Ve Muallâ söyle dedi: Bana Vuheyb en-Nu'mân ibn RâsId'den; o da ez-Zuhrî'nin kardesi olan Abdullah ibn Müslim'den; o da Ham-za'dan tahdîs etti. Hamza, Ibnu Umer'den; o da Peygamber(S)'den istemek hakkindaki bu hadîsi isitmistir [153].

54- Yüce Allah'in:"Onlar insanlardan yüzsüzlük edip de birsey istemezler... " (el-Bakara: 273) Kavli Babi [154]

Ve kisiyi istemekten men' edici zenginligin mikdâri ne kadardir? Ve (bu hususta) Peygamber(S)'in: "Lâkin (hakîkî) miskin, kendini geçindirecek seyi bulunmayandir..." kavli ile Yüce Allah'in su kavli vardir: [155]

(Sadakalar) Allah yolunda kendilerini vakfetmis fakirler içindir ki, onlar yeryüzünde dolasmaya muktedir olmazlar. Hâllerini bilmeyen, iffet ve istignalarindan dolayi onlari zenginler sanir. Sen o gibileri simalarindan tanirsin. Onlar insanlardan yüzsüzlük edip de (birsey) istemezler. Siz (hakk yolunda) ne mal harcarsaniz, sübhesiz Allah onu hakkiyle bilicidir" (el-Bakara: 273)

77-.....Bana Muhammed ibn Ziyâd haber verip söyle dedi: Ben Ebû Hureyre(R)'den isittim ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Halkin kendisine bir iki lokma, bir iki hurma verdigi dilenci makû-lesi kisi miskin degildir. Lâkin (hakîkî) miskin, kendini geçindirecek seye mâlik olmayan ve istemekten haya eden yâhud insanlardan yüzsüzce istemeyen iffetli, nezîh kimsedir" [156].

78-.....es-Sa'bî söyle demistir: Bana el-Mugîre ibn Su'be'nin kâtibi Verrâd tahdîs edip söyle dedi: Ebû Sufyân'in oglu Muâviye, el-Mugîre ibn Su'be'ye bir mektûb gönderip, içinde: "Peygamber' den isitmis oldugun hadîslerden birini bana yaz (gönder)" diye yazmisti. el-Mugîre de Muâviye'ye hitaben su hadîsi yazdi: Ben, Pey-gamber(S)'den isittim; söyle buyuruyordu: "Sübhesiz Allah sizin için üç seyi çirkin gördü: Dedikodu; mali zayi' ve israf etmek; çok suâl sormak" [157].

79-.....Bize Ya'kûb ibnu Ibrâhîm, babasiIbrâhîmibn Sa'd'dan; o da Salih ibn Keysân'dan tahdîs etti ki, Ibnu Sihâb ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Âmir ibnu Sa'd haber verdi ki, babasi Sa'd ibnu Ebî Vakkaas söyle demistir: Rasûlullah (S) -kalbleri Islâm'a alistirilanlardan- bir takim kimselere atiyye veriyordu. Ben Sa'd da onlarin içinde oturuyordum. Râvî Sa'd dedi ki: Derken Rasûlullah, onlarin Içinde en çok begendigim bir kimseyi birakti (birsey vermedi). Bunun üzerine ben,Rasûlullah'a dogru kalktim ve ona gizlice:

— Fulân kimseyi neden biraktin? Vallahi ben onu elbette bir mü'-min biliyorum, dedim.

Rasûlullah bana:

— "Öyle deme! Müslim de!" buyurdu.

Az bir müddet sustum. Sonra o adam hakkindaki bildigim sey bana galebe etti ve dayanamadim da yine:

— Yâ Rasûlallah! Fulândan sana ne oldu ki, onu biraktin? Allah'a yemîn ederim, ben onu muhakkak bir mü'min biliyorum, dedim.

Rasûlullah bana:

— "Öyle deme! Müslim de!" buyurdu.

Râvî dedi ki: Ben az bir müddet daha sustum. Sonra o adam hakkinda bildigim sey bana galebe etti de, ben tekrar:

— Yâ Rasûlallah! Fulân kimseden sana ne oldu? Onu neden biraktin? Vallahi ben onu elbette bir mü'min biliyorum, dedim. Rasûlullah bana:

— "Mü'minen deme, müslimen öte/" buyurdu (Yâni "mü'min" lâfzi yerine "müslim" lâfzini kullanmasini kasdediyordu).

Müteakiben: "Sübhesiz ben bâzi defa daha çok sevdigim kimse varken (onu birakirim da) baska birisine atiyye veririm. Bu tercihimin sebebi, bu adamin mal hirsi ile yüzü koyun, cehenneme atilmasi endisesidir" buyurdu [158].

Ve Ya'kûb ibn Ibrâhîm, babasi Ibrahim'den; o da Salih ibn Keysân'dan; o daîsmâîl ibn Muhammed'den olmak üzere söyledi ki, bu Ismâîl söyle demistir: Ben babam Muhammed ibn Sa'd ibn Ebî Vak-kaas'tan isittim. O bu hadîsi tahdîs ediyordu. Ve hadîsi içinde sunlari da söyledi: Rasûlullah eliyle vurdu da boynum ile kürek kemigim arasini birlestirdi. Sonra:

— "Ey Sa'd, bana dön! Sübhesiz ben bazen öyle kisiye veririm ki..." diye buyurdu [159].

Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: "Fe-kubkibû", "Yüzleri üzere çevrildiler" (es-suarg: 94) demektir. "Mukibben", "Yüzü üstü olarak" (ei-Müik: 22) demektir. Fiil bir kimse üzerine vâki' olmadigi (yânî lâzim oldugu) zaman, "Ekebbe'r-raculu = Kisi yüz üstü oldu" diye if'âl babindan kullanilir. Fiil bir kimse üzerine vâki' oldugu (yânî müte-; addi oldugu) zaman ise sülâsîden "Kebbehu'llâhu li-vechihi = Allah onu yüzü üstü atti (yâhud: Atsin)"; "Ve kebebtuhu ene - Ve ben onu yüzü üstü attim" dersin [160].

80-.....Bana Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; odael-A'rec'den; oda Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Sadaka için) insanlar üzerinde dolasip bir iki lokmanin, bir iki hurmanin geri çevirmekte oldugu dilenci makûlesi kisi, miskin degildir. Lâkin (kâmil) miskin, kendini geçindirecek bir gina bulamayan ve kendisine sadaka verilmek için (halkça) zarurette oldugu bilinemeyen; kendisi de kalkip insanlardan (sadaka) istemeyen iffetli, nezih kimsedir" [161].

81-.....Bize Ebû Salih, Ebû Hureyre'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Yemîn olsun, sizden birinizin ipini almasi, sonra sabah vakti -Ebû Hureyre dedi ki: Söyle buyurdugunu zannediyorum:- daga gitmesi odun toplayip .akabinde bunu satmasi ve bunun bedelinden yemesi ve sadaka vermesi, o kimse için insanlardan istemesinden daha hayirlidir" [162].

Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: Salih ibn Keysân, ez-Zuhrî'den yasça daha büyüktür. Ve bu Salih, Ibn Umer'e erismistir [163].

55- Hurmanin Yasken Agaci Üzerinde Mikdarini Takdir ve Tahmin Etmek Babi [164]

82-.....Ebû Humeyd es-Sâidî (R) söyle demistir: Biz, Peygamber'in beraberinde Tebük gazvesine gittik. Peygamber Vâdî'l-Kurâ'ya vardigi zaman, kendi bahçesinde çalisan bir kadina tesadüf etti. Peygamber (S) sahâbîlerine:

— "Su bahçedeki hurmayi tahmin ediniz" buyurdu.

(Biz tahmîn ettik.) Rasûlullah da on vesk tahmîn etti. Akabinde bahçe sahibesi olan kadina:

— "(Hurma toplarken) buradan ne kadar kîle hurma çikacagini say!" buyurdu.

Tebük'e geldigimizde Rasûlullah:

— "Dikkat ediniz! Bu gece muhakkak siddetli bir rüzgâr esecektir. Sakin kimse bulundugu yerden ayaga kalkmasin! Beraberinde devesi olan da devesini siki baglasin!" buyurdu.
Bu emir üzerine biz de develerimizi siki bagladik. Ve (hakîkaten o gece) siddetli bir rüzgâr esti. O sirada birisi ayaga kalkmisti. Rüzgâr onu Tayy Dagi'na sürükleyip atti. Bu sefer sirasinda Eyle Meliki, Peygamber'e (Düldül adli) beyaz bir katir hediye etmis ve bir bürde giydirmisti. Peygamber de bu MelIk'e deniz kenarindaki beldeleri halki için bir emâfi-nâme yazdirmisti.
(Dönüste) Peygamber Vâdî'l-Kurâ'ya gelince, hurmalik sahibesi olan kadina:
— "Bahçen ne mikdâr hurma getirdi?" diye sordu. O:
— Allah Elçisi'nin tahmîni veçhile on vesk getirdi, dedi. Nihayet (sefer hey'eti Medîne'ye yaklasinca) Peygamber:
— "Ben Medine'ye (yetismek için) acele edecegim. Sizden her kim benim beraberimde bir ân evvel Medîne'ye varmak isterse acele etsin!" buyurdu.
(Râvî dedi ki:) Ibn Bekkâr burada bir söz söyledi ki, ma'nâsi söyledir: Peygamber Medîne'ye yaklasip, uzaktan görünce de (eliyle isaret edip):
— "îste Tâbe!". buyurdu.
Uhud'u görünce de:
— "Iste dagcagiz! Uhud bizleri sever, biz de onu severiz!" buyurdu.
(Sonra berâberindekilere:)
— "Dikkat edin! Sizlere Ensâr mahallelerinin en hayirlisini haber vereyim!" buyurdu.
Sahâbîler:
— Evet, haber ver! dediler. Rasûlullah:
— "(Evvelâ) Neccâr ogullari yurtlari, sonra Abdu'l-Eshel ogullari yurtlan, sonra Sâide ogullari yurtlari, yâhud el-Hâris ibnu 'l-Hazrec ogullari yurtlari ve (hulâsa) bütün Ensâr yurtlarinda hayir vardir" buyurdu [165].
Ve Süleyman ibn Bilâl söyle dedi: Bana Arar: "Sonra el-Hâris ogullari yurdu, sonra Benû Sâide yurdu" diye tahdîs etti [166].
Ve yine bu Süleyman ibn Bilâl, Sa'd ibn Saîd'den; o da Umâre-tu'bnu Gaziyye'den; o da Abbâs'tan; o da babasi Sehl ibn Sa'd'dan söyle dedi: Peygamber (S): "Uhud öyle bir dagdir ki, o bizi sever, biz de onu severiz" buyurmustur [167].
Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: Üzerinde çepçevre ihata duvari bulunan her bustân hadîkadir. Üzerinde çevreleyen duvar, çit bulunmayana hadîka denilmez [168].

56- Sema Suyu Ile (Yani Yagmurla) ve Akar Su Ile Sulanan Yer Mahsüllerinde Usr(= Onda Bir Vergi) Vardir Babi [169]

Umer ibn Abdilazîz, balda bir sey (yânî zekât vergisi) görmedi169.

83-.....Bana Yûnus ibn Yezîd, ez-Zuhrî'den;o da Abdullah'in oglu Sâlim'den; o da babasi Abdullah ibn Umer(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Semânin ve pinarlarin sula-

digi, yâhud sulanmaksizin kendi ince damariariyle su emip yetismis olan yer mahsûllerinde usr, yânî onda bir zekât vergisi; kuyulardan, kova ve dolapla sulananlarda ise yirmide bir zekât vergisi vardir" [170].

Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: Bu hadîs, evvelki Ebû Saîd hadîsinin tefsiridir [171]. Çünkü Ebû Saîd hadîsinde onda bir yâhud yirmide bir diye bir hudûdlama yapilmamisti. -Râvî der ki: Buhârî bu hadîs sözüyle, Ibn Umer'in "Semânin suladigi mahsûllerde onda bir... zekât vardir" hadîsini kasdediyor.- Peygamber bu Ibn Umer hadîsinde (onda bir yâhud yirmide bir vâcib olani) beyân edip mikdâri ta'ym eylemistir [172]. Sika'dan gelen ziyâde ise kabul edilmistir. Mü-fesser (yânî hâss) olan, mübhem (yânî âmm) olan üzerinde hükmeder, yânî onu tahsîs eyler. Ziyâde, güvenilir râvîler rivayet ettigi zaman makbuldür. Nitekim el-Fadl ibnu Abbâs: Peygamber fetih günü Ka'-be'de namaz kilmadi, diye rivayet etti. Bilâl ise: Peygamber o gün Ka'be'de namaz kilmistir, dedi. Netîce'de BilâPin sözü alindi da Fadl'-in hadîsi birakildi [173].

57- Bab: Bes Vesk(Yani Bin Kilo)'den Az Mahsülde Sadaka (Yani Zekat) Yoktur

84-.....Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den: Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Bes veskten daha az olan mahsûlde zekât yoktur. En küçügü üçer yasinda olan bes deveden azinda da zekât yoktur. Bes ûkiyyeden daha az mikdârda olan gümüste zekât yoktur" [174].
Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: Bu hadîs, bundan önce geçen bâbda zikredilen Ibn Umer hadîsinin tefsiridir.. Çünkü o Ibn Umer hadîsinde nisâb mikdârini beyân etmedigi için, simdi Ebû Saîd el-Hudrî hadîsinde "Bes vesk mikdârindan az olan mahsûlde zekât yoktur" buyurmustur. Ilimde ise ebedî olarak saglam tesbît edici râvîlerin getirdigi yâhud beyân ettikleri ziyâde alinir [175].

58- Hurma Zekatinin Hurmalar Olgunlastigi Zaman Agaçlardan Kesilip Devrisilmesi Sirasinda Alinmasi ve Küçük Çocuk Serbest Birakilir da Zekat Hurmasina Dokunur Mu? Babi [176]

85-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Hurmalarin kesilip devsirilmesi sirasinda Rasûlullah'a zekât hurmasi getirilirdi. Su biri hur-masiyle gelir, o biri de hurmasindan gönderirdi. Nihayet bu hurmalar Rasûlullah'in yaninda bir harman, bir tinas olurdu. Bir kerre Hasen ile Hüseyin (R) bu hurmalarla oynarlarken, çocuklardan biri (Hasen ibn Alî), ansizin bu sadaka hurmasindan bir tane alip agzina koydu. Rasûlullah (S) çocuga (söyle bir) bakti. (Zekî) çocuk hemen hurmayi agzindan disari çikardi. Bunun üzerine Rasûlullah: "Sen Muhammed ailesinin sadaka mali yemediklerini bilmedin mi?" buyurdu [177].

59- Kim Meyvelerini Yahud Meyveli Hurma Agacini Yahud Ekinli Arazisini Yahud Ekinini

Onda Bir Veya Sadaka- (Yani Zekat) Vacib Oldugu Halde Satar da Bu Sattigi Mahsüllerden Dolayi Kendisine Tahakkuk Etmis Olan Zekat Borcunu Baska Malindan Öderse Yahud Sadaka (Yani Zekat) Vacib ; Olmadigi Halde Mahsülünü Satarsa (Bu Satisi Caiz Olur) Babi [178]

Ve Peygamber(S)'in: "Agaç üzerindeki meyveleri, âfetlerden salâha ulasmalari meydana çikincaya kadar satmayiniz" kavli babi [179].
Buhârî dedi ki: Binâenaleyh Peygamber, meyvelerin salâhi meydana çikmasindan sonra satilip alinmasini hiç kimseye men' etmemis ve (yine: "Meyvelerin salâhi meydana çikincaya kadar.." sözü umûmî oldugundan dolayi) kendisine zekât vâcib olani, zekât vâcib olmayandan ayirip, husûsîlestirmemistir [180].

86-.....Bana Abdullah ibnu Dînâr haber verip söyle dedi: Ben Ibnu Umer(R)'den isittim: Peygamber (S), salâhi meydana çikincaya kadar meyve alim satimini nehyetti (dedi). Ibnu Umer, meyvenin salâhinin mâhiyeti soruldugu zaman: Olgunlasip âfete ugramasi ihtimâlinin gitmesine kadar demektir, dedi [181].

87-.....Bana Hâlid ibnu Yezîd, AtâibnuEbîRebâh'tan; o da Câbir ibn Abdillah(R)'tan tahdîs etti ki, Peygamber (S), meyvelerin olgunlasip salâhlari meydana çikincaya kadar alim satimlarini neh-yetmistir [182].

88-..... Bize Kuteybe ibn Saîd, Mâlik'ten; o da Humeyd (et-Tavîl)'den; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten tahdîs etti ki (o, söyle demistir): Rasûlullah (S), Hurma korugunun izhâ (denilen alacalanma) dev-rine girinceye kadar hurma satisini nehyetti. "Izhâ devrine girinceye kadar" demek, kizarip renkleninceye (yânî alacalanincaya) kadar demektir, dedi [183].

60- Bab: Sadaka (Yani Zekat) Veren Kimse, Vermis Oldugu Sadaka Malini (Bedel Ödeyerek) Satin Alabilir Mi? [184]

Sadaka verilen kimsenin, kendisine sadaka edilen mali, (verenden) baska birine satmasinda ise dînî bir manzûr yoktur. Çünkü Peygamber (S) –gelecek hadîste- ancak sadaka veren Kimseyi, hassaten verdigi sadakasini satin almaktan nehyetmis; bundan, baskasini nehyetmemistir.

89-.....Abdullah ibnu Umer (R) söyle tahdîs eder idi: Umer ibnu'l-Hattâb, Allah yolunda (cihâd için bir kimseye) bir at sadaka etmisti. Sonra o ata satilir hâlde tesadüf etti. Ve o ati bedel ödeyip satin almak istedi. Sonra Peygamber'e geldi de bu mes'elede Peygam-ber'in emrini ögrenmek istedi. Peygamber (S) kendisine: "Sadaka ettigin atina artik bir daha dönme!" buyurdu. Iste Peygamber'in bu nehyi sebebiyledir ki, Abdullah ibn Umer, sadaka vermis oldugu herhangi birseyi (tekrar

mülkiyetine girmesi için) satin almak üzere kimseyi birakmazdi; ancak o seyi sadaka etmek için birakirdi [185].

90-.....Eslem (60) söyle demistir: Ben Umer ibnu'l-Hattâb(R)'dan isittim, söyle diyordu: (Bir kerre yaya bir; mücâhidi) Allah yolunda cihâd etmesi için bir at üzerine yüklemis (yânî ati ona vermis) idim. At kendi tasarrufunda bulunan bu zât, (ata bakmayarak zayiflatip) degerini zayi' ettirdi. Bu sebeble ben, o zât bu hayvani ucuz bir fiatla satar zannederek, ondan satin almak istedim. Bu düsüncemi Peygamber'e sordum. Peygamber (S): "Bu ati satin alma! Sana bunu bir dirhem karsiliginda verse de artik yapmis oldugun sadakana bir daha dönmez. Çünkü sadakasina dönen kisi, kustugu nesneyi tekrar yemeye dönen kimseye benzer" buyurdu [186].

61- Peygamber (ve Ailesi) Hakkinda, Sadaka Konusunda Zikrolunan Sey (Yani Haramlik) Babi

91-.....Bize Muhammed ibn Ziyâd tahdîs edip söyle dedi: Ben Ebû Hureyre(R)'den isittim, söyle dedi: Alî'nin oglu Hasen (R) sadaka hurmasindan bir hurma alip agzina koydu. Peygamber (S), çocugun, agzindaki bu hurmayi disari atmasi için "Kaka, kaka" dedi de, sonra "Sen bizim sadaka yemez oldugumuzu suuruna yerlestirmedin mi?" buyurdu [187].

62- Peygamberin Zevcelerinin Âzadli Kölelerine Verilen Sadaka(nin Hükmü) Babi

92-.....Ibnu Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S) bir koyunu ölmüs buldu. Bu koyun, mü'minlerin anasi Meymûne'nin azâdli cariyesine sadaka malindan verilmis idi. Peygamber:
— "Bu koyunun derisinden faydalanmis olsaniz ya!" buyurdu.
— Bu koyun ölmüstür, dediler. Peygamber:
— "Ölü hayvanin ancak etini yemek haram oldu'"buyurdu [188].

93-.....el-Esved ibn Yezîd, Âise(R)'den tahdîs etti. Âise (R), Berîre'yi azâd etmek için (efendileri olan Benû Hilâlden) satin almak istedi. Efendileri de Berîre'nin velâsi (yânî hükmî hisimlik ve mîrâsi) kendilerine âid olmak sartiyle muvafakat etmek istediler. Âise, bu mes'eleyi Peygamber'e zikretti. Peygamber (S) Âise'ye:
— "Berîre'yi satin al! (Velâ ve verasete gelince) velâ ancak azâd edene âiddir" buyurdu.
Âise dedi ki: (Bir kerre) Peygamber'in huzuruna (Berîre'ye hediye edilmis) bir parça et getirildi. Ben:
— Bu et, azâdlim Berîre'ye sadaka edilmis olan ettir, dedim. Bunun üzerine Peygamber:
— "Bu et Berîre'ye sadakadir; bize de hediyedir" buyurdu [189].

63- Bab: Sadaka Tahavvül Ettigi (Yani Sadaka Olmaktan Çiktigi) Zaman? [190]

94-..... Ümmü Atiyye Nuseybe el-Ensâriyye söyle demistir:
Peygamber (S) Âise'nin yanma girdi de:
— "Yaninizda yiyecekten birsey var midir?" diye sordu. Âise:
— Hayir, birsey yoktur. Yalniz senin Nuseybe'ye göndermis oldugun sadaka koyunundan, Nuseybe'nin bize gönderdigi bir parça et vardir, dedi.
Bunun üzerine Peygamber (S):
— "O sadaka, muhakkak kendi yerine ulasmistir"^ buyurdu [191].

95-.....Bize Su'be, Katâde'den; o da Enes(R)'den tahdîs etti
(Enes söyle demistir): Peygamber'in huzuruna, Berîre'ye sadaka edilmis bir parça et getirildi de Peygamber (S): "O et, Berîre'ye sadakadir; (Berîre'den ise) bize hediyedir" buyurdu [192].

Ebû Dâvûd et-Tayâlîsî (204) söyle dedi: Bize Su'be, Katâde'den haber verdi [193]. Katâde, Enes'ten; o da Peygamber'dert isitmistir.

64- Farz Kilinmis Olan Sadakanin Zenginlerden Alinip Her Nerede Bulunurlarsa Fakirlere Verilmesi Babi [194]

96-..... Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûîullah (S), Muâz ibn CebelM Yemen'e gönderirken söyle buyurdu: "Muâz, sübhesiz ki sen Kitâb ehli olan bir kavme gideceksin. Onlarin yanina vardigin zaman, onlari Lâ ilahe ülellah ve enne Muhammeden Rasûlu'llah (= Allah'tan baska hakk ilâh yoktur ve Muhammed Allah'in elçisi-dir) düstûruna sehâdet etmelerine çagir. Eger onlar buna sehâdet et~ mekle sana itaat ederlerse bu sefer onlara, Allah'in kendilerine her gündüz ve gecede bes namaz farz kildigini haber ver. Eger onlar bu bes namazda sana itaat ederlerse, bu sefer Allah'in kendilerine bir zekât farz kildigini, bu zekâtin zenginlerinden alinip fakirlerine verilecegini onlara haber ver. Bu zekât isinde sana itaat ederlerse, sahihleri yaninda en kiymetli olan mallarini (zekât mali olarak) almaktan sakin ve mazlumun (kötü) duasindan da çok çekin! Çünkü mazlum ile Allah arasinda (duanin kabulüne) hiçbir engel yoktur" [195].

65- Imam'in (Yani Devlet Baskani veya Onun Yerinde Bulunan Yüksek Idare Adaminin) Sadaka Sahibi Lehine Salat ve Dua Etmesi. [196]

Ve Allah'in su kavli babi:
"Onlarin mallarindan sadaka al ki, bununla kendilerini temizlemis ve bununla onlari bereketlendirmis olasin. Ve onlara dua et. Çünkü senin duâ etmen onlar için sükûnettir" (et-Tevbe: 103) [197]

97-.....Abdullah ibn Ebî Evfâ (R) söyle demistir: Peygamber (S), huzuruna bir cemâat zekâtlariyla

geldikleri zaman "Yâ Allah! Fulân ailesine salât et (yâni rahmet ve magfiret ihsan eyle)" diye duâ eder idi. Ba"bam Ebû Evfâ, sadakasiyle geldiginde de: "Yâ Allah! Ebû Evfâ ailesine rahmet eyle!" diye duâ buyurdu [198].

66- Denizden Çikarilacak Seylerin Zekat Vergisine Tabi' Tutulup Tutulmayacagi Babi

Ve Ibn Abbâs (R) "Anber, mâden ve kenz degildir, o denizin kiyiya attigi bir seydir" demistir [199].
el-Hasen el-Basrî de: "Anberde ve incide hums, yânî beste bir nisbetinde vergi vardir" demistir [200].
Buhârî (Hasen Basrî'nin bu sözünü reddetmek maksadiyle): "Peygamber (S) beste bir vergiyi, ancak mâdenlerde vâcib kilmistir; yoksa suda elde edilecek (balik, anber ve inci gibi) seylerde beste bir zekât vergisi yoktur" dedi [201].

98-.....Ve el-Leys ibn Sa'd söyle dedi: BanalCa'fer ibnu Rabîa, Abdurrahmân ibn Hürmüz'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tah-dîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmutur: îsrâîl ogullan'ndan bir kimse, kendi kavmi ferdlerinin bâzisindan kendisine ödünç olmak üzere bin dînâr vermesini istedi. Istedigi zât bu parayi ona (belli bir va'-de ile) ödünç verdi. Parayi alinca deniz seferine çikti. Nihayet parayi miadinda göndermek istedi. Fakat bir vapur bulamadi. Bunun üzerine bir odun parçasi aldi. Odunu oydu, içine bin dînâr (ile bir mek-tûb) koydu ve (Allah'im, sahibine ulastir! diye) denize atti. Ödünç veren kimse de (borçlu zamaninda gelir ümîdiyle deniz kenarina) çikmisti. Sahilde bir odun parçasiyle karsilasti. Odunu ailesinin evde yakmasi için aldi. -Râvî Ebû Hureyre, hadîsin geri kalanini tamâmiyle zikrettikten sonra- Ödünç veren kimse evinde odun parçasini kesip kirinca bin dinari buldu (diye rivayet etmistir) [202].

67- Bab: Rikazda Beste Bir (Nisbetinde Vergi) Vardir [203]

Imâm Mâlik ibn Enes ile Muhammed ibn Idrîs es-Sâfiî: "Rikâz, Câhiliyct Dcvri'nde yere gömülen hazînelerdir. Bunlarin kesf olunanlarinda az olsun, çok olsun, beste bir (nisbetinde vergi) vardir" demislerdir [204].
Buhârî dedi ki: Peygamber (S): "Mâden zarari hederdir; rikâzda da beste bir vergi vardir" buyurdu [205].
Ve Umer ibn Abdilazîz; mâdenlerden üretilen cevherin her ikiyüz dirheminden bes dirhem vergi almistir (ki bu da kirkta bir'dir) [206].
Ve Hasen Basrî: "Harb diyârindaki arazîde bulunan ." rikâzda beste bir vergi vâcibdir. Sulh ve selâmet diyari arazîsinde bulunan rikâzda da zekât vardir" demistir.[207].

Ve yine Hasen Basrî: "Eger düsman arazîsinde yitik mal bulursan, onu (yâni onun . müslümâna mi, düsmana mi âid oldugunu) tahkik et. : O yitik sey düsmana âid ise (yânî düsmana âid oldugu sabit olursa) bunda da beste bir nisbetinde vergi vâcibdir" demistir [208]
Ve bâzi Adem ogullari ise "Mâden, tâbi' oldugu mâlî . vecîbe hususunda Câihiliyet defineleri gibi rikâzdir" demistir.[209]
Buhârî dedi ki: Çünkü mâden isletip de ocaktan cevher çikmaya baslayinca "Erkeze'l-ma'dinu Mâden rikâza, yânî cevher vermeye basladi" denilir.» Bâzi Âdem ogullarina denildi ki: Bir kimseye bir mal hibe edildiginde, yâhud birisi çok para kazandiginda, yâhud meyve agacinin mahsûlü bol oldugunda "Erkezte = Sen mâden buldun" deniliyor (ve bunlardan da beste bir derecesinde vergi mi alinir)? [210].
Sonra da bu görüsün sahibi olan bâzi Âdem ogullari tezada düstü de: "Mâdeni gizlemesinde ve beste bir zekâti vermemesinde be's yoktur" demistir [211].

99-.....Ebû Hureyre(R)'den: Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Hayvân(m cinayet ve zarari) hederdir. Kuyu (zarari) da hederdir. Mâden (zarari) da hederdir, (yânî tazminleri lâzim gelmez), rikâzda -gömülü malda- beste bir nisbetinde vergi vardir" [212].

68- Yüce Allah'in "Sadakalar, zekât isinde çalisan me'mûrlar için de... bir hakktir" (et-Tevbe: 60) Kavli Ile Zekat Me'mürlarinin, Devlet Baskani Olan Imam Huzurunda Hesaba Çekilmeleri Babi [213]

100-.....Ebû Humeyd es-Sâidî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S), Esed kabilesinden Ibnu'l-Lutbiyye denilen bir kimseyi Suleym ogullari'nin sadakalan(m toplamak) üzere me'mûr ta'yîn etmisti. Ibnu'l-Lutbiyye (vazifeden) geldigi zaman, Rasûlullah onu hesaba çekti [214].

69- Sadaka Develerinin ve Sütlerinin Sirf Yolculara Tahsis Edilip O Yolda Kullanilmalari Babi

101-.....Bize Katâde, Enes(R)'ten tahdîs etti (ki, o söyle demistir): Urayne kabilesinden bedevî bir takim insanlar, mide agrisina tutulduklarindan dolayi Medine'de ikaamet etmek istemediler. Rasûlullah (S) bu kimselere sadaka develerinin bulundugu yere gitmelerine, develerin sütlerinden ve bevllerinden içmelerine ruhsat verdi. (Bunlar oraya gittiler; iyilesince de) oradaki çobani öldürdüler ve develeri sürüp götürdüler. Bu haber Medine'ye ulasinca, Rasûlullah bunlarin arkasindan bir müfreze yolladi. Akabinde yakalanip Medine'ye getirildiler. Rasûlullah bunlarin (suçlarina göre ceza olarak) ellerini,' ayaklarini kestirdi, gözlerini oydurdu ve Harre tasligina terketti de, ölünceye kadar orada taslari kemirdiler [215].
Bu hadîsi Enes ibn Mâlik'ten rivayet etmekte Ebû Kilâbe, Humeyd et-Tavîl ve Sabit el-

Bunânî,Katâde'ye mutâbaat etmislerdir [216].

70- Imamin Sadaka Develerini Kendi Eliyle Damgalayis Alametlemesi Babi

102-..... Enes ibn Mâlik (R) tahdîs edip söyle dedi: Ben bir kusluk vakti (kardesim) Abdullah ibn Ebî Talha'yi bir çignem yapip çocugun agzim parmagiyle çalmasi için, Rasûlullah'a götürdüm. Ra-sülullah'a (bir davar agilinda) rast geldim. Elinde hayvan dagladiklari demir âleti vardi. Bu âletle sadaka develerini damgalayip alâmetliyordu [217].

---

[1] Buhârî zekâtin farz olduguna delîl olmak üzere Kur'ân'daki iki âyeti zikretmistir. Bu âyetlerin tamâmi söyledir:
"Namazi dosdogru kilin; zekâti verin; o RasûVe itaat edin. Tâ ki ilâhî rahmete kavusturulastmz "(en-Nûr:56);
"... O hâlde namazi dosdogru kilin, zekâti verin. Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin. Allah ne yaparsaniz hakktyie haberdârdir" (el-Mucâdile: 13).

[2] Bu Ibn Abbâs hadîsi, Vahy Kitâbi'nda uzun bir metin ile geçmisti; burada onun \ sâdece zekât bahsine dâir fikrasi getirilmistir.
Hicretin yedinci yilinda bir ticâret kaafilesiyle Sam'da bulunan Ebû Sufyân ile Roma imparatoru Hirakliyus arasinda yapilan konusmada, Hirakliyus tercemâni vâsitasiyle Ebû Sufyân'a Muhammed'in hâilen ve söyledikleri seyler hakkinda bir takim suâller sormus, cevâblar almisti. Bu suâl ve cevâblardan biri söyledir:
Hirakliyus:
— Peki, Muhammed size ne emrediyor? dedi.
Ebû Sufyân:
— Bize yalniz bir Allah'a ibâdet ediniz, hiçbir seyi O'na ortak etmeyiniz, dedelerinizin ibâdet ettigini terk ediniz, diyor. Bize namazi, sadakayi, yâni zekâti, dogru sözlülügü, Iffetli olmayi, hisimlara ilgiyi devam ettirmeyi emrediyor, dedi.
el-Vucûb: Lâzim olmak ma'nâsmadir ki, murâd subût ve temekkün veçhile lâzim olmaktan ibarettir; ikinci bâbdandir. Müellifin el-Basâir'de beyâni üzere, vucûb maddesi "sukût(= düsmek)" ve "vukû'(= vâki' olmak)" ma'nâsma konulmustur...
el-îffet, el-Affu ve'l-Afâfu: Çirkinliklerden ve haram kilinmis seylerden per-hîz edip geri durmak ma'nâsmadir (Kaamûs Ter.)
el- Vasi, es-Sila, el- Vusul: Bir nesneyi bir nesneye ulastirip bitistirmek ve eklemek; bir nesneye erisip ulasmak; bitisiklik ve ulasiklik; bir nesneyi bir nesneye ekleyip bitistiren sey ma'nâlanna gelir (Kaamûs Ter.)

[3] Muâz ibn Cebel, Yemen'e vâlî ve muallim olarak Peygamber tarafindan gönderilmis ve kendisine hadîsteki ve diger hadîslerdeki ta'Iîmât verilmisti. Gönderilisi dokuz veya onuncu hicret yilinda oldugu bildirilmistir.
Hadîsteki "sadaka", zekât ma'nâsinadir. Nitekim "*.}/>& oiU^Ji \A= Sadakalar ancak fakirlere mahsûstur" (et-Tevbe:60) âyetinde de sadaka, zekât ma'nâsinadir

[4] Hadîsin bâb basligina hüccet olan kismi "Zekâli verirsin" cümlesidir. Bu hadîste cennete girmeye sebeb olacak mühim islerden "Hisimlara hisimlik ilgisini ekleyip durmak"fikrasi da vardir. Hisimlar arasinda siki baglar bulunursa, onlarda devamli bir birlik, nizâm ve saglamlik bulunur. Böyle birbirine bagli aileler, boylar., ve topluluklardan meydana gelen büyük topluluk ve milletler de ayni sekilde birbirlerine saglam ilgilerle bagli, birlikli, dirlikli, kuvvetli bir durumda bulunmus olurlar. Yânî bu ilgi ve irtibat, ferdler ve cem'iyetin huzur, birlik ve dirligine en mühim bir te'mînâttir. Çünkü bu ilgi ile ferdî ve ailevî ihtiyâçlar giderilecek, sikintilar yok edilecek; böylece toplumun ma'rûz kalacagi parçalanma ve ayrilmalar önlenmis olacaktir.

[5] Bu isnâdda Su'be, Ibnu Usmân'in isminin Muhammed oldugunu bildirmistir.

[6] Buhârî bu ifadesiyle îbn Usmân'in isminin Amr ibn Usmân oldugunu bildirip, Su'be'nin bu ismi zabt etmekte bir tereddüdü olabilecegini açiklamis oluyor. Çünkü bu hadîs, diger rivayet yollarinda Amr ibn Usmân'dan hifz edilmis bulunuyor

[7] Hadîsin bâb basligina delâleti meydandadir. Bu suâli soran bedevinin Ebû'l-Mugîre Sa'd ibnu'l-Ahrem oldugu bildirilmistir. Kendi kabîlesinin elçisi olarak Peygamber'e gelmis, bu suâli sormus ve Islâm'in esaslarini ve en mühim farzlarini ögrenip, yine kavmine dönmüstür.
Taberânî'den el-Mu'cemu'l-Kebîr'indeki rivayette bu Ebû'l-Mugîre: Rasûlullah'a geldim, dedim ki, diye söze basliyor ve Peygamber'in cevaben saydigi farzlar arasinda sunu da ziyâde olarak rivayet ediyor: "Kendine gelmesini arzu ettigin her hayr ve ni 'metin, insanlar için de olmasini arzu edersin; sana gelmesini istemedigin her serr ve zarari, insanlar hakkinda da istemez ve insanlari ondan birakirsin" buyurdu.
Müslim'deki rivayette bu zât; "Bu senden isittiklerim üzerine hiçbir artirma yapmam, bunlardan da hiçbir eksiltme yapmam" demistir.

[8] Buhârî bundan evvelki hadîste râvîyi Yahya ibn Saîd ibn Hayyân diye ismiyle zikretmisti; burada ise Ebû Hayyân diye künyesiyle zikretmistir.
Yahya el-Kattân bu hadîsi Ebû Hayyân'dan görüldügü gibi mürsel olarak rivayet etmistir. Çünkü Ebû Zur'a tabiîdir ve Ebû Hureyre'yi zikretmemistir. Böyle olunca Vuheyb'e muhalefet etmis oluyor. Buhârî'nin Vuheyb hadîsinden sonra bu tarîki getirmesi, illetin yaralayici olmadigini bildirmek içindir. Çünkü Vuheyb hafizdir ve bundan dolayi onun hadîsini daha önce getirmistir. Binâenaleyh bu tarîkten gelen hadîs dahi hakîkatte mürsel degil, sahîh bir hadîstir.

[9] Buhârî, Süleyman ibn Harb'in hadîsini Magâzî Kitâbi'nda; Ebu'n-Nu'mân'in hadîsini ise Hums Kitâbi'nda senedleri ile rivayet etmistir.
Bu hadîs, simdiye kadar îmân Kitabi ve daha birkaç yerde geçmis ve ilgili açiklamalar oralarda verilmisti. Hadîsin buradaki basliga delîl olan kismi, Abdu'l-Kays hey'etine emredilen dört tslâmî temelden birinin zekât vermek maddesi olmasidir

[10] Hadîsin bâb basligina delâleti açiktir.
Ebû Bekr'in "Zekât mâlî bir hakktir" sözüyle Tevhîd Kelimesi'nin mal, can masuniyetini gerekli kilmasi, ancak Tevhîd ve islâm sartlarinin yerine getirilmesine baglidir. Namaz, zekât gibi iki sarta bagli olan masuniyet, bunlardan yalniz biri ile hâsil olmaz demek istemistir. Böylece Islâm'in bütünlügünü, çe-liklesen iradesiyle korumustur.

Ebû Bekr'in bu isabetli kararinin dogrulugu Umer tarafindan da anlasilip i'tirâf edilmis ve böylece Ebû Bekr'in engin ve keskin görüsü dile getirilmistir.

[11] Buhârî bu âyeti bâb basligini te'yîd etmek için getirmistir. Bundan evvelki ve sonrakiyle beraber tamâmi maâlen söyledir:

"Onlar bir mü'min hakkinda ne bir yemîn, ne de bir vecîbe gözetip tanimazlar. Onlar taskinlarin tâ kendileridir. (Bununla beraber) eger tevbe ederler, namaz kilarlar ve zekât verirlerse, artik onlar dînde sizin kardesterinizdir. Biz âyetleri bilecek bir kavm için açiklariz. Eger ahidlerinden sonra yine andlarini bozarlar ve dîninize saldinrlarsa, bütün küfrün Önderlerini hemen öldürün. Çünkü onlar andlan olmayan adamlardir. (Bu suretle) umabilirsiniz ki vazgeçer ler" (et-Tevbe: 10-12). Yânî Islâm'da harbin hedefi kati degil, islâh edip düzeltmektir.

Bu âyet, küfürden tevbeye ve dînde islâm kardesligine nail olmaya ancak namazi kilan ve zekâti veren kimselerin girecegini ifâde etmektedir. Islâm bey'ati ancak zekât vermekle bütünlenecek ve zekâti men' eden de ahdini bozmus olacaktir. Peygamber'in bey'atinin içine aldigi hersey de vâcib'dir.

[12] Hadîsin bâb basligina delâleti açiktir. Bu hadîs, îmân Kitabi'mn sonunda da geçmisti. Râvî Cerîr ibn Abdillah en son müslümân olanlardan oldugu için, bu bey'ati çok ehemmiyetlidir ve hükmün ebedîliginin te'mînâtidir

[13] Bu âyetler zekât vermeyenler, ferdî ve içtimaî yardimlasmadan geri duranlar, istifciler, servetlerini Hakk yolunda harcamayanlar hakkinda Inmistir. Bâzi âlimler bunun Kitâb ehli milletler hakkinda indigini ileri sürmüslerse de, cumhur hem Kitâb ehli olanlar, hem müslümânlar hakkindadir, demislerdir.

[14] "Su basinda sagilma hakki" sürü sahihlerinin sürülerini su baslarina getirdiklerinde sütlerinden bir mikdârini sagip orada bulunan fakirlere, yolculara sadaka yapmalaridir. Sârih Ibn Battal dedi ki: Bu bir ikram hakkidir, musâvât hakkidir; farz demek degildir; terkine ceza terettüb etmez. Su basinda süt ta-sadduk etmek Arablar'in âdeti idi. Bunun için fakîrler ve zaîfler su baslarinda bunu bekler dururlardi.

Bu hadîsten iki nevi' hakk sabit oluyor: Farz olan zekât, farzin gayri hakk. Süt, Ikinci nevi' hakk ve iyi ahlâk cümlesinden oluyor. Farz kilinan hakk hu-dûdlandirilmistir; farz kilinmayan hakk ise hudüdlandinlmamistir

[15] Bu hadîs, deveden, sigirdan, davardan zekât verilmesinin vâcib olduguna delâlet eder. Yalniz keyfiyet ve mikdâri burada bildirilmemistir. Bu hususlar Ileride gelecek hadîslerle bildirilecektir

[16] Hadîsteki mal ta'bîri umûmî bir lâfiz oldugu için, altin, gümüs, ticâret metâ'la-ri gibi bütün zekât mallarini sâmildir. Hadîs, bütün bu mallarin zekâtini vermeyenlerin ugrayacaklari azabi anlatmaktadir .Hadîsin sonunda Peygamber'in okudugu âyet, anlatilan hakîkati pek güzel te'kîd etmektedir. Bunlar zekâtin içtimaî bir yardim oldugunu ve bunu îslâm Dîni kadar hiç bir dînin ve hiçbir içtimaî tesekkülün kendi mensûblarina zarurî ve kat'î bir vazife hâlinde yüklemedigini belirten hüccetlerdir. Bu bâbda arka arkaya getirilen iki hadîs ve onlarin ma'nâlarini te'yîd eden iki âyet, bu mâlî ibâdetin ehemmiyetinin, farziyyetinin ve Islâm Dîni'nin içtimaî yardima verdigi müstesna ehemmiyetin ebedî ve hiç eskimeyecek hüccetler indendirler.

[17] Buhârî bu unvandaki "Zekâti verilen mâl kenz degildir" hükmünü, Peygam-ber'in "Bes ûkiyyeden az mikdârdaki gümüste zekât vâcib degildir" hadîsi ile delîllendirrnistir. Babin unvanina göre bir malin kenz olmasi ve sahibinin azabi hakk edici bulunmasi Iki seye baglanmis oluyor: a. Malin nisâb mikdân olmasi; b. Zekâti verilmemis bulunmasi. Su hâlde nisaba ulasmayan mal kenz olmaz ve sahibi de kenz âyetinde fet-Tevbe:34) bildirilen azâblanacak kimselere dâhil bulunmaz. Yine böyle bir mal nisâb mikdân olup da zekâti verilirse, buna da kenz denilmez ve sahibi de azaba müstehikk olmaz.

Buhârî'nin muradi: "Bes ükiyyenin asagisi kenz degildir. Çünkü Su mik-darda zekât vâcib degildir. Bes ûkiyye ve ziyâdesinin zekâti verilirse bu da kenz degildir. Sahibi âyetteki vaîde dâhil degildir" demektir.

[18] Buhârî bu hadîsi Tefsîr KItâbi'nda da buradaki tarzda getirmistir. Nesâî de Ze-kât'ta getirmistir.

îbn Umer'in bu hadîsinden, zekâtin farz kilinmasindan önce Allah yolunda harcamanin daha siddetli oldugu anlasiliyor. Bu siki vaziyeti "... Sana hangi seyi nafaka vereceklerim sorarlar. De ki; Ihtiyacinizdan artani (verin)"(ei- Bakara:219) âyetinden de ögreniyoruz.i Zekât âyeti ininceye kadar bu âyette haber verildigi üzere, zarurî ihtiyâçlardan fazlasi tamamen sadaka olarak verilirdi ki, hakîkaten güç Idi. Zekât âyeti indirildikten sonra, bu güçlük ve agirlik hafifletilmis oldu.

Kenz, lugatta gömülü mal demektir. Dîn istilahinda ise kenz, zekâti verilmeyen maldir.

[19] Okiyye, dîn lisâninda kirk dirhem'dir. Bir ûkiyye'nin kirk dirhem oldugunda hadîscilerin, fakîhlerin, lügat âlimlerinin ittifaki vardir ve bu, Hicaz ahâlîsinin ûkiyyesidir. Rai gibi bâzi ölçülerin Sâmî'si, Irâkî'si oldugu ve aralarinda vezn i'tibâriyle fark bulundugu gibi, ûkiyye de muhteliftir ve her yerin kendisine mahsûs bir ûkiyyesi vardir... Fakat her yerde nisaba mikyas olarak dînen mu'teber olan ûkiyye, kirk dirhemdir. Buna göre bes ûkiyye, ikiyüz dirhem eder ve iki-yüz dirhemden az gümüste zekât yoktur. Binâenaleyh gümüsün zekât nisabi, ikiyüz dirhemdir.

"Hadîsin ikinci fikrasinda devenin zekât nisabi bildirilmistir ki, üzerinden en asagi üç sene geçen bes deveden ibarettir. Böyle bes deveye mâlik olan kimseye bi'1-icmâ bir koyun zekât lâzim gelir. Bu konuda fakîhler arasinda ihtilâf geçmemistir.

Zevd, üç ile onbes yas arasinda olan deveye denir; Ezvâd diye cem'ilenir. Bâzi lugatçiler, iki yasi baslangiç olarak kabul etmislerdir. Bâzilari da yasin sonunu yirmi-otuz yasa kadar ilerletmislerdir.

Hadîsin üçüncü fikrasi, hurma, üzüm, hububat gibi mahsûllerin zekât nisabini ögretmektedir ki bu da bes vesk'tan ibarettir. Vesk, aslinda bir seyi toplayip yüklenmek ma'nâsinadir (Ve'l-Leyli ve mâ vesa*a;-el-In$ikaak:17). Bir vesk, ittifakla Peygamber sâ'ijile 60 sâ'a denir. Vesk'in cem'i Evsuk gelir. Bir sâ', 1040 dirhem ayarindaki ölçege denildigine göre, bes vesk, kesirsiz olarak 1000 kilo ve eski okka ile 780 okka eder. Ancak Peygamber sâ'inm mikdârinda Iraklilar ile Hicâzlilar arasinda görüs ayriligi varsa da, hesabin neticesi birdir. Bir sâ'in 1040 dirhem oldugudur.

[20] Ebû Zerr Gifârî'nin görüsüne göre, aile nafakasindan fazla mal biriktirmek haramdi. Kendisi bu yolda fetva verirdi. Sam'da vâlî bulunan Muâviye ile arasinda bu yüzden bir niza' çikmis, Muâviye ona bu görüsünü halka yaymamasini tavsiye etmis; Ebü Zerr görüsünde israr edince, Muâviye, tarafdârlannin çogalmasindan endîse ederek, Medîne'ye çagirmasi için Halîfe'ye yazili müracaat etmistir. Ebû Zerr Medine'de ayni görüsü yaymaya baslayinca, orada da halk onun yaninda fazla toplanmis; bunun üzenine Medîne'ye üç merhale uzakligindaki Rebeze köyünde, ikaamete gönderilmistir. Usmân devrinde Rebeze'de vefat etmistir.

Ebû Zerr, zekâti verilse bile fazla mal biriktirmenin aleyhinde idi. Hâlbuki Muâviye ve tarafdârlarina göre, azabi gerektiren kenz, zekâti verilmeyen maldan ibaretti. Zekâti verilen mal, kenz degildi. Bu suretle yânî zekâtini ve diger Allah hakklarmi vermek suretiyle mal toplamak, artirma yapmak mesru idi.

Bu iki görüsün bu günde de geçerliligi ve savunuculari vardir ve hattâ kiyamete kadar da var olacaktir.

[21] Hadîsin bâb basligina delâleti açiktir. Altm, gümüs ve benzeri dünyâ zenginliklerini biriktiren, bunlardaki Allah ve kul haklarini Ödemeyen, infâk etmeyen is-tifçiler kötülenmektedir. Bunlari dünyâda da, âhirette de dehsetli felâketler beklemektedir.

[22] Yânî malin dünyâ ve âhiretçe hakkinda bir muaheze bulunmayan bir harcama yerine harcanmasi babi

[23] Hadîsin bâb basligina uygunlugu, birinci fikrasindadtr. Çünkü orasi malin hakkli yerlere harcanmasini tesvîke delâlet etmektedir.

Hadîste malin hepsini sihhat yolunda harcamaya ve mirasçiyi mahrumiyete ve dînin men' ettigi benzer hususlara götürmedigi müddetçe, mali tamamen hayir yollarinda

tüketmeye cevaza hüccet vardir (Ibnu't-Tîn).
Bu hadîs, Ilim Kitâbi'nin "Ilim ve hikmet hususunda gibta edilmesi bâbi"n~ da da geçmisti.
[24]
Buhârî, bâb basligini bu âyetle hüccetlendirmis oluyor.
[25]
Ibn Abbâs'ui âyette geçen "Salden" kelimesine âid olan bu tefsirini Muham-med ibn Cerîr, Muhammed ibn Sa'd'dan senediyle rivayet etmistir.
[26]
IkrIme'nin bu îzâhini da Abd ibn Humeyd, kendi tefsirinde senediyle rivayet etmistir. îkrime'nin tefsirini verdigi kelimeleri ihtiva eden âyetin tamâmi sudur: "Allah'in nesini istemek ve ruhlarinda olan (îmân)i köklestirip takviye etmek için mallarim harcayanlarin hâli de bir tepenin üzerinde bulunan güzel bir bahçenin hâline benzer ki', ona bol bir yagmur isabet etmis ve meyvelerini iki kat vermistir. Ona bol bir yagmur düsmese de bir çisinti (bulunur). Allah, ne yaparsaniz hakkiyle görücüdür "(el-Bakara: 265).
[27]
Bu baslik Müslim'in Sahîn'inde Mus'ab ibn Saîd'den rivayet ettigi su hadîsin bir parçasidir: Ibn Âmir'in bir hastaliginda Abdullah ibn Umer ona hasta ziya retine gelmisti. Ibnu Âmir: Ey Umer'in oglu, bana duâ et, dedi. Ibn Umer, ab-destli olmadigini i'tizâren bildirdi de, Rasûlullah'in: "Abdestsiz namaz ve duâ, çalinmis maldan verilen sadaka kabul olunmaz" buyurdugunu isittim. Sen de ;t bir ara Basra'da vâlî bulunmustun, dedi ve Ibn Âmir'e üzerinde halk hukuku bulunmasi ihtimâli ile tevbe etmesini hatirlatti.
[28]
Buhârî bâb basligini bu iki âyetle de takviye etmistir.
[29]
Buhârî bu bâb basligini da zikrettigi âyet ile delîllendirmistir. Asil baslik ise gelecek olan Ebû Hureyre hadîsinin bir parçasidir; yâni o da Rasûlullah'in hadîsidir.
"Ey îmân edenler, in/âki kazandiklannizin en güzellerinden ve sizin için yerden çikardiklarimizdan yapin. Kendinizin göz yummadan alicisi olmadiginiz pek âdi, bayagi seyleri vermeye yeltenmeyin. Bilin ki, sübhesiz Allah her-seyden müstagnidir; asilhamde lâyik olan O'rfi/r"(el-Bakara:267) gibi daha birçok âyetlerde bu husus tekrar tekrar emredilmistir.
[30]
"Sag el ta1 bîr buyurulmasi, kiymetli seylerin sag el ile alinmasi örfünden istiare edilmistir" (Sârih Hattâbî).
Selef imamlarina göre Kur'ân'da ve hadîslerde gelen yemîn, yed, kadem ve benzerleri Allah'in sifatlaridir. Bunlari te'vîl, tekyîf, ta'tîl ve tahrif etmeyerek zahirleri üzere icra vâcibdir. Selefi bir hadîsçi olan Siddik Hasen Han, selef imamlarinin mezhebini bu surette takrîr ettikten sonra: "Selef mezhebi hakktir. Uyulmaya en hakkli olandir. Halefin mezhebi bu sifatlan te'vîlden ibarettir, za-îftir ve mercûh bir mezhebdir. Bu mezhebe Kitâb ve Sünnet'ten, serîatin gayesinden gafil olanlar uyarlar" diyor.
[31]
Fevt: Fâ'nin fethi ve lâm'in sükûnu ile çocugu ve sâir yavruyu memeden çekip ayirmak ve memeden kesmek ma'nâsinadir....
Feluvv: Aduvv vezninde memeden kesilmis bir yasindaki beygir yavrusuna denir ki, biz ona tay deriz. Disisine defelüvve derler (en-Nihâye ve Kaamûs).
Hadîsin son fikrasi bir meseldir. Memeden ayrilan tayin hayâtina, büyümesine sahibi nasil dikkat ederse, halâl olmak sartiyle bir hurmadan ibaret olan küçük bir sadakayi da Allah'in kendi inâyetiyle dag misâli büyütecegi; ecrinin büyük olacagi anlatilmis oluyor
[32]
Buhârî bu mutâbaati Tevhîd Kitabi 'nda küçük bir lâfiz muhalefetiyle senedli olarak getirmistir. Ebû Avâne ve digerleri de mevsûlen rivayet etmislerdir.
[33]
Verkaa'nin bu hadîsini de Beyhakî senediyle rivayet etmistir.
[34]
Bu üç zâtin birincisinin hadîsini senediyle Kaadî Yûsuf ibn Ya'kûb Zekât Kitâ-bi'nda; diger ikisinin hadîsini ise Müslim, senedleriyle mevsûlen rivayet etmislerdir (Kastallânî).
[35]
Bâb basligi ve altindaki bu hadîsler, sadaka vermekte acele davranmayi tesvîki, ayni zamanda sadaka vermeyi geciktirmekten de sakindirmayi ihtiva etmektedir. Çünkü sadakanin geri birakilmasi, sonra sadakayi kabul edecek fakir bulamamak gibi bir mahzura vesîle olacagi bildirilmistir.
"Hadîsin zahirine göre, sadaka verecek fakîr bulamamak vaziyeti, mal çogaldigi bolluk zamaninda meydana gelir ki, bu da kiyametin yaklasmasi zamanidir" (Sârih tbn Battal).
[36]
"Sadakayi kabulden çekinme keyfiyyeti zamanin sonunda olur" (Ibn Hacer).
[37]
Mal bollugunun ve zekât kabulünden çekinme keyfiyetinin sahâbîler devrinde ve Umer'in halifeligi zamaninda Suriye, Misir, Irak ve îrân fetihlerinden i'tibâ-ren basladigi da îslâm târihinin sehâdetiyle sabittir. Kisrâlann asirlik hazîneleri; Misir'in, Suriye'nin altin yiginlari tamamen Medine'ye tasinmisti. Istisnasiz sahâbîler zenginlesmisti. Yukarida ta'rîf edildigi üzere dînin ta'rîfi dâiresinde sadaka almasi caiz olan fakîr bulmak hakîkaten güçlesmisti. Binâenaleyh Peygamber'in bir mucize halinde istikbâle âid bu ihbari, çok geçmeden gerçeklesmis bulunuyor.
Nitekim hadîsteki yol kesiciliginin yakinda sona erecegi haberi de çok geçmeden gerçeklesmis; emniyet ve âsâyis tahakkuk etmisti. Su hâlde Peygamber'-In bu ihbarlarinin hem sahâbîler devrinde gerçeklestigi, hem de zamanin sonunda tekrar meydana gelecegi seklinde anlasilmasi da mümkindir. Sârih KIrmânî ve diger bâzi sarihlerin görüsleri budur.
[38]
Hadîsin son fikrasi içtimaî yardimlasmayi, en yüksek medeniyeti ancak Peygam-ber'e lâyik bir vccîzliklc anlatmistir
[39]
Peygamber tarafindan vukua gelecegi haber verilen bu içtimaî ve iktisadî dengesizliklerin ve beserî sikintilarin büyük harbler, fitneler, kitaller sonunda ola cagi ve bunlarin da kiyamet alâmetlerinden bulundugu diger hadîslerde de bildirilmistir.
[40]
Bu baslik, hadîsin bir parçasidir. Buhârî hadîs ile âyetler, az olsun, çok olsun; sadaka vermeye tesviki ihtiva ettikleri için, bunlari baslikta bir araya getirmistir
[41]
Bunlar iki âyettir. Buhâri bunlarin birer fikrasini verip isaret etmekle yetinmistir. Biz, ma'nânm daha iyi anlasilmasi için âyetlerin tamâminin tercemelerini verdik .
Her iki âyet, ibâdetlerimizde ve her türlü fiil ve hareketlerimizde dogrudan dogruya Allah rizâsinin kasdedilmesi; ibâdetlerin zoraki degil,' yüksek bir îmân ve ihlâsla yapilmasi geregini gayet belîg bir mesel hâlinde ögretmektedir.
[42]
Vâhidî'nin Esbâbu'n-NuzûPde beyânina göre, çok para tasadduk eden zât Ab-durrâhmân ibn Avf'dir. Zekât âyeti inip de Rasûlullah sahâbîlerini zekât ve sadaka vermeye tesvik ettiginde, Abdurrahmân Ibn Avf o günü mâlik bulundugu sekiz bin dirhemin dört bin dirhemini sadaka etmis ve: Yâ Rasûlullah, servetimin yarisini getirip Allah'a ödünç veriyorum, öbür yansim da aileme alikoydum demis. Peygamber de: "Verdiginle alikoydugun malina Allah bereket Insân etsin" diye duâ etmis. Bu duâ sebebiyle Abdurrahmân'm servetinde çok büyük bir artma olmustur.
O gün Âsim ibn Adiyy de sadaka olarak yüz vesk hurma getirmistir. Ebû Akîl el-Ensârî de: Bir sâ' hurma götürüp bir sâ' da aileme alikoydum, demistir. Iste zekât âyeti inip de sahâbîlerin birbirleriyle yarisircasina az çok bu mâlî vazîfeyi yerine getirdiklerini gören münafiklarin bunlarla eglenmeleri üzerine, ter-cemesini verdigimiz âyet nazil olmustur.

[43] Hadîs metnindeki müdd Irak'a ve Sam'a âid olmak üzere ayri ayri mikdâr-lari gösterir. Fakat yuvarlak ve takrîbî bir hesâbla iki avuç açilarak aldigi mikdâra deniyor. Ebû Mes'ûd (R), bu hadîsinde saadet asrmdaki geçim darligi ile Islâm fetihlerinin arka arkaya gelismesinden sonraki refah ve bolluk devrini ifâde etmistir. Sahâbîlerin zekât ve sadaka vermekte bu derece ileri gayretler götermeleri, müstakbel insanlik için en mükemmel ve eskimeyecek bir sosyal yardimlasma örnegidir. Bugünkü ve yarinki insanligin izdiraplanni dindirmek veya hafifletmek için Islâm'in bu eskimez asillarini yasamak ve yasatmaktan baska çâre yoktur.

[44] Bu hadîs bâb basliginin aynidir ki, bundan daha ziyâde uygunluk olamaz

[45] Bu hadîs, az mikdârda olsa bile sadakaya tesvîki, isteyeni eli bos çevirmemek için yaninda bir hurma da bulunsa, bunu sadaka yapmanin makbûllügünü ifâde etmektedir. Yüce Allah'in analarin gönlünde yarattigi engin analik sefkat ve merhametinin en belîg sekilde tecellî edisi de hadîstegâyet açik biçimde belirtilmistir. Yine bu hadîste kiz çocuklarinin nafakasi, terbiye ve yetistirilmeleri hususunda çalismanin, cehennemden kurtulusa sebeb olacak hayir islerinin en faziletlisi olduguna da delâlet vardir.

[46] Buhari bâb basligina, arka arkaya zikrettigi bu iki âyeti hüccet olmak üzere sevk etmistir. Âyetler sadakalarin geriye birakilmamasi hususunu pek belîg biçimde tesvîk etmektedir.

[47] Sihhatli cimrinin sadakasinin, diger kisilerinkinden fazîletli olusu söyle açiklanmistir: Çünkü cimri, nefsinde cimrilik gibi fazîlete mâni' bir zorlayicinin varligindan dolayi caninin yansi olan malini ayirip da bir fakîre verebilmek için nefsiyle çetin bir mücâdele etmistir. Bu nefis mücâhedesi ise Allah'in emrine çok inkiyâddan nes'et etmistir.

Bu sebeble cimrinin sadakasi, baskalarinin sadakasindan daha fazîletli olmustur.

[48] Çogunlugun rivayetlerinde böyle yaki1 olmustur. Ebû Zerr rivayetinde ise bu yoktur. Ebû Zerr rivayetine göre buradaki hadîs, geçen babin basliginin hadîslerinden olur. Digerlerinin rivayetlerine göre de bu "Bâb" sözü, Âise hadîsini evvelki bâbdan ayiran bir fasl olur. Çünkü musanniflarin âdeti, konulari toplamakta böyle kitâb lâfzini zikretmekle cereyan eder, sonra kitâb içinde birçok bâblar zikrederler, sonra da her bir bâbda fasillar zikrederler (Aynî). Buhârî'-nin Sa/iîh'\nöe unvansiz olarak görülen "bâb"lar birer "fasP'dan ibarettir

[49] Hadîsin geçen kisimla ilgisi, Peygamber'e kavusmaya sebeb olacak el uzunlugundan maksadin el açikligindan ibaret oldugunu açiklamasidir. Bu e! açikligi sifati ise ancak sihhatliden ve sihhati hâlinde bu el açikligini devam ettiren kimseden hâsil olacaktir (Aynî). Hadîsteki "Kolu uzununuz" ta'bîrindeki "Yed" lâfzi "sadaka" Için istiare edilmistir. "Tül" de müsteârun minhin mülayimi oldugu için istiareye tersîh olarak îrâd edilmistir.

Peygamber'in vefatindan sonra kadinlarindan ilk önce vefat eden kadin Sevde bintu Zem'a midir, yoksa Zeyneb bintu Cahs midir? Bu hususta bâzi görüs, rivayet ve târih ayriliklari vardir

[50] Buhârî, "Asikâre verilen sadaka bâbi"nda hadîs getirmemistir. Zahir olan, onun bu konuda kendi sartina uyan bir hadîs bulamayip, yalniz zikrettigi âyetle yetindigidir. Âyette gizli açik harcama yapanlarin Rabb'leri katinda mükâfatlari oldugu bildirildiginden, basliga delîl olmustur.

ei-Alenu ve'I-Alâniyetu: Bir nesne zahir ve asikâre olmak ma'nâsinadir ki, gizli ve gizlilemek mukaabIlidir; 1, 2, 4, 5. bâblardan gelir (Kaamûs Ter.).

[51] Buhârî, bu "Gizli verilen sadaka bâbi"nda, Ebû Hureyre hadîsinin gizli verilen sadakanin üstünlügünü bildiren fikrasi ile gizli verilen sadakalarin daha hayirli oldugunu anlatip tesvik eden âyeti getirmistir.

Ebû Hureyre hadîsini daha evvel Kitâbu'1-Ezân "Mescidde namaz beklemek için oturan kimse bâbi"nda, senediyle ve bütünüyle getirmis oldugu için, burada senedsiz olarak ve sadece ilgili fikrasini göstermekle yetinmistir.

[52] Hadîsle hirsiz ve fahise de zikredilmisken, bâb basliginda yalniz zengine verilen sadakanin durumunun açikliga kavusturulmaya çalisilmasi, zengine hiçbir hâlde sadaka vermenin caiz olmamasindandir. Böyle iken bilmiyerek bir zengine sadaka verildiginde, sadaka veren, niyeti ve bu ameli ile sevâb kazanir, sadakasi da makbul olur. Digerlerinde ise, sadakanin kabul edilecegi, evleviyetle sabit olur.

Imâm Ahmed bu hadîsi Ibnu Lahîa tarikiyle el-A'rec'den rivayet etmistir. O rivayette bu sadaka veren kimsenin îsrâîl ogullari'ndan oldugu belirtilmistir. Bu hadîsten îsrâîl ogullari zamaninda da sadakanin takva ehlinden muhtâc olan fakîrlere verilegeldigi ve bu sebeble halkin bu üç sinifa sadaka verildigini duyunca hayret ve söz ettikleri anlasiliyor. Hadîste Allah'in bu kuluna hayir niyeti ve ameliyle ru'yâsinda sevâb bahsetmesi, sadakasinin kabul edilecegine delâlet etmis oluyor. Hadîsten zekât ve sadakanin içtimaî çöküntüleri ve ahlâkî bozukluklari düzelttigi ve bu hususta çok te'sîrli oldugu görülmektedir. Suurlu bir insan ne kadar kötü olursa da, gördügü iyilik ve ihsanin minnet yükü altinda kalarak düstügü kötü yoldan kendisini kurtarmaga çalisir. Hele o kötü fahiselik yoluna zaruret sevkiyle düsmüs ise, böyleleri için zekât ve sadakanin uyanma vesilesi oldugu çok görülmüstür.

[53] Bu sartin cevâbi kaldirilmistir; bunun takdiri "Caiz olur"dur. Buhârî bu cevâbi ya kisaltmak için, yâhud da bâb hadîsinin delaletiyle yetinmek için zikretme-mistir. Babanin bilmemesinden dolayi ogul, yabanci gibi olacagi Için zikretmedi de denilmistir.

[54] Hadîsin bâb basligina uygunlugu söyledir: Yezîd altinlari kendi nâmina sadaka edivermesi için bir adama verdi ve ona bir hudûd koymadi. Akabinde oglu Ma'n gelip o zâttan bu altinlari aldi. Ve böylece Yezîd bizzat kendisi sadaka altinlarinin oglunun eline düsmesine sebeb oldu. Böylece de bilmiyerek kendi ogluna sadaka vermis gibi oldu.

Râvî Ma'n, babasi Yezîd, dedesi Ahnes ibn Habîb Bedr gazilerinden olduklari rivayet edilmistir. Baba, ogul, torun üçlüsünün bu müstesna serefi îs-lâm târihinde hiçbir sahâbî ailesine nasîb olmamistir.

Âlimlerin ittifakina göre babanin borcu olan vâcib sadakayi oglunun almasi, babanin borcunu düsürmez. Bu menfî hükümden tatavvu' ve nafile sadakalar müstesnadir. Sârih Ibn Battal: Bu hadîste Peygamber, Yezîd ibn Ahnes'e: "Niyet ettigin sadakanin sevabi senindir" buyurduguna göre, bu sadakanin vâ cib olan sadaka ve zekât nev'inden olmayip, tatavvu' sadakasi oldugu anlasilir ve nafile sadakaya hamledilmelidir, demistir. Safiî de: Bir babanin oglu borçlu yâhud asker ve gâzî olursa, babasinin sadakasini alabilir, demistir.

Imâm Safiî ve diger Imamlara göre ihtilafsiz sabit olan bir ser'î hakîkat de sudur: Nafakasi vâcib olmayan hâllerde baba ve oguldan zengin olan tarafin, fakîr olan tarafa, fakirler ve miskînler payindan zekât ayirip vermesi caizdir. Bu hâlde iki taraftan biri öbürüne yabanci vaziyetinde bulunuyor. Baska surette caiz degildir. «Usûlün fürûa, fürû'un da usûle zekât vermelerinin caiz olmadigi mes'elesi, Hanefî kitâblannda sabit bir asildir... Nafakasi vâcib olmayan sair hisimlardan muhtâc olanlara zekât verilmesi hakkinda âlimler ayri ayri görüsler ileri sürmüslerdir...

Bu hadîsten babanin malindan sadaka, hibe yoluyla evlâdin zimmetine geçen mala babanin dönmesi sahîh olmadigi, yine bundan hukukî mes'elelerde baba ile ogul arasinda husûmet ve ihtilâf meydana gelerek ogulun mahkemeye müracaat etmesi, ogulun babasina âsî sayilmiyacagi hükmü alinmistir.

[55] Hadîsin bâb basligina lâfzan uyan fikrasi "Sag elinin verdigi sadakayi sol elinin bümiyecegi derecede gizli sadaka veren to?/" cümlesidir. Bu fikrada sadakanin vasitasiz olarak bizzat kendi eliyle ve kimseye duyurmadan tasinip verilmesinin degeri ifâde edilmis oluyor.

Dînî, içtimaî ve ahlâkî çok mühim esaslari toplayan bu hadîsi, Buhârî Ezan, Zekât, Cumua, Rikaak, Muhâribûn kitâblannda da getirmistir.

[56] Hadîsin bâb basligina delâleti "Insan kendi sadakasiyle yürür..." fikrasidir. Bu hadîs su Zekât Kitâbi'nin dokuzuncu babinda da geçmisti.

[57] Ebû Mûsâ'mn bu hadîsi alti bâb sonra "Sadaka verdiginde hizmetçinin sevabi babi' 'nda senediyle gelecektir. Buhârî bu bâb basligiyle bi'1-vâsita verilen sadakadan da mâl sahibinin ecir alacagini bildirmek istemistir.

[58] Erkegin kazancindan kadinin tasarrufu en nâzik içtimaî mes'eklerdendir. Bu sebeble hadîste "(Ma'rûf hududu geçmekle aile geçimini ve aile birligini) bozucu olmayarak" kaydi getirilmistir. Bu, menfî bir sarttir. Fakat sumûl sahasi çok genistir. Kadinin tasarrufu ile aile geçiminin, aile dirliginin bozulmamasi bir takim sartlarin bulunmasi ve gerçeklesmesiyle saglanabilir. Bunlardan birisi, bu in-fâkm ev azigina münhasir olmasidir. Bu tahsis, hadîsin sarahati ile de sabittir. Ikincisi kadinin infâki zevcin iznine ve örfe uygun olmasidir...

[59] Yânî kâmil sadaka, ancak kuvvetli bir servete dayanan zenginlikten verilen sa Peygamber (S), kisinin kendi malini mahvetmesini ,' nehyetmistir. Bundan dolayi bir kimsenin sadaka için
dakadir. Bu baslik, Ahmed ibn Hanbel'in el-Müsned'de Ebü Hureyre'den rivayet ettigi hadîsten alinmistir. Buhârî bu fikrayi Vasiyyetler Kitâbi'nda da zikretmistir. Buhârî basliktaki bu hükmü, müteâkib rivayetler ve hadîslerle tefsîr ve takviye etmistir.

[60] Sadaka verecek kimsenin ne kendisi, ne de ailesi muhtâc olmamak, borçlu da bulunmamak gerekir. Üzerinde kul borcu olan kimse için vâcib olan, evvelâ borcunu vermektir. Bu farzdir. Sadaka vermek nafiledir. Borçlunun kazanci kendisinin degil, bi'1-kuvve alacaklinin malidir. Binâenaleyh borçlunun, kazancindan sadaka vermek suretiyle tasarrufu sefîhliktir. Hâkim tarafindan hacr olunur

[61] Buhârî hadîsi, Ödünç Isteme bölümünde Ebû Hureyre'den senediyle rivayet etmistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Kim halkin malini edâ etmek niyetiyle borç alirsa, Allah o kimseye borcunu ödemeyi kolaylastirir. Kim de halkin malim telef ve israf etmek üzere borç alirsa, Allah onu telef eder, borç aldigi malin hayir ve bereketini giderir!"

[62] Buhârî bu fikra ile, kendisi ve ailesi muhtâc iken sadaka verebilecek, yalniz Ebû Bekr Siddîk ve Ensâr gibi temiz nefis sahihleridir diyerek, bunlari istisna ediyor. Bu iki istisna ile de Ebû Bekr'in ve Ensâr'in bu fiillerini anlatan hadîslere isaret etmis oluyor. Ebû Bekr'in malinin hepsini sadaka verisini Ebû Dâvûd ve digerleri rivayet etmistir. Ensâr'in, muhacirleri kendi nefislerinden üstün tutmalari vakiasi ise hadîslerle sabit oldugu gibi, Kur'ân'da da dile getirilmistir: ' 'Onlardan evvel (Medîne 'yi) yurd ve îmân evi edinmis olan kimseler, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler. Onlara verilen seylerden dolayi gögüslerinde bir ihtiyaç meyli bulmazlar. Kendilerinde fakirlik ve ihtiyâç olsa bile onlari öz canlarindan daha üstün tutarlar. Kim nefsinin hirsindan ve cimriliginden korunursa iste murâdlarina erenler ancak onlardir" (e!-Hasr: 9).

[63] Bu, Namazin Sifati bölümünün sonlarinda geçmis olan Mugîre hadîsinin bir parçasidir. Buhârî, insan kendi malini zayi' etmekten men' edilince, baskasinin malini zayi' ve telef etmekten evleviyetle reddedilir seklinde istidlal etmis oluyor

[64] Ka'b ibn Mâlik'in tevbesine âid olan bu uzun hadîs Tefsîr Kitâbf nda Tevbe Sûresi'nin tefsiri sirasinda gelecektir. Rasülullah'in Ebû Bekr'i bütün malini sadaka yapmasindan men' etmeyip de, îkinci Akabe Bey'ati'nde bulunmak serefini tasiyan Ka'b gibi kidemli bir sahâbîyi bu hareketinden men' etmesi, Ebû Bekr'in sabri siddetli, tevekkülü kuvvetli, müstesna bir sahsiyet olmasindan dolayidir. Ebû Bekr'in bu yüksek seviyesi hiçbir kimse için misâl edinme örnegi olamazdi.

[65] Bu hadîsin ma'nâsini bundan sonraki hadîs daha çok açmaktadir.

[66] Bu hadîsteki tertîb, iyi düsünülürse, Peygamber'in sadaka vermek hususunda evleviyet ve akrabiyete göre bir silsile tertîb ve ta'kîb buyurdugu anlasilir. Ne-sâî'nin Ebû Humeyd es-Sâidî'den gelen rivayetinde daha sümullü ve umûmî bir tertîb vardir. Bu tertîbi de Taberânî'deki rivayette Rasûlullah söyle ögretmistir: "Evvelâ zatî ve nefsî vazifeni ifâ et. Nefsinden artan seyi de ehline, ailene sar-fet. Ailenden birsey artarsa bunu da hisimlarina sadaka yap. Bunlardan arta kalani da sagindaki, solundaki konuya komsuya sadaka yap" (Taberânî).
Bu Hakîm ibn Hizâm hadîsinde de, bundan önceki Ebû Hureyre hadîsinde de birinci derecede nefse âid vazîfe zikredilip, digerlerinden öne geçirilmistir. Bunda bir hodgâmlik vardir sanilmamalidir. Bil'akis aile, akraba ve diger medenî vazifelerin îfâsif bir aile reîsinin tamamen zinde ve sihhatte olmasina baglidir. Bunun için insanin yemek, giymek gibi hayâtin devami için muhtâc oldugu kendi zatî vazîfeferini en önce yapmasi zarurîdir.
Yalniz aklî ve felsefî esaslardan ilham alinarak yazilan ahlâkî eserlerde de ahlâkî vazifeler bu suretle bes nev'e ayrilmistir: Nefsî, ailevî, hemsehri, insanî, medenî.

[67] Bundan önce 31 rakamiyle geçen Hakîm ibn Hizâm hadîsindeki "Yüksek el, alçak elden hayirlidir" vecizesinin burada Rasûlullah tarafindan güzel bir tefsî-ri yapilmistir. Hakîkaten yüksek el veren eldir; verir yükselir; alçak el de iste yen, alan eldir; alir alçalir. Bu vecîz hadîs, verici ve alici olan ellerin verir ve alirkenki durumlarini ve bu durum altindaki ruhî ve manevî farkliligi çok belîg biçimde anlatmistir.

[68] el-Menn; ni'met vermek, bir adama iyilik etmek; el-Minnet; bir adama ettigi iyiligi, lutûf ve ihsani saymakla basina kakmak ma'nâsinadir.. el-lmtinân: Bir adam bir kimseye ettigi ihsani zikr ve ta'dâd ile basina kakmak ma'nâsinadir (Kaamûs Ter.).
Verdigi seyleri söyleyip basa kakmak, vereni de, verileni de küçülten; yapilan iyiligi degersizlestiren kötü bir seydir. Buhârî basliktaki bu hükmü demlendirmek için el-Bakara: 262. âyeti getirmistir. el-Bakara: 264. âyeti de ayni hükme hüccet olacak bir fikra ihtiva etmektedir: "Ey îmân edenler, sadakalarinizi basa kakmak ve incitmek suretiyle heder etmeyin..".

[69] Buradaki sadaka sözü, farz kilinmis olanlari ve nafile sadakalari sâmildir. Her iki hâlde de iyiligin hayirlisi, bekletmeden çabucak yapilanidir

[70] Hadîsin bâb basligina delâleti açiktir: Peygamber namazi bitirince sür'atle hareket etmis, eve girmis ve evdeki altini bizzat taksim etmis, sonra da o altini evinde geceletmeyi istemedigini haber vermistir. Iste bu, sadakanin bekletilmeden verilmesinin müstehâb olduguna delâlet etmistir.
Bu hadîs, biraz lâfiz farkiyle Namaz Kitâbi'nm sonlarinda 77 rakamli "Insanlara namaz kildirip da bir haceti hatirlayan kimse..." unvanli bâbda da geçmisti. Buradaki "Kasemtuhu = Onu taksim ettim" rivayeti, taksimin bizzat Peygamber tarafindan yapildigina delâlet ettigi gibi, kendi emri ile yapilan bir fiili kendisine izafe ettigine de delâlet eder. Bu sebeble iki hadîs arasinda bu hususta bir ayrilik bulunmamis olur

[71] Hadîsin son fikrasi, Peygamber'in kadinlarin yanina gelip onlara va'z ederek, sadaka vermelerini emreylemesi, bâb basligina hüccet olan yeridir. Peygamber'in bu tesviki kadinlarda çok te'sîrli olmustur

[72] Bu hadîste Peygamber'in sahâbîlerine emrettigi sefaat, bir fakîr için, yâhud bir ihtiyâç sahibi için baska bir sahis nezdinde Istenilen seyin kabulüne delâlet etmektir.
"Kim güzel bir sefaatle sefaatte bulunursa, ondan kendisine bir hisse vardir. Kim de kötü bir sefaatle sefaatte bulunursa, ondan kendisine bir (günâh) payi vardir, Allah her seye hakkiyle kaadirdir ve nazirdir" (en-Nisâ: 85).

[73] Hadîsin bâb basligina delâleti ma'nâ cihetiyledir. Çünkü Peygamber kesenin agzini bogmaktan nehyetmistir. Bu ise ancak para biriktirmek için yapilir; Bu nehyin

ma'nâsi "biriktirme de sadaka yap" demektir.

[74] el-îkaa: Kirba agzini iple bogmak.

et-Ihsâ: Bir seyin veznini, sayisini saymak;

el-fyâ: Kab içinde biriktirmek ve saklamak ma'nâsinadir

[75] "er-Radhu": Üçüncü bâbdandir. Pek nesneyi kirip ufaltmak ve azca atiyye vermek... ma'nâlannadir.

Hadîs, insanin gücünün yettigi mikdâra göre az da olsa sadaka vermeye delâlet etmektedir.

[76] Fitne, aslinda imtihan ve ihtibârdir ki, Türkçe'si sinama demektir. Hâlisi, karisigindan belli olsun diye altini, gümüsü potada eritmeye fitne dendigi gibi, iyiligi kötülügü belli olsun diye insana edilen her muameleye de fitne denilir. Bu lâfzin ma'nâlan çoktur...

[77] Insanin ailesi yüzünden fitnesi, onlardan dolayi halâl olmayan söz söylemesi, halâl olmayan is islemesi;.çocuklari yüzünden fitnesi, onlara asin sevgisiyle beraber birçok hayrata onlarin yüzünden firsat bulamamasi, yâhud onlari geçindireyim diye halâla, harama bakmamasi; komsusu yüzünden fitnesi, zengin olmasina hos nazarla bakmayip temennî ve hasedde bulunmasidir.

[78] Iste burada sayilan ibâdet ve faaliyetler bu nevi'den olacak günâhlari örtecek, onlara keffâret olacaktir. Hadîsin bâb basligina delâleti, "sadaka vermenin günâhi Örter olmasi" fikrasidir. Bu hadîs bâzi küçük lâfiz farklanyle Namaz Vakitleri Kitâbi'nda 4 rakamli "Namaz keffârettir" babinda da geçmisti.

[79] Yânî müsriklik hâlinde iken sadaka veren, sonra da Islâm'a giren kimsenin bu isleri mu'teber olur mu yâhud olmaz mi? Hadîsin zahiri, Câhiliye devrinde yapilan Iyiliklerin mu'teber olmasi sikkidir

[80] Hadîsteki Tahannüs; takarrub ve taabbud yânî Allah'a yaklasma ve ibâdet etme ma'nâsinadir.

Hakîm ibn Hizâm hadîsinden, müsrikin Islâm'a girmesi ve Islâm olarak vefat etmesi hâlinde, daha önceki iyi islerinden sevâb alacagi ve faydalanacagi anlasiliyor. Küfr üzere ölürse "... Kim îmâni tanimayip kâfir olursa, herhalde bütün yaptigi bosa gitmistir ve o âhirette en çok ziyana ugrayacaklardandir'(el- Mâide:5) âyeti uyarinca, isledigi bütün hayirli isler bâtil olur.

Âlimler Peygamber'in bu sözünü bir kaç türlü te'vîl etmislerdir: Hadîsin ma'nâsi: "Ey Hakîm, sen mâzîde kazandigin güzel tabîatler ile Islâm oldun. Müslümanlikta bu selîm tab'indan faydalanirsin" demektir; yâhud: Câhiliyet devrinde isledigin hayirlarla iyi bir nâm kazandin ve bu içtimaî serefinle müslü-mân oldun, demektir

[81] Bu hadîs küçük bir iâfiz farkiyle ayni kitabin 18. babinda 29 rakamiyle geçmis ve bâzi açiklamalar orada verilmisti.

[82] Bu hadîste hizmetçinin ve Is vekilinin sevaba nail olmasi bâzi sartlara baglanmistir;

a. Hizmetçinin, efendisinin malini alip harcamaya izinli bir is vekili olmasi;

b. Hizmetçinin müslim olmasi, çünkü sadakada niyet sarttir, kâfir ise bu ehliyeti hâiz degildir.

c. Hizmetçinin emin olmasi; bununla da hiyaneti sabit olan hizmetçi çikariliyor.

d. Sadaka hususunda efendisinin emrini-yerine getirmesi.

e. Hizmetçinin vermeye me'mûr oldugu sadakayi, gönül hosluguyla vermesi. Bu sart da niyetin varligi için lâzimdir. Çünkü niyet, ecrin dayanagidir.

f. Emr olunan sadakayi, efendisinin emrettigi kimseye vermesi. Sayet baskasina verirse emre muhalefet ve emînlikten uzaklasmis olur.

Iste bu vasiflan tasiyan Is vekili, efendisine vekâleten verdigi sadakadan dolayi iki sadaka verenin birisi bulunuyor ve efendisiyle basbasa ecre nail oluyor.

[83] Hadîslerin bâb basligina delâletleri açiktir. Bu hadîslerde israrla tekrarlanan "bozguncu olmayarak" kaydi, çok mühimdir. Bu kayid, aile nizâminin, aile geçiminin kilit sartidir. Bu hususta daha evvel geçtigi yerde açiklama verilmisti

[84] Buhârî bu bâbm hadîslerini Âise'ye varan üç yoldan getirmistir. Bu yollarin hepsi Sakîk üzerinde deveran eder. O da Mesrûk'tan; o da Âise'dendir. Bu yollarin herbirinde,digerinde olmayan ziyâde bir fâide vardir.Nitekim el-A'mes'in lâfzi "Kadin kocasinin evinden yedirdigi zaman "; Mansûr'un lâfzi "Kadin kendi evinin yiyeceginden in/âk ettigi zaman" seklinde oldugunu görürsün. Allah müellif Buhârî'ye rahmet eylesin; faydalarin incilerini ne kadar da çogaltmistir! Ve mükâfatini ancak Allah verebilir ki, onun tekrari ne kadar da tatli olmustur (Kastallânî).

[85] Bu âyetlerin burada zikredilmesi, hayir yollarinda mal harcamayi ragbetlendir-mege isarettir. Çünkü Allah, yapilan harcamaya dünyâda bedelini, âhirette bol sevabini verecektir. Âyetler cimrilik yapan ve Allah'a yaklasma yollarinda mal harcamaktan çekinen kimseleri de tehdîde isarettir.

Âyetteki "en güzel" ta'bîri Lâ ilahe il/e'llah\; yâhud Islâm Dîni'ni, yâhud cenneti ifâde eder (Medârik).

Âyetlerden sonraki fikra, âyetteki"Yusrâ = En kolay'\ tefsir etmekte gibidir. Bu fikra hadîsten bir parça olup, atif harfi olmadan bâb basligina baglidir; Çünkü böyle de caizdir

[86] Hadîsin bâb basligina uygunlugu "Yâ Allah, infâk ediciye bir bedel ver" kavlinden dolayi açiktir. Çünkü onu beyân etmektedir. Hadîs "... (Hayir için) ne sar/ederseniz, Allah bunun ardindan bedelini ihsan eder. O, riziklandiranlarin hayirhsidir" (Sebe': 39) âyetine tamâmiyle uygundur.

Bir kudsî hadîste Allah: "Sen infâk et ki, ben de sana infâk edeyim" (Buhârî-Müslim) buyurmustur. Hadîsteki bu infâk, hem vâcibi.'hem mendübu sâmildir.

Hadîsteki meleklerin duasinin kabul edilecegi, "Kimin âmin demesi, meleklerin âmîn demesine uygun düserse, geçmis günâhlari magfiret olunur" (Buhârî-MüslIm) hadîsinin delaletiyle sabittir.

[87] Bu hadîslerde cömert ile cimrinin rûh hâlleri en belîg bir temsîl ile tasvîr edilmistir: Cömert, ihtiyâç içinde bunalmislara yardima kosmakla gönlünde bir rahatlik ve sevinç duyar. Bu, iç açikliginin ve hazzin tâ parmaklarina kadar bütün vücûdunu kapladigini nefsinde hisseder. Bir de cömertlik, onun ruhî ve hârici bütün ayiplarini tamâmiyle örter.

Cimri ise, düskünlere ve fakirlere karsi kati -yürekli olmakla beraber, gönlünde fitrî bir merhamet duygusu da vardir. Fakat cimriligi bu asîl duyguya galebe etmektedir. O, gönlündeki bu iki zid temayülden dolayi devamli bir izdirap içindedir. Bu izdirap Allah'in fitrat geregince cimrilerde yarattigi bir iç üzüntüsü, bir gönül darligidir ki, hadîste ifâde edildigi gibi bu ruhî hâl, cimriyi bastan ayaga kadar cendere içinde gibi sikistirir durur. Bir fakîre yardim edip de bu gönül azabindan kurtulmayi basaramaz

[88] Buhârî buradaki niutâbaati Libâs Kitâbi'nda "Gömlegin yakasi bâbi"nda getirmistir. Hanzala'nin rivayetini de yine Libâs Kitâbi'nda muallak olarak getirmistir. Bu ta'lîki Ismâîlî, Ishâk el-Ezrakî tarîkinden mevsûlen rivayet etmistir. Bu son rivayetlerde "Cubbetân=lki cübbe" ta'bîri yerine "Cunnetân = Iki zirh" ta'bîri gelmistir. Bu ta'bîr, hadîsin ma'nâsinda bir degisiklik meydana getirmemektedir.

[89] Buhârî bu baslikla, dînen mu'teber olacak sadakanin, ancak halâl kazançtan ve halâl ticâretten verilecek sadakadan ibaret olduguna isaret etmistir. Burada, zikrettigi âyetle yetinip, baska bir hadîs getirmemistir. Çünkü âyet ancak halâl-t; dan sadaka verilmesini emretmekte ve haramdan verilecek sadakayi nehyetmektedir. Buhârî bu basliktan kasdettigini, delîl getirme yoluyla zikrettigi bu âyetle açiklamistir.

[90]
Bu baslik, gelecek olan hadîsten alinmis Iki cümledir. Ma'rûf, Allah'a itaat, Allah'a yaklasma, insanlara iyilik nev'inden herseyi toplayan câmiali bir sözdür. Diger deyisle dînin ve selîm aklin iyi gördügü seyler; örfler, âdetlerdir. Münker de bunun ziddidir ki, dînin ve selîm aklin kötüledigi sey ve çirkinlik demektir.
Allah, Kur'ân'da "Ma'rûf ile emret, münkerden nehyet" (Lukmân: 17; el-A'raf: 199) itâblariyle Peygamberine teblîg ve yüksek irsâd vazifesinin iki mühim ana hattini ögretmistir, islâm ümmeti için ma'rûfla amel edip, münkerden kaçinmak birer vecîbe olmustur.

[91]
Hadîsin bâb basligina delâleti son derece açiktir, çünkü baslik hadîsten alinmistir. A, Hadîs, Peygamber ile sahâbîler arasinda bir suâl cevâb üslûbu ile cereyan v" etmistir. Böylece en zengininden hiçbir seye mâlik bulunmayan ferde kadar herkesin kendi imkâni nisbetinde, içinde bulundugu cemiyet ferdlerine yardim etmesi kaanûnu vaz' edilmistir. Hiçbir seye gücü yetmeyen kimse de, iyi hareket edip dosdogru yasayacak ve kendini kötülükten uzak tutacaktir. Iste bu son derece sâde ve vecîz ifâde içinde her ferde en eskimez bir iyilik ve medenî hayât düstûru verilmistir.

[92]
Buhari bu baslikta üç mikdâr sorusu getirmistir: Birincisi: Farz kilinan zekâti verecek olan kimse ne mikdâr verecektir sorusudur. Zekât mallarinin siniflarina göre çesitli mikdârlarda verilecek olan bu mikdâr sorusu, Zekât Kitâbi'nda-ki birçok bâblarda bildirilmistir. Buhârî bu bilgilerin hatirda bulunduguna güvenerek, burada buna dâir hiçbir hadîs sevk etmemistir. Buhârî'nin bu âdeti Sahîh'inin birçok yerinde böyle cereyan etmistir. Buhârî bu unvan ile burada serîat koyucu tarafindan nasslastinlan zekât mikdârlarindan bir indirme ve eksiltme caiz olmayacagina isaret etmek istemistir ki, bu da bâblarda bilinmisti.
Ikincisi, sünnet ve mendûb olan sadakayi verecek kimse, ne kadar verecektir sorusudur. Mendûb olan sadakanin hududu bir mikdâr ile takdir ve tahdîd edilmemistir. Çünkü bu nevi' sadaka bir ihsandir; onu veren muhsindir. "Ve Allah ihsan eden muhsinleri sever" {el-Bakara: 195; el-Mâide: 14, 96).
Üçüncü soru: Bir zekât koyununu kamilen ve tamamen bir fakire veren kimsenin hükmü nedir sorusudur. Buhârî bu soru ile, bir zekât koyununun tamamen bir fakire verilmesinin cevazina isaret etmistir. Çünkü seriat koyucu tarafindan koyun zekâtinin parçalanmadan bir fakire verilmesi nâsslastinlmis ve tesbît edil mistir. Binâenaleyh bir zekâthk koyunun kesilip etinin parçalanarak birkaç fa-kîre verilmesi caiz degildir. Sadaka olan koyun ise tamamen bir fakire verilebilecegi gibi, parçalanip fakirlere dagitilmasi da caizdir.

[93]
Hadîs, Nuseybe (Nesîbe) Ümmü Atiyye el-Ensâriyye'nin kendi rivayeti iken, mü-tekelüm sigasiyle degil de, gâib sigasiyle sevkedilmistir. Bu da bir anlatim tarzidir. Müslim'deki rivayeti ise mütekellim sigasiyle olup daha açiktir:
Ümmü Atiyye dedi ki: Rasûlullah (S) bana zekâthk bir koyun gönderdi. Ben de bunun etinden bir parça Âise'ye gönderdim. Rasûlullah, Âise'nin yanina gelince: "Yaninda yiyecek birsey var midir?" diye sormus. O da: Hayir, birsey yoktur. Yalniz sizin Nuseybe'ye yolladiginiz koyunun etinden bize gönderdigi bir parça et vardir, demis. Rasûlullah: "(Getiriniz!) O zekât yerine ulasmistir" buyurmustur (Müslim, Zekât).
Peygamber, kendisi zekât malindan yemez; ailesi ferdlerini de yedirmezdi. Çünkü zekât mali onlara haram idi. Fakat zekât Ümmü Atiyye'nin mülkiyetine geçtikten sonra Âise'ye gönderildiginden, bu etin mâhiyeti degisiyordu; artik bu, hediye oluyordu. Hediyeyi ise yiyebilirlerdi. "Zekât yerine ulasmistir" edebî vecizesi ile bu ser'î hakîkat ifâde edilmistir.

[94]
Buhârî, her yerdeki insanlarin ellerinde gümüsün deverani ve revaci çok oldugu için bu "Gümüsün zekâti bâbi"ni diger zekât mallarindan önce getirdi

[95]
Hadîsin bâb basligina delâleti "Bes ûkiyyeden az mikdârdaki gümüste zekât yoktur" fikrasidir. Bu hadîs, cümlelerin yer degisikligi farkiyle "Zekâti verilen mal kenz degildir... " unvanli 4. babin basligi içinde ve ayni babin 10 rakamli hadîsi olarak geçmis ve orada bâzi açiklamalar verilmisti . Su kadar söyleyelim:
Ükiyye, seriat lisâninda 40 dirhemdir. Bir ûkiyyenin 40 dirhem oldugunda hadîsçilerin, fakîhlerin ve lugât imamlarinin ittifaki vardir. Ve bu, Hicaz ahâlîsinin ûkiyyesidir. Ritl gibi bâzi ölçülerin Sâmî'si, Irâkî'si oldugu ve aralarinda vezn i'tibânyle fark bulundugu gibi, ûkiyye de muhteliftir. Ve her yerin kendisine mahsûs bir ükiyyesi vardir. Bâzi yerde yedi miskale, bâzi yerde de dokuz miskale bir ûkiyye demislerdir. Fakat her yerde nisaba mikyas olarak ser'an mu'-teber olan ûkiyye, 40 dirhemdir...
Kitâbu'l-Mekaayîl'de Vâkidî'den, Abdurrahmân ibn Sabit (118)'in su bilgileri haber verdigi rivayet edilmistir: Kureys'in Câhiliyet devrine âid bir takim vezinleri vardi. Islâm devri geldiginde müslümânlar bunlari oldugu gibi kabul ettiler ki, sunlardir:
Ûkiyye = 40 dirhem
Ritl ~ 12 ûkiyye = 480 dirhem
Nes = 20 dirhem
Nevât = 5 dirhem
Miskâl = 22 kîrât'tan bir habbe eksik
10 dirhem = 7 miskâl 1 dirhem = 15 kîrât
Bu ölçüler ile paralarin Câhiliye ve Islâm devirlerinde çesitli ülkelerdeki târihî gelismeleri hakkinda Kâmil Mîrâs'in güzel arastirma ve toplamasini Tecrîd Tercemesi, V, 41-189 sahîfelerinden okunmasi tavsiyeye lâyiktir.
Hulâsa,bu Ebû Saîd hadîsinde bes ûkiyye mikdârmdan azda zekât olmadigi açikça bildirildiginden, gümüsün nisabi 200 dirhem oluyor.
Hadîste, en asagi üçer yasinda olan bes devenin, zekât nisabi oldugu sabit oluyor. Böyle bes deveye mâlik olan kimseye bi'1-icmâ' bir koyun zekât lâzim gelir. Bu konuda fakîhler arasinda hiçbir ihtilâf geçmemistir.
"Bes vesk mikdân mahsûlden asagisinda zekât yoktur" cümlesi de hurma, üzüm, hububat gibi mahsûllerin zekât nisabini ögretmistir. Vesk, aslinda bir seyi toplayip yüklenmek ma'nâsmadir. Ve bi'1-ittifâk bir vesk, Peygamber sâ'i ile 60 sâ'a denilir... B\r sâ', 1040 dirhem ayarindaki ölçege denir; bes vesk, kesirsiz olarak 1000 kg ve eski okka ile 750 okka eder... (Tecrîd Ter., V, 110-111).

[96]
Bu, zikredilen hadîsin diger bir tarîkidir. Bunu getirmekten maksad, hadîsin kuvvetini beyân etmektir. Çünkü bu, geçen isnadin hilâfina vâsita ihtimâli olmadigi için en yüksek derecededir.

[97]
el-Ard: Ayn'm fethi, râ'nin sükûnu ile esyanin kiymetini ta'yîn eden altindan, gümüsten baska olan metâ'a denilir. Altin ve gümüse ise Ayn denilir.
el-Arad: Ayn'in ve râ'nin fethi ile, az olsun çok olsun, insana ariz olan dünyâ malina denir ve mutlak mal demektir. Nitekim "Dünyâ hâzir bir metâ'dir; ondan insanlarin iyisi de yer kötüsü de" denilmistir. Binâenaleyh ard (arz) ile arad arasinda umûm husus mutlak vardir. Ard, hâss'dir; arad, âmmdir. Her ard, araddir; fakat aksi sahîh degildir. Rasûlullah: "Zenginlik mal ve metâ'in çoklugundan vücûd bulur degildir. Fakat zenginlik insanin nefsinden meydana gelen bir rûh hâlidir" buyurmustur (Buhârî; Müslim). Mala araz (arad) denilmesi, sahibine sonradan geldiginden dolayidir. Bir ân gelip ariz, sonra da zail olur. Bu iki kelimenin daha baska ma'nâlari da vardir (Umdetu'l-Kaarî).

[98]
Tâvûs'un bu hadîsini Ibnu Ebî Seybe, el-Musannafmda; Yahya Ibnu Âdem Kitâbii'l-Harâc'mda muttasil senediyle rivayet etmislerdir. Bu rivayet, zekâtin kiymetle verilebiimesinde nasstir. Zekâtin aynen verildigi gibi, kiymeti takdîr edilerek bedelen de verilmesinin cevazi buradan alinmistir.
Bu rivayetteki bâzi isimlerin ma'nâlari:
el-Hamîs; Dört köseli ve iki tarafi damgali siyah abadir. Vaktiyle Yemen'-in ma'rûf elbiselerinden olup, uzunlugu bes zira' imis. , el-Lebîs: Giyilmis ve kullanilmis elbisedir. es-Siyâb: Hamîs ve lebîsten daha umûmî bir lâfizdir. ez-Zuratu: Zâl'in dammi ile, hubûbât'tandir

[99]
Hâlid ibn Velîd'den de konusulan bu hadîsi Buhârî, Yüce Allah'in "Ve fi'r-' Rikâb... "(et-Tevbe:61) kavli babinda, Ebû Hureyre'den senediyle rivayet etmistir.

Buhârî'nin bununla istidlali söyledir: Zekât âmilleri Hâlid Ibn Velîd'in zirhlarim ve diger harb araç ve gereçlerini ticâret mali gibi zekâta tâbi'dir zannederek, bunlarin kiymetinin zekâtini istemislerdi. Demek ki, kiymeti üzerinden zekât alinmasi, zekât verilmesi caizdir. Fakat Peygamber tarafindan harb araç ve gereçlerinin zekâta tâbi' olmadigi; bunlarin Allah yolunda kullanilmak üzere habs ve vakf oldugu bildirilmistir.

[100] Buhârî bu hadîsi Iki Bayram Kitâbi'nda Ibn Abbâs ile Câbir ibn Abdiilah'tan, senediyle uzunca bir metinle getirmistir. Ilim Kitâbi'nda da yine Ibn Abbâs'tan getirmistir.

Buhârî bu hadîsi ve beraberinde söyledigi sözlerini, kiymet üzerinden esyalar ve metâ'lar ile zekât verilmesine istidlali göstermek için getirmistir. Istidlali söyledir: RasûluHah, farz olan zekât ile sadakayi ayirmaksizin, mutlak olarak kadinlara: "Sadaka veriniz" buyurmustur. Kadinlar da küpeleri, yüzükleri ile, yapiminda altin, gümüs gibi mâdenler karismamis olan ve "sihâb" denilen gerdanliklarini Rasûlullah'a vermislerdi. RasûluHah da altini, gümüsü, esya ve metâ'lardan ayirdetmiyerek kabul etmisti, ki iste Peygamber'in bu fiili, kiymetten zekât vermenin cevazini ve aynen vermekten hiç farki olmadigim gösterir.

Hadîsin istidlale dayanak noktasi "sihâb" kelimesidir. Bu kelimenin ma' nâsimi Kaamûs Tercemesi'nden nakledelim: "es-Sihâb; kitâb vezninde, Arab kadinlarina mahsûs bir nevi' kilâde (gerdanhk)dir ki, sük ta'bîr olunan güzel bir koku mürekkebâti ile karanfilden düzerler. Onda cevahire (ve mâdenlere) âid birsey yoktur. Cem'i, kütüb vezninde Suhub gelir".

Bu hadîste Peygamber, farz olan zekâtin sarf yeri ile müstehâb olan sadakanin sarf yerini ayirmamistir. Çünkü her iki ibâdetle kasdedilen Allah'in rizâsi ve Allah'a yaklasmadir. Sarf yeri ise et-Tevbe:61. âyette sayilan sekiz çesit yerdir. Kisaca ifâde gerekirse fakirdir, muhtâc olan kimsedir.

Buhârî, Ebû Bekr'in Enes'e yazdigi bu meshur mektubu aiti bölüme ayirarak, birbiri ardinca gelecek olan ayri ayri alti bâbdaki hükümlere delîl olarak sevketmistir; Ayrica Humus, Serîket, Libâs ve Hileleri Terk kitâblarinda da getirmis oldugundan, Buhârî bu hadîsi Sahih 'inin on yerinde parça parça getirmis oluyor.

[101] Bintu Mahâd: Mîm'in fethi ile, bir yasini dpldurup ikisine giren ve anasi gebe olmak isti'dâdmda bulunan deve nev'ine denir. Erkegine îbnu Mahâd derler. Mâhid, hâmil demektir. Anasi hâmil olup da dogurunca, evvelki yavruya Arab-lar, disi olursa Bintu Lebûn, erkek olursa Ibnu Lebûn derler. Lisânimizda koyunun her yasta kuzu, toklu, sisek, güveç gibi adlarla anildigi gibi, Arablar arasinda da deve her yasta, hattâ disisine, erkegine ayri ayri birer isim verilmistir. Deve Arab'in en kiymetli mali oldugu için her yasa âid adlara ehemmiyet verilir. Bu hususta kitâblar yazilmistir.

Hadîs, zekâtin aynen verildigi gibi, kiymet takdîr edilerek bedelen de verilmesinin cevazini göstermektedir. Buhârî'nin istidlali söyledir: Hadîste, develerin zekâtini verecek olan bir mal sahibinin bir yasinda bir disi deve vermesi îcâb edip de, kendisinin bu vasifta disi devesi bulunmayip iki yasinda disi devesi olur ve mal sahibi bunu vermek isterse, zekât me'mûru onu kabû! eder. Fakat me' mûr, aradaki bu yas farkini telâfi etmek için mal sahibine ya yirmi dirhem, yâ-hud iki koyun geri verir. Hadîsçiler ve fakîhler örfünde buna "Cebrân = îki telâfi yolu" denilir.

[102] hadîsin bir parçasi baslik içinde geçmis ve ora ile ilgili hasiyede gerekli açiklamalar verilmisti.

[103] Bu basligi meydana getiren vecîz kaanûn, basligin altinda getirilen Enes'in rivayet ettigi Ebû Bekr'in mektubunda aynen mevcûddur. Buhârî bunun diger bir sahâbîden de: Peygamber'e dayanan bir senedle rivayet edildigini göstermis ve hadîsi daha da kuvvetlendirmistir

[104] Hattâbî, hadîsteki "faraza11 fiilini ser'î vücûb ma'nâsina "farzetti" degil, "takdir etti" ma'nâsinadir, demistir. Gerçekten zekâtin vücûbu Kur'ân'in nâssi ile bildirilmis, mikdârmm ta'ymi Rasûlullah'a birakilmistir.

Hadîsteki zekâtin gerekmesinden veya düsmesinden, ayni zamanda artmasindan veya eksilmesinden korkacak kimse zekât me'mûru mu, yoksa mal sahibi mi, yoksa her ikisi mi oldugu bildirilmemistir. Fakat her iki taraf için de böyle bir endîse vardir. Zekât me'mûru zekâtin düsmesinden veyâhud eksilmesinden çekinir. Mal sahibi de zekâtin gerekmesinden veyâhud artmasindan korkar. Bu korkuyu hakk düsüncesi degil, menfaat düsüncesi dogurur. Binâenaleyh hadîste iki edebî ve ilmî vecîze hâlinde zikredilen "Ayri olanin toplanmasi ile toplu bulunanin ayrilmasi"; hem zekât me'mûruna, hem de mal sahibine yönelik olmak üzere nehyedilmistir. Bu nehyIn misâllendirilisi söyledir:

Zekât amiline yönelen nehiy: îki kimseye âid olan kirk koyunu zekât almak maksadiyle bir yere toplamasi gibidir. Âmilin toplu bir zekât malini ayirmasi da: BIr kimsenin mali olan 120 koyunu kirkar kirkar ayirip, üç zekât istemesi gibidir. Hâlbuki bu yolda zekât, ser'an matlûb degildir. Bu-sebeble zekât me'mûru birinci misâldeki toplamak ile ikinci misâldeki ayirmadan nehyedilmistir.

Mal sahibine yönelik kismin misâli söyledir:

Ayri olanin birlestirilmesi: Kirk koyun sahibi bir kimsenin, yine kirk koyuna mâlik diger birisiyle bu ayri ayri iki sürüyü sayim zamani birlestirerek iki koyun yerine bir koyun zekât vermek istemeleri gibidir. Toplu olanin ayrilmasi da: Karisik ve ortak yirmiser koyun sahibi olan iki kisinin zekât me'mûruna karsi bu toplu bir sürüyü sayim zamani ikiye ayirmalari ve zekâtin düsmesine sebeb olmalari gibidir. Bu hareket de Beytü'1-mâle zarar verir ve nehyedilmistir. Bu toplama ve ayirma daha baska sekillerde de olabilir. Böyle aldatmali isler, dînen nehyedilmistir.

[105] Hctlîtayn: Halil'in tesniyesidir. Bu kelimenin ser'î medlulünü ta'yînde görüs ayriliklari vardir. Ebû Hanîfe, Halil, serik demektir, demistir, tbn Esîr de bunu te'yîd ediyor ve: Rasûlullah'm bize hitâb ettigi seriat dilinde halîtayn, birbirinden ayirdedilemiyecek bir halde mallari birbirine karisan iki serikten ibarettir, diyor. Binâenaleyh ayrilmasi kaabil olmayacak sekilde birbirine karismayan mala halîtayn denilmez. Iki ortaktan herbirinin mali birbirinden ayrilabildigi surette bu birlikte hulta yoktur. Ebû Hanîfe'ye göre, iki serikten veya fazla seriklerden hiçbirisine hisseleri nisaba ulasmadikça zekât vâcib degildir. Bunlar müsterek olmadiklari hâlde ne hükme tâbi' iseler, yine haklarinda o hâl câridir.

Zekât ve nisâb konusunda Ebû Hanîfe'nin yegâne sart olarak i'tibâr ettigi "Seriklerin müsterek maldaki hisselerinin ayirdedilmemesi" sarti, yüksek bir iktisadî dehâ ile konulmus bir sarttir. Tâvûs Ile Atâ da bu sarta tutunmuslardir. Imâm Buhârî de bu sarti tercih etmis oluyor.

Daha evvel de söyledigimiz gibi arka arkaya getirilen bu bâb basliklari Ebû Bekr'in Enes'e yazdigi zekât mîkdârlari mektubunun bölümleridir.

[106] Tâvûs ile Atâ'nin bu sözlerini Ebû Ubeyd, Kitâbu'f-Emvâ/'de senediyle rivayet etmistir. Buhârî bunu burada istidlal maksadiyle zikretmistir. Demek ki, Tâvûs ile Atâ'nin cem'i caiz degildir dedikleri bu serîket, suyû'lu olarak tasarruf ifâde eden bir seriket degildir; "Serîketi civar = komsuluk ortakligi" denilen ve komsuluk ifâde eden bir birliktir.

[107] 107 Sufyân es-Sevrî'nin bu sözünü de Abdurrazzâk senediyle rivayet etmistir. Tey-mî: "Sufyân es-Sevrî Ebû Hanîfe gibi zekâtta halti, yâni serîketi müessir bulmuyor" demistir. Tavzîh'de de: Imâm MâlIk'in kavli Atâ ibn Ebî Rebâh'in kavli gibidir, denilmistir (Umdetu'l-Kaarî, IV, 355-357).

[108] Hadîsteki "Bi's-seviyye" kelimesini Ibn Hacer; "musâvât" Ile tefsîr etmistir. Aliyyü'l-Kaarî Mirkâtu'I-Mesâbid'de: Bi's-seviyye kaydi delâlet ma'nasina ham-ledümelidir, diyerek su açiklamayi veriyor: Su hâlde hadîsin ma'nâsi "Müsterek bir sürünün zekâti iki serikin birisinden alindiginda, onun adalet geregince diger ortaga müracaat hakki vardir" demek olur. Ve bu ma'nâca hadîsin hükmü, bütün hulta ve serîketlere sâmil bulunur.

[109] Deve zekâtinin beyâni hakkinda Ebû Bekr'in iki uzun hadîsi yakinda gelecektir. Ebû Zerr ile Ebû Hureyre'den bu konudaki hadîsler de yine bu Zekât Kitâ-bi'nda alti bâb sonra gelecektir.

[110] Arab ve A'râb kelimeleri: Arab, cins ismidir. Insanlardan bir sinifa, bir kavme denilir; nisbetinde Arabi denir. A'râb ise, Arab kavminden çölde oturanlara hâss bir

Isimdir. Bunun nisbetinde A'râbî denir ve bedevî ta'bîr olunur. Bu cihetle sehirliler için Arabî denilmesi hususiyet kazanmistir.
Hadîsin bâb basligina delîl olan fikrasi "Senin deve nev'inden zekâtini vermekte oldugun malin var mi?" suâline A'râbî'nin "Evet" cevâbidir.
Hadîste zikredilen A'râbî, Medîne'de ikaamet etmek üzere hicret için Pey-gamber'den müsâade istemis, Peygamber bu müsâadeyi vermemis; gerekçeli olarak kendi yurdunda oturmasini, orada çalismasini, çalismalarindan hiçbirinin Allah katinda terk ve zayi' edilmeyecegini ögretmistir,

[111]

Hadîs metnindeki bu cümlelerin harekeleri, Türkçe'ye tercemede güçlük meydana getirmistir. Aslinda deve sayisi, belaga fiilinin faili, "Sadakatu'l-cezea" ta'bîrinin mef'iîl olmasi düsünülür.
Aliyyii'l-Kaarî, Mirkât'ta: Buradaki cerr harfi fail üzerine dâhil olmustur. Ahfes'e göre zâiddir, et-lbi faildir. Ibare: "Kim ki mâlik oldugu develerin sayisi bir cezea zekât nisâbina ulasirsa" demektir, demistir. Terceme, umumiyetle buna göre yapilmaga çalisilmistir

[112]

Bu hadîs ile bundan sonra gelecek olan hadîsteki deve Isimleri:
Arablar bir yasindan i'tibâren muhtelif çaglardaki develere ayri ayri isimler vermislerdir. Türkçe'de bu isimlerin çogunun karsiliklari yoktur. Yalniz de-b' ve yavrusuna "dorum, potuk, kösek"; tohumluk erkek deveye "bogur" deriz. öbürlerini hangi yasta olursa olsun umumiyetle "deve" diye ifâde ederiz. Simdi hadîslerin daha iyi anlasilmasi için, bu isimlerin bâzilarini ve ma'nâlarini kisaca yazalim:

Isimler	Ma'nâlari
-Bintu Mehâd	Umumiyetle bir yasim doldurmus, ikisine basmis disi deve.
Ibnu Mehâd	Bir yasini doldurmus, ikisine basmis erkek deve.
Bintu Lebûn	iki yasim doldurmus, üçüne basmis disi deve.
Ibnu Lebûn	Iki yasini doldurmus, üçüne basmis erkek deve.
Hikka	Üç yasini doldurmus, dördüne basmis disi deve.
Hikk '	Üç yasini doldurmus, dördüne basmis erkek deve.
Cezea	Dört yasini doldurmus, besine basmis disi deve.
Cez'	Dört yasini doldurmus, besine basmis erkek deve.

Sârih Aynî, en-Nadr ibn Sumeyl'in Kitâbu'I-îbl'inden naklen deve isimleri ile bu isimlerin verilme sebebleri hakkinda bilgiler vermistir (Umdetu'l-Kaarî, IV, 250-252).

[113]

Bu Enes hadîsi ayniyle bu isnâdla-, bundan önceki bâblarda da parçalanmis olarak geçmisti. Bu hadîs deve, koyun ve gümüs zekâtinin beyânini ihtiva etmektedir. Bu hadîsi Ebû Dâvûd da Zekât Kitâbi'nda söyle tahrîc etmistir: Hammâd ibn Seleme dedi ki: Enes ibn Mâlik'in torunu ve Abdullah ibn Enes'in oglu Sü-mâme'den bir kitâb aldim. Bu kitabi Ebû Bekr'in Enes ibn Mâlik'e yazdigini söylüyordu. Bu mektubu Ebfl Bekr, Enes'i zekât âmili olarak gönderirken yazmis ve Rasûluüah'in mührü ile mühürleyip tasdîk etmisti. Bu mektûb "Bu, zekât farîzasidir" cümlesiyle basliyordu, diyerek bastan basa bu uzun mektubu rivayet etti.
Bu zekât hadîsini Nesâî ile Ibn Mâce de Zekât bölümlerinde rivayet etmislerdir.

[114]

Hadîste bildirilen koyun zekâti hakkinda âlimlerin ittifaki vardir. Kirk koyundan asagisinda zekât olmadigi; kirk'ta bir; yüzyirmibir'de iki; ikiyüzbir'de üç koyun zekât vâcib oldugunda hiçbir muhalefet geçmemistir. Ikiyüzbir'den dört-yüz'e kadar yine üç koyun zekât lâzim olup, koyun dörtyüz olunca zekât da dört olur. Sonra her yüzde muttariden bir koyun zekât olarak hesâb edilir. Ebû Hanîfe, Mâlik, Safiî -ve bir kavle göre- Ahmed Ibn Hanbel, Sevrî, Ishâk, Evzâî'nin ve umumiyetle hadîsçilerin mezhebi budur. Alî ve Ibn Mes'ûd'dan da böyle rjvâyet edilmistir. Yalniz bu hesabin son kisminda Sa'bî, Nahaî, Ha-sen ibn Hayy muhalefet etmislerdir. Bunlar, koyun zekâtinin üçyüze kadar olan hesabinda icmâ'da dâhil olduklari hâlde, üçyüzbir'den dörtyüz'e kadar olan zekât mikdânndan i'tibâren icmâ'dan ayrilmislardir. Bunlar üçyüzbir'den dörtyüz'e kadar dört koyun verilir, demislerdir. Ahmed ibn Hanbel'den de böyle bir rivayet vardir.
Ticâret maksadiyle besiye çekilen hayvanlarda, kirlarda otlatilma sarti aranmaksizin, zekât lâzim geldigi fikih kitâblannda açikça belirtilmistir.
Hadîsin sonundaki "er-Rika" kelimesi, râ'nm kesri ve kaaf'm tahfifi iledir; sonundaki "He" de aslindaki vâv'dan bedeldir. Asli el-Va'd ve el-Ide'de oldugu gibi, eî-Verik idi. el-Verik ve er-Rika, darbedilmis darbedilme-mis gümüse denir. Gümüsün zekâti onda birin dörtte biri; yânî kirkta bir'dir.

[115]

Bu hadîs de Buhârî'nin alti kisma ayirip, Zekât Kitâbi'nm alti babinda bir is-nâdla rivayet ettigi Enes hadîsinin bir parçasidir. Bu parçalarin hepsinde Buhârî'nin senedi hep aynidir. Bu kisim, hadîsin'altinci parçasidir.Ebû Bekr'in Enes'e yazdigi mektubun bu fikrasinda: a. Disleri dökülen yasli; b. Kiymeti düsük ayipli hayvan; c. Koç veya tekenin zekât olarak alinmasi neh-yedilmistir. Bu nehiy, farz olan zekâta âiddir; nafile sadakayi sâmil degildir. Hadîsin istisnâh fikrasi: "Zekât me'mûru, vekili bulundugu hakk sâhible-ri ve müslümân fakîrler hakkinda bu hayvanlardan zekât almayi hakli ve men-faatli bulursa alir" demek olur. Fakirlerin haklarini korumaya me'mûr olan zekât âmilinin disi dökülmüs, ihtiyar ve hastalikli hayvani zekât olarak almakta bir hakk, bir menfâat görmesi, ancak bütün sürünün bu vasifta olmasi hâlinde olabilir.
Hadîsin son kelimesini Ebû Ubeyd, dâl'in fethi ve tesdidi ile "el-Musaddaku = jJuiIJi " seklinde rivayet etmistir. Bu, mal sahibi demektir. Bu hâlde istisna yalniz koç veya tekenin nefyine münhasirdir. Binâenaleyh mal sahibi koçunu zekât olarak vermeye mecbur degildir. Amma dilerse verebilir, demek olur. Artik istisna üst tarafa sirayet etmez.

[116]

Hadîsin bâb basligina delâleti "Eger bunlar Rasûluîlah'a ödeyegeldikleri bir disi oglagi {yânî zekâti) benden men' ederlerse..." sözlerindedir. Buhârî bu baslikla bir yasini doldurmus oglak ve kuzularin zekât olarak alinmasinin cevazina isaret etmistir. Bu hadîs, zekâti vermek istemeyenlere karsi harb hakkinda Ebû Bekr ile Umer'in münâkasasini anlatan hadîsin bir parçasidir. O hadîs, bu Zekât Kitâbi'nm evvelinde 6 rakamiyle uzunca bir metin hâlinde geçmisti.
Ebû Bekr: Anâk yâhud Ikaal, yânî az veya çok herhangi bir hakki men' edenle harb etmemiz vâcibdir. Bunlar da men' etmis olduklarindan, onlarla har-betmemiz vâcib olmustur, hükmüne varmis, Umer de bu hükmün hakliligini görüp tasdîk etmistir.
el-Anâk, keçi yavrusunun disisine denir. Müslim ile Ebû Dâvûd ve bir rivayetinde Buhârî "Anâk" yerinde "Ikaal" lâfziyle rivayet etmislerdir. îkaal ile kasdedilen meshur ma'nâ, umûmî olarak zekâttir.

[117]

Bu hadîs, bâzi lâfiz farklanyle Zekât KItâbi'nin basinda 1 rakami ile de geçmisti. Oradaki rivayette bulunmayan fikralar burada vardir ki, onlar da: Yemenli-ler'in Kitâb Ehli olduklari, Muâz'in Yemen'e vâlî olarak gönderildigini ifâde eden alâ harfi cerri ve bir de son fikradir.
Kerâîm, Kerîme'mn cem'idir. Kerîme, hayvana izafetle bol sütlü, gösterisli, etli, canli, boylu boslu hayvan demektir. Peygamber, zekât âmillerini,-mal sahihlerinin gözbebegi olan böyle birinci sinif mallarini zekât olarak almaktan men' etmistir. Bu, mal sahihlerinin ruhî durumlarinin dikkate alinmasi ve yüksek idareciligin geregidir. Peygamber'In Muâz'a, Yemenliler'in Kitâb Ehli olduklarini hatirlatmasi da çok yerindedir. Peygamber, Yemenliler'in münevver olduklarini, müsrikler gibi câhil, gafil olmadiklarini, binâenaleyh basîretli olmasini tenbîh etmis bulunuyor.

[118]

Hadîsin bâb basligina delîl olan yeri son fikrasidir. Hadîs bu maddelerin burada zikredilen mikdârlardan asagisinda zekâtin düsmesine delildir. Hadîs, ayni kitabin "Gümüsün zekâti bâbi"nda da geçmis, bâzi açiklamalar orada verilmisti. Hadîs, orada gümüs nisabi için; burada ise deve nisabi için getirilmistir. Buhârî bu hadîsi burada bir de senedindeki ihtilâftan dolayi tekrar etmistir:
Seneddeki Muhammed ibn Abdirrahmân ibn Ebî Sa'saa el-Mâzinî; bu zât, Imâm Mâlik'in rivayetinde de böyledir. Ma'rûf olan ise, bunun Muhammed ibn AbdiIIah ibn

Abdirrahmân ibn Ebî Sa'saa seklinde olmasidir. Dedesine nisbet edilmis; dedesi de dedesine nisbet edilmistir (Umdetu'l-Kaari).

[119] Buhârî bu hadîsi "Kitâbu Terki'l-Hiyel = Hileleri Terk Kitâbi"nda getirmistir. Bu kisim, Buhârî'nin birçok yollardan müsned ve mevsûl olarak tahrîc ettigi Ibnu'l-Lutbiyye hadîsinin bir parçasidir. Bunun bâb basligina uygunlugu, sigir zekâtini ödemeyen hakkinda vaîdi ihtiva etmesi cih'etindendir. Iste bu vaîd, sigir zekâtinin vucûbuna delâlet eder

[120] Buhârî, benzeri Kur'ân'da vâki' olmus bir garîb kelimeye ugrayinca, fâideyi çogaltmak için hem Kur'ân'daki o kelimeyi, hem de tefsîrini zikretmek âdetinde dir. Buradaki "Tec'erûne" kelimesi "Sizeulasan her nVmet Allah"1 tandir. Sonra size herhangi bir keder ve musibet dokundugu zaman ancak O 'na tadarrû' ve feryâd edersiniz "(en-Nahl:53) âyetinde geçmektedir. Ayni fiil, diger sekillerde "Nihayet refah içinde olanlarini azâb ile yakaladigimiz vakit onlar hemen feryâd ve istimdâd edeceklerdir. Bu gün (bosuna) feryâd etmeyin. Çünkü bizden yar-dimci bulamayacaksiniz'\el-Mü'mmûn:64-65) âyetlerinde de geçmektedir.

[121] Hadîsin bâb balligina delâleti bundan önceki hadîste söyledigimiz sekildedir.

[122] Bukeyr'in bu hadîsini Müslim rivayet etmistir. Buhârî'nin bundan maksadi, bu hadîsin, sigirin zikredilmesinde Ebû Zerr hadîsine uygunlugunu göstermektir. Çünkü her iki hadîs, içinde gelen hususlarin hepsinde birbirine müsavidirler

[123] Buhârî bu ta'lîki, ayni kitabin "Kadinin kocaya ve himayesinde bulunan yetîm-lere zekât vermesi bâbi"nda Abdullah ibn Mes'ûd'un karisi Zeyneb hadîsinde, senediyle getirmistir. Bâzilari buradaki zekâtin, ser'î ma'nâsiyle zekât degil, tatavvu' ve tasadduk ma'nâsina oldugunu söylemislerdir.

[124] En sevimli malin en yakin hisimlara verilmesi, aile ve yakinlardan fakir olanlara sadaka verilip yardim edilmesi, baskalarina yapilacak yardimdan hayirli oldugu bu hadîsten en açik sekilde anlasilmaktadir. Bu suretle evvelâ akrabalar arasindaki ihtiyâç sahihlerinin ihtiyâçlari giderilecek; akrabalar arasindaki maddî . ve ma'nevî baglar saglamlastinlacak; ondan sonra derece derece diger daha büyük grup ve topluluklar arasindaki baglar saglamlastirilmis olacaktir. Böylece en küçügünden en büyügüne dogru birbirlerine bagli, kinsiz, düsmanliksiz gruplardan olusan mîllet de en saglam bir millet olacaktir. Aile, boy, asîret gibi milleti olusturan gruplar arasindaki yaralari saramamis, kinleri, düsmanliklari düzeltememIs olan milletler, birlikli, dirlIkli ve kuvvetli degillerdir. Milleti teskil eden çesitli meslek gruplari arasindaki gelir dagitimini âdilce yapamayan milletlerin murûz kalacaklari derin huzursuzluklar, çalkantilar ve neticede baska milletlere sömürge oluslarin temelinde bu gibi iktisadî ve içtimâi pürüzler vardir.

[125] Buhârî, Ravh'in mutâbaasini Buyu'; Yahya'nin rivayetini Vekâlet; Ismail'in rivayetini de Tefsîr kitâblarinda senedli olarak getirmistir

[126] Imâm Safiî, Ebû Sevr, Ebû Ubeyd; Mâlikîler'den Esheb, Ebû Yûsuf, Muham-med ve Zahirîler, bu hadîsteki sadakayi farz olan zekât ma'nâsina hamlederek ve bununla hüccet getirerek, kadinin, fakîr olan kocasina zekâtini vermesini caiz görmüslerdir.

Diger taraftan Hasen Basrî, Sevrî, Ebû Hanîfe, Mâlik, zevcenin zevcine malinin zekâtini vermesi caiz degildir, demislerdir. Bunlar bahsimiz olan Zeyneb hadîsindeki sadakayi, farz kilinmis olan zekât ma'nâsma degil, yardimlasma ve gönüllü sadaka ma'nâsina hamletmislerdir.

Bu sadakanin medlulü, tatavvu' oldugunu, Tahâvî'nin Râita tarikiyle rivayet ettigi uzunca bir hadîs dahî te'yîd etmektedir:

Râita bintu Abdillah söyle demistir: Abdullah ibn Mes'üd'un esi Zeyneb, san'atkâr bir kadin idi. Abdullah ibn Mes'ûd ise fakîr idi. Ibnu Mes'ûd\i ve oglunu Zeyneb Infâk ederdi. Ve: Seninle ogluna bakmak, beni sadaka vermekten men' ediyor; sizinle beraber disariya sadaka vermeye gücüm yetmiyor, diye sikâyet ederdi, Abdullah ibn Mes'ûd da cevaben:

—Bize yaptigin harcama ve yardimdan .dolayi sevâb almazsan, ben de senin bu ihsanini istemem, demisti.

Bunun üzerine Zeyneb ve Ibn Mes'ûd, Peygamber'e giderek, Zeyneb;Pey-gamber'den:

—Yâ Rasûlallah! Ben san'at sahibi bir kadinim. El emegimi satar, kazanirim.Oglumun ve zevcimin birseyleri yok.Bunlari ben infâk ediyorum.Bunlarin maisetinden artirip, hârice sadaka veremiyorum. Bunlari infâk ve Iaseden dolayi bana ecir var midir? dedi.

Peygamber:

— "Evet; bunlari in/âktan sevâb alirsin. Sen kocani ve oglunu infâk et" buyurdu.

Kadmiriî kocasina farz olan zekâtini vermesinin caiz olup olmamasi hususundaki ihtilâfi, yukarida özetledik. Hanefîler'in fikih kitâblarinda Ebû Hanî-fe'nin cevaz vermememesine dâir fetvasi tercîhan metinlerde zikredilmis; îmâmeynin cevaza dâir ictihâdlan ise, muhalefet hâlinde sarihler tarafindan gösterilmistir. Binâenaleyh Hanefî fikhinda zekât verecek olan, zekâtini usûlüne, yânî babasina, büyük babasina, ne kadar yükselirse yükselsin veremez. Furû'una, yânî ogluna, oglunun ogluna, ne kadar inilirse inilsin, yine veremez. Karisina da veremez. Buraya kadar Hanefîler arasinda ihtilâf yoktur. Ittifak vardir, ihtilâf ancak kadinin kocasina zekâtini verebilmesindedir. Ve bu hususta Ebû Hanîfe'nin menfî içtihadi tercîh edilmistir.

[127] Saîd ibn Müseyyeb, Umer ibn Abdilazîz, Mekhûl, Atâ, Sa'bî, Hasen Basrî, Ibn Sîrîn, Sevrî, Zuhrî, Mâlik, Safiî, Ahmed, Ishâk ve Zahir ehli bu hadîsle hüccet getirerek, mutlak surette atta zekât yoktur, demislerdir. Hanefîler'den Ebû Yûsuf ile Muhammed'in ictihâdlan da böyledir.

Tirmizî: "Ümmetin ameli bu Ebû Hureyre hadîsi üzerine cereyan etmistir. Ilim ehline göre, sâime olan atta ve hizmet için tercîh edilen kölede zekât yoktur. Ticâret için tutulanlarda, bir sene geçince kiymeti üzerinden zekât vâcib olur" der.

Ibrâhîm Nahaî, Hammad ibn Ebî Süleyman, Ebû Hanîfe.., tenasül için muhafaza edilen atlarda zekât vâcibdir, demislerdir ki, ilgi hâlinde sâime olarak yetisen atlar olacaktir. Serahsî, Zeyd ibn Sâbit'in mezhebi de bu oldugunu zikretmistir.

Su hâlde, münferid binek atlari ve cihâd atlarinda zekât yok; zürriyet ve ticâret için olanlarda zekât vardir

[128] Buhârî burada da ayni hadîsi degisik yollardan getirmis ve basliktaki hükme delîl olmak üzere sevk eylemistir.

[129] Hadîs birkaç benzetme ihtiva etmekte olup, belîg ve i'câzkâr bir uslûb ile ifâde edilmistir: Bu benzetmelerden biri "Size açilacak dünyâ çiçekleri" edebî cümlesidir. Peygamber bununla: Ben aranizdan ayrilip ebediyyet âlemine gittikten sonra sizin bugünkü feragatli ve zühdî hayâtinizi birakarak, kayserlerin ve kisrâlarm feth edilecek genis ve zengin ülkelerinin çesitli zenginlikleri önünüze serildigi zaman, bu çiçek renklerinin gözlerinizi kamastirmasindan; kokularinin da bütün his ve idrâkinizi alt üst etmesinden, Islâmî hayâtinizi bozmasindan endîse ediyorum... buyurmus oluyor.

"Hayr, serr getirmez" vecizesi ve temsîlî îzâhi çok beligdir. Evet; mal, servet Allah'in insanlara bahsettigi hayr ve saadettir. Bu cihetle mal, serr ve fesad olmaktan uzaktir. Lâkin bu servetin gerek kazanilmasinda, gerek sarf suretinde onun rengi, onun mâhiyeti degisir; zararli ve felâketli olabilir.

Iste Peygamber'in bu yüksek tebligi, iki temsîl Ihtiva etmektedir: Bunun birisi ile dünyâ malini toplamakta, fakîr haklarini men' etmekte ifrat edenlerin hâli; öbürsüyle de kazancinda, harcamasinda i'tidâl yolunu tutanlarin müstesna vaziyeti tasvir edilmistir.

Hadîsin son fikrasi ile bildirilen sehâdetin, bu servetin kazanma ve harcama keyfiyetlerine âid olacagi diger hadîslerde gelmistir.

Hulâsa hadîste servet, haddizatinda hayr oldugu, fakat kazanma sureti ve harcama keyfiyeti i'tibâriyle saadet vesilesi veyâhud felâket sebebi olacagi bildirilmistir.

[130] Bundan evvel "Hisimlara zekât verilmesi bâbi"nda 64 rakaminda, bâzi lâfiz farkliligi mevsûlen geçmis olan hadîse isaret etmistir

[131] Râviye Zeyneb'in, Peygamber'in kapisi önünde bulustugu kadinin ismi, Buhâ-rî'nin rivayet tarîkinde zikredilmemistir. Bunun ismi de Zeyneb oldugu ve Ebû Mes'ûd

Ukbe ibn Âmir'in kadini bulundugu, Ebû Dâvûd Tayâlîsî ile Nesâî'nin rivayetlerinde bildirilmistir. Bu iki Zeyneb'in ikisinin zevçlerinin de fakîr oldugu ve himayelerinde yetîmleri bulundugunu Buhârî'nin rivayetinde ögreniyoruz. Fakat bu yetimlerin kiz ve oglan kardeslerinin yetîm çocuklari oldugu Ebû Dâvûd Tayâlîsî'nin rivayetinde tasrîh edilmistir. Nesâî'nin rivayetinde ise: Bu iki Zeyneb'in birisinin fazla mali vardi. Fakat himayesinde oglan kardesinin yetîmleri bulunuyordu. Öbürüsünün de fazla mali vardi. Onun kocasinin da eli yufka, yânî fakîr idi, denmistir.

Bu hadîsteki infâktan maksad, Imâm Ebû Hanîfe'ye göre vâcib sadaka olan zekât olmadigini, Imâmeyn ile Imâm Safiî ve emsaline göre farz olan zekât oldugunu 64 rakamiyle geçen hadîsin hasiyesinde bildirmistik. Bu iki ihtilafli görüse göre, bu rivayetteki "Benden kâfî gelir mi?" sorusunun ma'nâsi, Ebû Hanîfe'ce: Kocami ve yetimlerimi infâk etmekligim, benden nafile sadaka yerine geçer mi? demek olur. Öbürlerine göre de: "Farz kilinmis zekât olarak kabul olunur mu?" seklinde bir suâl olur.

[132] Bu Ümmü Seleme hadîsinde de ayni açiklamalar geçerlidir. Hadîsin bâb basligina delîlligi söyledir: Bu hadîsten, zekât vericinin çocuklari olan yetimlere sadaka vermek mu'teber ve geçerli oldugu bilinince, buna kiyâsla, onlarin baska kocaya âid yetîmlerine zekât vermek, kâfî gelir. Yâhud da hadîs, sirf yetîme infâk hakkinda olan birinci hadîse münâsebetinden dolayi bu bâbda zikredilmistir. Buhari bu nevi'den takviyeyi çok yapar (Umdetu'l-Kaarî).

Aynî'nin bildirdigine göre, Ümmü Seleme'nin Ebû Seleme'den dört çocugu olmustu: Umer, Muhammed, Zeyneb, Durre.

[133] Buhârî bu bâb basliginda zekâtin sarf yerleri âyetinden konu bakimindan ihtiyâç duyulan yerleri kesip almistir.

[134] Ibn Abbâs'in bu sözünü Ebû Ubeyd, Kitâbu'l-Emvât'de Mucâhid'den; o da Ibn Abbâs'tan senediyle rivayet etmistir.

[135] Hasen Basrî'nin bu haberini Ibnu Ebî Seybe, senediyle rivayet etmistir.

[136] Peygamber'in bu hadîsi, bu babin hadîsi olarak senediyle gelecektir.

[137] Ebû Lâs'm bu haberini Ahmed ibn Hanbel, Ibnu Huzeyme, Hâkim ve digerleri senediyle rivayet etmislerdir.

[138] Bu hadîste Peygamber'in emir buyurdugu bildirilen sadaka ile murâd, farz olan zekâttir. Elimizdeki Buhârî nüshalarinda "es-Sadaka"nin ahd lami ile ma'rife yapilmis bulunmasi bunun en açik delilidir. Nevevî de: Sahîh ve meshur olan, bu sadakanin, farz kilinmis zekât olmasidir, diyor. Nevevî'nin bu sözünü Müslim'in rivayeti veçhile, Peygamber'in Umer'i zekât âmili ta'yîn etmis olmasi da te'yîd ediyor. Zekât âmili mendûb olan sadakayi degil, farz kilinan sadakanin tahsili için ta'yîn edilgelmistir. Mendûb olan sadaka, ferdlerin kendi Ihtiyarina birakilmistir.

Ibn Cemîl, et-Tevbe:75. âyeti ile kendilerinden tevbe etmeleri istenen taifeden idi. KendiskRabb'im benden tevbe etmemi istedi. Ben de tevbe ettim, der imis, ve hakîkaten hâlini islâh edip münafiklik lekesini silmistir.

Bu hadîsin son fikrasi, bir tefsîre göre zekâtin miadindan evvel pesin alinmasinin câIz olduguna delîl sayilmistir. Bu konuda yânî vaktinden evvel zekât vermek caiz midir, degil midir hususunda, âlimler ihtilâf etmislerdir. Bâzi âlimler zekâtin pesin alinmasini kabul; bâzilari da reddetmislerdir.

[139] Bu mutâbaati Ahmed ve digerleri senediyle rivayet etmistir.

[140] Ibn Ishâk'in hadîsini Dârakutnî, senediyle rivayet etmistir. Dârakutnî'nin, Ab-bâs'in mâlî durumu bozuk oldugu için onun zekâtinin bir yi! geri birakildigi hakkindaki diger bir rivayetini ve Umer'in Abbâs'a sert muamelesini, Müslim'in Verkaa'dan gelen rivayeti te'yîd ediyor: Umer, Peygamber'e Abbâs't sikâyet edince, Peygamber: "Abbâs'in zekâtini bir misli fazlasiyle ben üzerime aliyorum" buyurmus ve sonra: "Bir adamin amucasi, babasinin soyu oldugunu bilmedin mi?" diye itâb etmistir.

[141] Ibn Cureyc'in hadîsini de Abdurrazzâk Musannafmda senediyle rivayet etmistir. Ancak Ibn Cureyc, Ibn Cemîl ismi yerine Ebû Cehm ibn Huzeyfe ismini koymus ve bu suretle diger râvîlere muhalefet etmistir.

[142] Buhârî, Sahîh'Inin Ebû Zerr rivayeti ile Yûnînî nüshasinda bunlarin RasûluIIah'tan üçüncü defa istedikleri ve Rasûlullah'in da verdigine dâir bir fikra daha vardir:

[143] Hadîsten Rasûlullah'in cömertligi, fakirleri ve her tütlü ihtiyâç sâhiblerini kendi nefsine tercih etmek hususunda beseriyete en yüksek bir fazilet numunesi oldugu açikça görülür. Hadîsteki en mühim ahlâkî bir umde de, geçim darligina sabir ve mukaavemetin, ahlâk güzelliklerinden oldugudur.

[144] Bu hadîste, alin teri ile kazanmaya; kimsenin minneti altina girmemeye belig bir tesvîk vardir.

[145] Hadîsteki odunculugun dilenmekten daha hayirli oldugunun bildirilmesinden, bunun kazanç yollarinin en faziletlisi oldugu zannedilmemelidir. Belki Rasûlullah' bunu, sermayesiz, aletsiz, vasitasiz bir geçim yolu oldugu için zikretmistir... (Nevevî).

Bir hadîste "Kazancin hayirlisi ve sereflisi, el emegi ve alin teriyle kazanilandir" buyurulmustur. Nitekim Buhârî Sahth 'inde de Mikdâm ibn Ma'-dikerib (R)'den Peygamber'in "Muhakkak ki hiçbir insan, elinin kazancindan yemesinden daha hayirli hiçbir taam yememistir" buyurdugu rivayet edilmistir. Bu hususta daha baska rivayetler ve tafsilât vardir.

[146] Hadîsin bâb basligina uygunlugu "Yüksek el, alçak elden hayirlidir" fikrasi-dir. Çünkü bir tefsire göre yüksek elden murâd, istemeyip iffetli kalmaya çalisan eldir. Fakat meshur olan tefsir, yüksek elin, verici el oldugudur.

[147] Buhârî, basliktaki sartin cevâbini, hadîs ona delâlet ettigi için zikretmemistir. Biz onu parantez içinde gösterdik.

[148] Bu âyetteki "(Iffetinden dolayi istemeyen) yoksulun da bir hakki vardir" fikrasi basliga çok uygundur. Müstemlî nüshasinda bu âyet, sart cümlesinden önce gelmistir. Buhârî nüshalarindan birçogunda, bu âyet zikredilmemistir.

[149] Ha'dîsteki, Peygamber'in Umer'e verdigi atanin mâhiyetini hadîs sarihleri bildirmiyor. Kaamûs Tercemesi'nde: Atâ, asâ vezninde bahsis tarikiyle verilen vergiye denir, deniliyor. Afyonkarahisarli Mustafa, AhtertKebîr'inde ziyâde olarak su bilgileri veriyor: Bâzi lisân ehli: Atâ, beytu'l-mâlden senede yâhud aylik verilen bahsistir; nzik da her gün verilen gündeliktir demislerdir. Bâzilari da: Atâ, ekseriyetle mucâhidlere; nzik da müslümân fakirlere verilen maldir diye ta'rîf etmislerdir...

Hakîkaten müslümân gazilerin zekât harcama yerlerinden muayyen hissesi bulundugu için, hadîsteki atâ, gâzîlik bahsisi diye terceme edildi. "Kâne" fiili, bunun devamli bir i'tiyâd hâlinde tekerrür ettigini gösterdiginden, buna da terce-mede "bâzi bâzi" sözleriyle isaret edildi.

Bu hadîsin âlimlerin içtihadini üzerine toplayan noktasi "îJiJ = Harîs ve tâlib olmayarak gelen atâ ve ihsani al!" emridir. Taberî'nin beyânina göre bu emrin bir nedb ve irsâd emri oldugunda âlimlerin ittifaki vardir. Yalniz ihtilâf, kayidsiz sartsiz her verenin her verdigi alinir mi; yoksa bunun da bir haddi var midir? Bu hususta âlimler ihtilâf etmislerdir. Bâzi âlimler: Verilen her atiyye kabul edilir, alinir. Veren kimse isterse sultân olsun, baskasi olsun; sâlih olsun, fâsik olsun musâvîdir; elverir ki atiyye vermesi caiz olan bir zenginlik sahibinden gelsin. Bu hususta Ebû Hureyre'nin: "Bana her hediye verenin hediyesini muhakkak kabul ederim. Hediye istemeye gelince asla" dedigi rivayet edilmistir.

Bâzi âlimler de:Hediye kabulü Rasûlullah'tan ümmete mendüb ve me'sûr-dur, demislerdir. Yalniz bunlar saltanat sahiplerinin atiyyesini istisna etmislerdir. Bu âlimlerden

bâzilari sultân atiyyelerinin kabulü haramdir; bâzilari da mekruhtur demislerdir. Üçüncü bir kisim âlimler de, bunun tamamen aksi bir ictihâd ile yalniz sultân atiyyesinin kabulü mendûbdur, baskalarinin degildir diyorlar... Taberide: "Bana göre atiyye mes'elesinde dogru olan ictihâd, ister sultân caizesi olsun, isterse sultândan baska herhangi bir kimsenin hediyyesi olsun, kabul edilmelidir, ve kabul edilmesi mendûbdur." demistir. Taberî'nin dayandigi de-lîl, bu hadîste Peygamber'in; tahsîs etmeksizin, herhangi bir cihetten Allah bir mal ihsan ederse, onun kabulünü "O mali al" emriyle mendûb kilmasidir. Bunun bir müstesnasi varsa, o da Peygamber'in istisna buyurdugu haram maldan gelen ve onun haram oldugu bilinen hediyesidir.

Malinda haram karisik olan kimsenin hediyesinin kabulü ve kendisiyle alis-r veris yapilip yapilmamasi hakkinda da ihtilâf vardir. Bâzi âlimler kerîh görmüsler, bâzilari da tecvîz etmislerdir.

Taberî, ibâhaya kaail olanlar nâmina en iyi delîl olarak kitâb ehlinden cizye alinmasini ileri sürüp söyle diyor: "Allah Kitâb ehlinden cizye alinmasini mubah kilmistir. Hâlbuki bu kitabîlerin kazançlarinin en çogunu sarâb ve domuz ticâreti teskîl ediyor. Faizcilik de en agir sartlarla bunlarin tercih ettikleri üçüncü bir kazanç yoludur. Bütün bunlar Allah katinda ma'lûm iken, Kitabîlerden cizye alinmasinin mübâh kilinmasi, elindeki malini halâldan mi, yoksa haram yoldan mi kazandigi bilinmeyen bir müslümâmn verdigi hediyeyi kabul etmek caiz ve mubah olduguna en açik surette delâlet etmektedir. Kazancinin halâl ve harâmligma pek aldirmayan kimselerin hediyesini almak, bu delîle istinaden kat'-iyyen haram degildir. Yalniz haram kazanç aynen bilinmis olursa bundan ayrilan hediyenin kabulü haramdir. Bu hususta sahâbî ve tabiîlerden pekçok haberler vardir" (Umdetu'l-Kaarî, IV, 404-405)

[150] Bu harîs kimsenin yüzünde bir et parasi bulunmayarak hasrolunmasinin ma'-nâsi, cinayet yeri olan yüzde bi'1-müsâhede ceza ve ukubetin belirmesidir. Çünkü bu harîs, dünyâda yüzünü zelîl kilmisti (Hattâbî).

[151] Burada ihtisar vardir. Çünkü burada zikredilmeyen diger peygamberlerden de yardim istenecegi Öteki hadîslerden bilinmisti

[152] Abdullah ibn Salih'in rivayet ettigi bu ziyâde, yalniz Ebû Zerr rivayetinde vardir. Diger Buhârî râvîleri bu ziyâdeyi rivayet etmemislerdir. Ebû Zerr'in bu rivayeti, ondan gelen bütün Buhârî nüshalarinda mevcûddur

[153] Bunu, Beyhakî senediyle hadîsin birinci kisminin sonunda, öteki ziyâde olmaksizin rivayet etmistir

[154] Burada âyetin istemeyenleri medheden fikrasi baslik yapilmis, müteâkib fikralarla da bu husus kuvvetlendirilmistir

[155] "Kisiyi istemekten men' edecek zenginligin mikdâri" hakkinda bâbda bir sarahat yoktur. Fakat Buhârî, ya sartina uygun bir hadîs bulamadigi için getirmemis, yâhud da bâb altinda gelecek Ebû Hureyre hadîsinden anlasilacak ma'nâ ile yetinmek istemistir. Buhârî, Peygamber'in buradaki sözü ile el-Bakara:273. âyetini basliktaki "Zenginligin mikdâri ne kadar?" suâlinin tefsiri olmak üzere getirmistir. Ebû Zerr rivayetinde, âyetten önce "Çünkü Yüce Allah'in su kavli vardir" ifâdesi mevcûddur.

[156] Hadîsin bâb basligina mutabakati yânî delîlligi "insanlardan yüzsüzce istemeyen " fikrasidir

[157] Hadîsin bâb basligina delîl olan yeri "Çok suâl" fikrasidir. Sarihler bunu: Çok dilenmek, lüzumsuz herseyi sormak diye ta'rîf ediyorlar ki, ikisi de zararlidir; ikisi de nehyedilmistir. Burada hadîsin sevki delaletiyle çok dilenmek ve zarû-retsiz, ihtiyâcsiz her zaman dilenmeyi san'at edinmek ma'nâsi kasdedildigi anlasilir. Ikinci ma'nâya da hamledilebilir. Bu hadîste nehyedilen fiillerin her üçü de aileleri ve cemiyeti bozacak, çökertecek mühim içtimaî hastaliklardir.

[158] Vâkidî'nin bildirdigine göre, bu atiyye verilmeyen zât, muhacirlerden Cuayl ibn Surâka (R)'dir. Sa'd'in "Mü'min" demesini, Peygamber'in mükerreren "Müslim de!" buyurarak tashih ve ihtar etmesi, îmânin vicdanî, bâtinî bir is olup, bilinmesi Allah'a âid gayb hâllerinden bulunmasindan dolayi, zahirî hâle göre "Müslim" demenin daha dogru oldugunu ögretmek içindir.

[159] Bu zikredilen hadîsin diger bir tarîkidir. Hem birinciyi takviye etmis, hem de faydali bir ziyâde ihtiva etmistir.

[160] Buhârî, âdeti üzere yürüyerek, hadîsteki garîb lâfiz, Kur'ân'daki lâfza muvafik düstügü zaman, istidrâden Kur'ân'daki lâfzi da zikredip, hadîsteki lâfzin tefsirini vermektedir. Buradaki îzâhinda if'âl babindan olan "ekebbe"nin lâzim; sülâsîden olan "kebbe" fiilinin ise müteaddî oldugunu göstermektedir. Ifâlinin lâzim; sülâsînin müteaddî olusu, bu fiilin bir garîbligidir

[161] Bu hadîsin, isnâd ve lâfizda degisik kisa bir rivayeti 77 rakaminda geçmisti. Hadîsin bâb basligina delîl olan yeri: "Kalkip insanlardan (sadaka) istemeyen iffetli kisidir" fikrasidir.

Islâm'da istemenin, dilenmenin kötülügünü ve Peygamber tarafindan neh-yedildigini gösteren pekçok hadîsler vardir. Hattâ Peygamber'in "Kimseden hiçbir sey istememek üzere bey'at aldigi" ve bunun karsiliginin ne oldugu soruldugunda "Cennettir" buyurdugu Ebû Umâme ile Sevbân tarafindan rivayet edilmistir (Taberânî).

ibn Umer, Peygamber'in "Zengin için, ve hilkati yerinde, bedenî kuvvetleri zinde olanlar için sadaka halâl degildir" buyurdugunu rivayet etmisty-(Tirmizî),

[162] Bu hadîsin isnâd ve lâfiz f^rkliliklariyle iki rivayeti 72 ve 73 rakamlarinda geçmis ve orada bâzi açiklardalar verilmisti. Hadîs burada biraz daha tafsîllidir.

[163] Yânî Salih ibn Keysân, yasça ez-Zuhrî'den büyüktür;,bu sebeble dogrudan dogruya, Ibn Umer'e erisip ondan vasitasiz olarak hadîs isitmistir. Zuhrî'nin ise tbn Umer'e kavusmasinda ihtilâf edilmistir. Sahîh olan, Zuhrî'nin îbn Umer'e ka-vusmayip; Ibn Umer'in oglu Salim vâsitasiyle îbn Umer'den rivayet ettigidir (Kas-tallânî).

[164] Hars : Yasken agaç üzerinde ne kadar meyve bulundugunu tahmîn etmektir (es-Sahâh).

Bâzi ilim ehlinden "hars"m, kendisine zekât vâcib olan hurma, üzüm gibi yas meyvenin, erisilmesinden sonra mahsûlün ne mikdâr tutacagini takdir ve tahminden ibaret oldugu rivayet edilmistir (Tirmizî).

Fakîhler, zekât almaya dayanak olan bu takdir ve tahmîn Isinin tafsili ve mesrulugu hususunda ihtilâf etmislerdir. Bir kismi hurmanin, üzümün ermeye, olgunlasmaya basladigi zaman tahminini caiz görmüs, bir kismi da caiz görmemistir. Her iki tarafin delilleri ve tafsilâti genis serhlerde ve fikih kitâblannda görülebilir.

[165] Hadîsin bâb basligina delîl olan yeri açiktir: Peygamber'in: "Su hurmayi tahmîn ediniz" buyurup, kendisinin de tahmîn etmesidir

[166] Bu, hadîsin diger bir tarîkidir. Bu tarîk Ensâr'in Faziletleri Kitâbi'nda tam senediyle mevsûl olarak rivayet edilmistir.

[167] Bu da hadîsin bir diger tarîkten rivayetidir. Bunu Ebû Alî ibn Huzeyme de el-Fevâid'inde senediyle rivayet etmistir. Buhârî hadîsin birkaç tarîkini ve tarîk-lerdeki isnâd ve lâfiz farklarini'bir yere toplamis ve göstermis oluyor.

[168] Buhârî burada "hadîka"nm ta'rîfini vermistir. Hadîka hakkinda Âsim Efendi sunlari söylemistir:

el-Hadîka; sefine vezninde sulu, agaçli bahçeye denir ki, cem'i hadâik'tir. Bir kavle göre hurma ve sâir agaçlik olan bustâna denir, yâhud etrafi duvar ile çevrilmis olan bustâne denir, yâhud hurmalik kit'asma denir (Kaamûs Tercemesi).

[169] Umer ibn Abdilazîz'in bu re'yini, Imâm Mâlik ei-Muvatta'mda, Abdullah ibn Ebî Bekr ibn Hazm'dan senediyle rivayet etmistir. Abdullah söyle dedi: Babam Ebû

Bekr ibn Hazm Minâ'da iken, Umer ibn Abdilazîz'den babama bir mek-tûb geldi. O mektûbda: "Atlardan ve baldan zekât alinmaz" diye yazmisti (Kas-taliânî).

[170]

el-Aserî, arabî vezninde, dibi ve kökü Ile degil de, kökündeki etrafa yayilan ince damariariyle su emip faydalanan agaçlar ve ekinlerdir. Agaçlar ve ekinler dogrudan dibine ve köküne su vurarak sulandigi gibi, yakininda bulunan suyu ince

,m damariariyle emmesi suretiyle de istifâde eder. Iste hadîste agaçlarin, ekinlerin bu ikinci suretle sel suyundan, akar sudan istifâde edip yetisenlerine "Ev kâne aseriyyen" cümlesiyle isaret edilmistir.

Agaçlar, ekinler gerek kökleriyle, gerek ince damariariyle yagmur, irmak, pinar sularindan faydalanmis olsunlar, bunda sahibinin sinaî ve amelî mühim' bir te'sîri olmadigi için, tam usr'e yânî onda bir zekât vergisine tâbi' tutulmuslardir. Fakat " ^ = Nadh" ile yânî kuyudan, nehirden kova, dolap, motor gibi ziraî bir vâsita ile sulanan yer mahsûllerinde yarim usr, yânî yirmide bir zekât vergisi vâcib oldugu ögretiliyor. Bu ve Müslim'in Câbir'den rivayet ettigi birbirine yakin mealdeki hadîslerin hepsinin ifâde ettigi ma'nâ, el emegi ile, ziraî sulama vâsitalari ile (yânî kova, dolap, motor gibi âletlerle ayri bir çalisma ve masrafla) elde edilen toprak mahsûllerinde yirmide bir zekât vâcib oldugudur.

[171]

Buhârî'nin evvelki hadîs dedigi, Ebû Saîd el-Hudrî'nin "Zekâti verilen mal kenz degildir" (10. bâb) ile "Gümüsün zekâti babi" (23. bâb)nda geçen ve bundan sonraki 56. babda da tekrar gelecek olan hadîstir. Bu bâbla alâkali olan kismi "Bes veskten asagisindan zekât yoktur" fikrasidir.

[172]

Buhârî'nin bu sözünün serhinden bana açilan ma'nâ budur. Kirmânî ve diger sarihler ise biraz degisik bir ma'nâya gitmislerdir.. Üzerinde düsünülsün! Evet, Ibn Umer'in bu hadîsi umumîligi ile nisâb sarti olmamakta zahirdir. Ebû Saîd hadîsi ise", onun mutlakligini kayidlayicidir. Ve nitekim Ibn Umer hadîsi de, Ebû Saîd hadîsinin mutlakligini kayidlayicidir. Su hâlde bu iki hadîsten herbiri, içindeki ziyâde ile digerini tefsîr edicidir (Kastallânî).

[173]

Fadl'in hadîsini senediyle Ahmed ibn Hanbel; BIlâPinkini ise Buhârî, Hacc KI-tâbi'nda mevsûlen rivayet etmistir. BilâPin sözü, Fadl'in sözüne munâfî degildir. Fakat onun maksadi, Fadl, bir kenarda duâ ile mesgul bulunmasi sebebiyle Peygamber'in namaz kildigim görmedi demektir (Kastallânî).

[174]

Hadîsin bâb basligina delâleti açiktir. Çünkü baslik, hadîsin ilk parçasidir. Bu hadîs, bundan önceki bâbda da geçmis ve onun hasiyesinde isaret edildigi üzere daha evvelki iki bâbda da geçmisti. Binâenaleyh açiklamalar için gösterilen yerlere bakilmalidir. Yalniz sunu söyleyelim: Bir sâ', 1040 dirhem ayarindaki ölçege denildigine göre, bes vesk, kesirsiz olarak 1.000 kilo ve eski okka ile 780 okka eder.

[175]

Buhârî bu sözleriyle hem en güzel bir açiklama yapmis, hem de Ilmî ve usûlî bir kaaideyi hatirlatmistir.

[176]

Bâb basligi iki kisimdir. Her iki kismin delîli ve cevâbi bâb altinda gelecek hadîste verilmistir. Birinci kismina "... Her biri mahsûl verdigi zaman mahsûlünden yiyin. Devsirildigi ve toplandigi gün de hakkim (sadakasini) verin. Israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez "(el-En'âm: 141) âyeti de açik olarak delâlet eder.

[177]

Peygamber, sadakayi insanlarin mallarinin kiri saymistir. Bu kirden kendi aile ferdleri ve zürriyetinin münezzeh yasamalarini, hâlde ve istikbâlde insanlarin sadaka ve zekât malIanyle yasayan asalak bir zümre olmalarini en açik sekilde önlemistir.

Peygamber, insanliga yaptigi büyük irsâd ve iyilige karsilik ne kendisinin, ve ne de ailesi ve zürriyetinin maddî bir mükâfat görmelerini istemiyordu.O yalniz Allah'in "Ben peygamberlige karsilik hiçbir ücret istemem; sâdece hisimlikta sevgi isterim dc/"(es-Sûrâ:23) emir ve ta'lîmi veçhile samîmi bir sevgi istiyordu.

Hadîste, çocugun da büyük gibi haramdan uzaklastirilacagi, bilgi üzerine yetisip gelismesi ve teklîf vaktinin kendisine dînden bir ilim üzerinde iken gelmesi için, hangi seyden nehyedildiginin kendisine ögretilmesi gerektigi hükmü vardir (Kastallânî).

[178]

Sartin cevâbi olan "Bu satis caiz olur" fikrasi baslikta zikredilmemistir. Bu satisa cevaz verilmistir. Çünkü satici, zekâtin vucûbundan sonra sattigi takdîrde, caiz olan bir isi yapmis ve zekâti ödemek onun zimmetine yapismistir. Artik o kimseye borcu olan bu zekâtini baska malindan ödemesi lâzimdir

[179]

Peygamber'in bu sözü biraz sonra 86 rakamiyle Ibn Umer'in hadîsinden olmak üzere senediyle gelecektir

[180]

Çünkü "Meyvelerin salâhi meydana çikincaya kadar.." sözü umûmîdir. Hâlbuki o vakit, zekât vaktidir. Peygamber, satis cevazini meyvenin aynindan zekât vermekle kayidlamamistir. Iste bu, bu mes'eledeki iki görüsten biridir. Ikinci görüs -ki Safiî'nin görüsüdür- satis caiz olmaz. Çünkü bu kimse, mâlik olacagi ve mâlik olmayacagi -ki bu fakirlerin agacindan yiyecekleri nasîbleridir- seyi satmis olur... (Kastallânî).

[181]

Hadîsin bâb basligina delîllik ve uygunlugu meydandadir. Çünkü Buhârî baslikta senedsiz olarak getirdigi.Peygamber'in sözünü, burada senediyle vermistir

[182]

Bu hadîs, hurmadan baska umûmî olarak diger meyve türlerinin de olgunlasip salâhlari meydana çikincaya kadar alim satimlarinin nehyine delâlet etmektedir.

[183]

Bu son fikra, hadîs metnindeki "Hatta tüzhiye"nin tefsiridir. Kitâbu'l-Bey'deki rivayette, bu tefsîrin bir suâl üzerine bizzat Rasûlullah tarafindan yapildigi açikça belirtilmistir

[184]

Bu suâlin cevâbi, hadîs metninde gelecegi üzere, menfîdir, yânî "Satin alamaz"dir.

[185]

Bu son kisim Ebû Zerr rivayetinde böyle nefy harfi ile "Lâ yetruku(= Birakmaz)" seklindedir. Diger bâzi rivayetlerde nefy harfi olmaksizin "Yetrukii(Birakir)" seklinde gelmistir. Buna göre, ma'nâ "tbn Umer sadaka ettigi bir seyi satin almayi terkederdi..." olur.

[186]

Ibn Sa'd'in Tabakaat'mdun naklen sârih Kastallânî'nin beyânina göre, hadîste bahse konu olan atin adi Verd imis. Bu ati Temîm ed-Dârî (R) Peygamber'e hediye etmis, Peygamber de TJmer'e hediye buyurmustu. Umer de ismini söylemedigi bir gâzîye hediye etmisti.

Peygamber'in Umer'e "Bir dirhem karsiliginda da verse sadakana dönme" buyurmasi, ucuzlukta mübalâga; "Kusmugunu yemeye dönen kimse gibidir" cümlesi ise, sadaka ve hibeye dönmenin kötülügünü bildiren belîg bir tesbih ihtiva etmektedir.

[187]

Bu hadîs, sened ve bâzi lâfiz farkiyle 85 rakamiyle geçti. Bu rivayetteki "Kâh kâh" lâfizlari hakkinda su açiklama verilmistir: "Kâh kâh, kâflarin fethi ve kesriyle ve hâ'larin sükûnuyle ve tesdîdleriyle ve tenvînleriyle lügattir. Bu, ses isimlerindendir; çocuk kismi bir nesne yemekten ve bir nesne almaktan ve bir murdar seye bulasmaktan zecr ve men' için telâffuz olunur., ve bunun tekerrürü te'kîd içindir" (Kaamûs Ter.).

[188]

Hadîsin bâb basligina delîlligi "O koyun Meymûne'nin bir azâdli cariyesine sadaka malindan verilmis idi" sözüdür. Peygamber'in, Meymûne'nin cariyesine sadaka verilmesini reddetmemesi, Peygamber kadinlarinin azâdli kölelerine sadakanin halâl olduguna delâlet etmistir.

Bir de bu ve benzeri hadîslerden, ölü hayvan derisinin tabaklanmakla temizlenecegi ve kullanilabilecegi anlasilmistir.

[189]

Bu hadîslerden Peygamber'in zevceleri tarafindan azâd edilen kölelere zekât verilmek caiz oldugu; sadaka, sadaka verilenin kabul etmesiyle mülkiyetine geç tikten sonra mâhiyeti degiseceginden, Hâsimîler için bunu yemek caiz oldugu hükümleri alinmis oluyor.

Sadaka etinin, ölü hayvan eti gibi, zâtinda harâmhk yoktur. O, bizatihi ha-lâldir. Buna harâmhk, sadaka vasfinin muzâf olmasindan ileri gelmistir. Fakat sadaka, sadaka

edilen kimsenin mülkiyetine geçmekle bu vasif yok olmus bulunuyor. Hediye edilince de, hediye verilen kimse Için, hediye olarak halâl oluyor.

[190] Bu baslikta izâ'nin cevâbi hazf edilmistir. Takdiri söyledir: Sadaka, sadaka edilenin mülkiyetine geçmek suretiyle sadaka olmaktan çiktigi zaman, Peygamber ve diger Hâsimîler için alinmasi caiz olur

[191] Sadaka hem Peygamber'e, hem de ailesine haramdi. Fakat zekât, Ümmü Atiy-ye'nin mülkiyetine geçtikten sonra Âise'ye gönderildiginden, bu etin mâhiyeti degisiyor; hediye oluyordu. Hediyeyi ise yiyebilirlerdi.Iste bu yolla sadaka mâhiyetinin hediye hâline dönüsmesi, bu Ümmü AtiyyG Nuseybe hadîsinde açikça görülmektedir. Basliga delîl olmasi da bu cihetidir. Peygamber'in: "Sadakayerine ulasmistir" edebî vecizesi, bu dînî hakikati en belîg ve açik sekilde ifâde etmis bulunuyor.

[192] "O et Berîre'ye sadakadir; bize de hediyedir" vecîzesi de ayni hakikatin daha açik bir ifadesidir.

[193] Bu ta'lîki (Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlîsî'den baska) Ebû Nuaym de el-Mustahrac'mda senediyle rivayet etmistir. Buhârî'nin bu ta'lîki burada zikretmesinin fâidesi, Katâde ibn Diâme'nin bu hadîsi Enes'ten isitmesini sarahatle bildirmis olmasidir. Katâde müdellis oldugu için, bundan önce geçen isnâdda an'ane ile verilen hadîste tedlîs etmesi ihtimâli giderilmistir.

[194] Buhârî'nin "Her nerede bulunurlarsa fakirlere verilir.." sözü, zekâtin bir beldeden digerine nakledilmesinin cevazini tercîh ettigini is'âr ediyor. Bu mes'ele-de ihtilâf vardir...

[195] Hadîsin bâb basligina delîl noktasi "Zenginlerinden alinip fakirlerine verilir" fikrasidir. Hadîs, biraz farklica bir isnâd ve lâfiz ile Zekât Kitâbi'nin basinda da geçmisti.

Kerâîm, kerinte'nin cem'idir. Kerîme, hayvana izafetle sütü bol, gösterisli, etli, canli ve boylu boslu hayvan demek olur. Peygamber zekât âmillerini, mal sahiplerinin gözbebegi olan böyle birinci sinif mallarini almaktan men' ederdi. Peygamber, Muâz'a "Sen Kitâb ehli bir kavme vâlî gidiyorsun!" demekle, Mu-âzin basiretli olmasini tenbîh etmis bulunuyor. Kitâb ehli olan millet, münevverdir; câhil müsrikler gibi gafil degildirler, buyurmus oluyor.

Bu hadîsin sonunda zulümden sakinmakla emir buyurmasi, bütün zulüm nevi Merinden, her mazlumun duasindan sakindlrmayi tazammun edebilecegi gibi halkin en degerli mali alinmak suretiyle meydana gelecek husûsî zulmü müste-mil olmak üzere ilâve edilmis olmasi da caizdir. Birinci umûmî ma'nâya hamletmek elbette daha kuvvetlidir. Zulüm bizatihi çirkindir. Her dînde, her serîatte haram kilinmistir. Fakat Islâm Dîni'nin zulümden sakindirmalari daha siddetlidir: " J»JW J£ il îSfsli = Haberiniz olsun ki, Allah'in la'neti zâlimlerin te-pesindedir"(HM: 18; el-A'râf: 44) kavli, bütün insanlara karsi îrâd edilmis siddetli ve umûmî bir hitâbdir. Bu siddetli ceza, yalniz mü'minleri korumaya ma'tûf bir ceza da degildir. Mazlum, kâfir olsa bile, onun âtu da Allah'a yükselecek ve asla reddedilmeyecektir. Peygamber: "Mazlumun duasina, kâfir bile olsa icabet edilmistir" buyurmustur (Ahmed ibn Hanbel, Ebû Hureyre'den).

[196] Buradaki salât'tan murâd, duadir. Çünkü salât'in lügat ma'nâsi duadir. Bura da duâ lâfzinin salât lâfzi üzerine atfedilmesinin sebebi, salât Iâfziyle duâ etmenin zarurî oldugunun anlasilmamasi, fakat sena ve hayir ma'nâsim ifâde edecek herhangi bir lâfizla duâ edildiginde, bunun da kâfi geleceginin bilinmesidir. "Âce-rekettâhu fîmâ a'teyte ve bâreke fîmâ ebkayte = Allah sana verdiginde ücret ihsan etsin, geri biraktiginda da bereket ihsan eylesin"; "Allâftumma'gfîr lehu = Yâ Allah, ona magfiret eyle!" ve benzeri ta'bîrlerle duâ buyurmasi gibi. Sadaka ve zekât veren hakkinda, salât lâfzindan baskasiyle duâ edilebilecegine delillerden biri de en-Nesâî'nin Vâil ibn Hucr'dan rivayet ettigi hadîstir: Vâil dedi kir-'Sahâbîlerden biri zekât olarak güzel bir deve göndermisti. Peygamber (S) o zât hakkinda: "Alla hum m e bârik fîhi ve fi iblilihî = Yâ Allah, bu zâta zekâti ve develeri hakkinda bereketler ihsan eyle!" diye duâ buyurdu.

[197] Basliktaki et-Tevbe:103 âyetinden alinan kisim, Peygamber'e zenginlerin mallarini temizlemek, vicdanlarini arindirmak için, zenginlerden zekât almasi emrinden sonra zekât sâhiblerine salât, yânî duâ etmesi de emredildiginin delîlidir. Iste bu emirden dolayidir ki, Peygamber, zekât sâhibleri ve aileleri hakkinda duâ ve istigfar etmistir.

[198] Hadîsin bâb basligina uygunlugu ve delîlligI gayet açiktir. Zira bu Ebû Evfâ hadîsi, Peygamber'in, sadakasini, yânî zekâtini getiren kimselere âyetteki emre uyarak salât ve duâ etmek âdetinde oldugunu göstermektedir.

[199] Ibn Abbâs'in bu sözünü Safiî, ibn Ebî Seybe ve Beyhakî senediyle rivayet etmislerdir. Ibn Abbâs'a göre anber, vergiye tâbi' degildir, demek Istiyor.

Anber, kanber vezninde, ma'rûf olan güzel kokulu bir maddenin ismidir ki, buna deniz kaymagi da denilir. Bunun zagferân ile karisik bir nev'i daha vardir ki, buna da ahir denilir, ibn Abbâs'in vergiye tâbi' degildir dedigi ve burada bahsedilen, birinci nevi' asil anberdir. Bu kiymetli deniz maddesinin denizde meydana gelis keyfiyeti hakkinda pekçok rivayetler vardir. Bâzilari deniz hayvaninin kazuratidir demislerdir. Bâzilari deniz bitkisidir, denizin derinliginde biter ve onu bâzi deniz hayvanlari yer, mîdesi dolunca kusar, demislerdir, ibn Sînâ da bu iki görüsü uzak addetmis ve denizde bir kaynaktan çikan yagli bir maddedir; yagliligi hasebiyle denizin yüzüne çikar, donar demis, imâm Safiî de el-Umm kitabinda KItâbu's-Selem'de: Sözlerine güvendigim birçok kimselerin bana haber verdiklerine göre anber, denizin iki tarafinda Allah'in yarattigi bir nevi' nebattan hâsil olan bir maddedir, demis...-(KIrmânî, tbn Hacer, Aynî).

[200] Hasen el-Basrî'nin bu sözünü de ibn Ebî Seybe senediyle rivayet etmistir.

[201] Buhârî'nin bu sözüyle isaret edip dayandigi Ebû Hureyre hadîsi, yakinda senediyle rivayet edilmis olarak gelecektir.

[202] Buhârî bu hadîsi Kefalet, Istikrâd, Lukata, Surût, Isti'zân kitâblannda da getirmistir. Bunlar içinde en mufassal rivayeti Karz, Duyûn ve Kefâlet'teki rivâ-' yetleridir. Buradaki rivayetin sonunda " i^-aAIi jrli = Râvî, hadîsin tamâmini zikretti" diye isaret ettigi kismi da Kefalet Kitâbi'ndaki ziyâdeli rivayetidir. Bu-hârî'nin Kefalet Kitâbi'ndaki bu mufassal rivayeti, yerinde gelince tam terce-mesiyle verilecektir.

Hadîsin zekât konusuyla ilgisine gelince, Ismâîîî ile Dâvûdî, Imâm Buhâ-rî'nin hadîsi bu bâbda getirmesine bir münâsebet yoktur, demislerdir. Bu görü-. se karsi olanlardan Abdulmelik ise söyle demistir: Buhârî bu hadîsi burada, denizin attigi herseyin alinmasinin mubah oldugunu, ve onun müslümânlarm malindan oldugunu bilmedigi zaman bunda beste bir zekât vergisi olmadigi, eger müslümânlarm mali oldugunu bilirse alinmasi caiz olmayacagina delil yapmak için getirmistir. Çünkü alacakli kimse o odunu mubah olarak ve ona mâlik olmak için almis ve içinde de o mali bulmustur. Eger bu is bugün vâki' olaydi lukata gibi olurdu. Çünkü Allah Taâlâ'nin odun içinde basili altinlar yaratmayacagi bellidir...

Îbnu'l-Munîr dedi ki: Istishâd yeri o zâtin agaç parçasini ancak odun olarak almasidir. Bu da denizin attigi anber ve benzeri seylerin sahibi bilinmedigi müddetçe alfnmasmin mubah olduguna delâlet etmistir... (Ibn Hacer, Aynî).

Hadîsçiler arasinda "Hasebe Hadîsi" diye anilan bu hadîsi Buhârî'nin burada getirmesi, bas tarafta Ibn Abbâs'in içtihadini ta'lîkan zikretmesi, Hasen el-Basrî'nin görüsünü zikredip reddetmesi, Buhârî'nin de denizden çikan anber ve inci gibi mallarda zekât olmadigi görüsünde oldugunu açikça göstermektedir.

[203] Bâzi ta'rîfler:

Mâden: Yeraltinda yaratilmis ve gömülü olan altin; gümüs gibi kiymetli bir cevheriihtivâ eden topraklardir. Bunlar kesfedilerek ocaklar açilir, isletilirse, üretilen cevherler vergiye tâbi'dir.

Hazîne: Eski kavimler tarafindan vaktiyle yer altina saklanmis altin, gümüs gibi kiymetli paralara, levhalara, madenî esyaya denir. Bunlara kenz de denilir. Türkçe'de

define denilmesi yaygindir. Bunlari bulanlar da vergiye tâbi'dir.
Rikâz: Yer Içinde -yaratilmis yâhud insanlar tarafindan konulmus olsun biriktirilmis maldir. Binâenaleyh mâdene, define ve hazîneye sâmil umûmî bir lâfizdir. Rikâz yer altinda Fatir kudretin yarattigi mâdene denildigi gibi, kadîm kavimlerin yer altina koyup gizledigi hazîneye de denilir. Bu umûmî ma'nâ, Imâm Ebû Hanîfe ve ona uygun ictihâd sahibi imamlarin görüsüdür. Imâm Mâlik ve Safiî ise rikâzi, yalniz kesfedilmis hazînede kullanmislardir. Bu suretle mâdenlerin rikâz sayilip sayilmayacagi imamlar arasinda ihtilâfi mûcib olmustur. Bu da alinacak verginin alinma suretindeki ihtilâfi dogurmustur.
[204]
Su hâlde bu iki mezheb imamina göre rikâz, yalniz kesf olunan definelere deniliyor. Ve bunlar beste bir derecesinde vergiye tâbi' oluyor. Mâden rikâzdan sas yilmiyor. Binâenaleyh kirkta bir nisbetinde zekât gibi resm aliniyor.
Ebû Hanîfe ile arkadaslarina göre, rikâzdan sayilip mâdenlerin de beste bir vergiye tâbi' oldugunu göstermistik.
Imâm Buhârî, Mâlik ve Safiî'nin mezheblerini ve bunlara göre rikâz, yalniz definelere denilip, kesf edilmis mâdenlere sumûlü bulunmadigin; bu suretle kaydettikten sonra, kendisinin de bu kanâatte bulundugunu ihsas edmek müteâkib delilleri arka arkaya siraliyor.
[205]
Bâb basligi altindaki Ebû Hureyre hadîsi. Bu hadîse göre mâden ile rikâz arasinda fark vardir, tkisi bir harca tâbi' degildir. Imâm Buhârî, eger mâdenden beste bir alinsaydi, böyle bir farka isaret edilmezdi, demek istiyor.
[206]
Umer ibn Abdilazîz'in bu fiilini, Ebû Ubeyd Kitûbu'l-EmvâV'de senediyle mev-sûlen rivayet etmistir. Buhârî Umer'in bu fiili, mâdenlerin rikâzdan sayilmadi-ginin açik bir delilidir, demek istiyor
[207]
Hasen el-Basrîinin bu sözünü ma'nâ olarak Ibn Ebî Seybe senediyle mevsûlen rivayet etmistir. Buhârî Hasen Basrî'nin bu içtihadi da, aradaki farki i'lân etmektedir, demis oluyor.
[208]
Hasen Basrî'nin bu içtihadi da, yukanki görüsünü te'kîd için istidlâlen getirilmistir.
[209]
Imâm Buhârî, yukanki ifâdelerle imâm Mâlik ve îmâm Safiî'ye destekleme yaptiktan sonra, Imâm Ebû Hanîfe ile ictihâd arkadaslarina karsi kapali ve ta'rîzli bir dil ile i'tirâzda bulunuyor.
Imâm Buhârî, îmâm Ebû Hanîfe ile ictihâd arkadaslari olan Kûfeli Sufyân Sevrî ve Samli el-Evzâî'ye ve digerlerine de bu "Ba'zu'n-Nâs" ta'bîriyle i'tirâz etmistir. Ibnu't-Tîn gibi bâzilari bu hucûmu daha te'sîrli kilmak için Buhârî'-nin "Ba'zu'n-Nâs" ta'bîri ile maksadi, yalniz Ebû Hanîfe'dir, demislerdir. Bunlarin bu iddialari sebebsiz de degildir. Çünkü Buhârî, Sahîh'inâeki bu ta'rîzleri, bu kapali hücumlari Târth'inde tamamen açiga vurmustur...
Imâm Buhârî'nin Imâm Ebû Hanîfe'ye bu ta'rîzleri Sahîh'inin birkaç yerinde -ki bu birincisidir- gelmistir ve Buhârî'nin, Ebû Hanîfe'nin adini "Ve bâzi Âdem ogullari söyle demistir" diye andigi Ilim ehli arasinda ma'lûm olan bir mes'eledir.
[210]
Sonra Buhârî, Ebû Hanîfe hesabina bu sözlerle istidlal etmis ve bunu ta'kîben Ebû Hanîfe hesabina ortaya koydugu bu lügat delilini, yine kendisi bu sekilde çürütmüs oluyor.
[211]
Buhârî bu ifadeleriyle Ebû Hanîfe'nin içtihadinda tezâd oldugunu ileri sürüyor. Buhârî'nin bu tezâd iddiasi söyledir: Gûyâ Ebû Hanîfe: Bulunan defineyi, beste bir vermemek için gizlemekte be's yoktur, demis; mâden de Ebû Hanîfe'ye ; göre rikâz cümlesinden oldugundan, bunu saklayip da beste bir vermemekte be'iss yoktur demek oluyormus. Bu ise "Mâdenden beste bir vergi alinir" da'vâsina aykiri ve nakz edici imis.
Bu tenakuz iddiasi rivâyetsiz ortaya konmustur. Mes'elenin esâsi sudur: Tahâvî, Ebû Hanîfe'den rivayet ediyor: "Bir kimse, bir rikâz, bir defîne bulsa, bunun beste birini fakîrler ve muhtaçlara kendi eliyle dagitsa, yâhud kendi fakîr ve ihtiyâci olsa da beste biri de kendisi için muhafaza etse, caizdir" demistir. Sonra Tahâvî bu içtihadin sebebini söyle beyân ediyor: "Imâm Ebû Hanîfe,fakîr olan kimse, kendinin bu verginin harcama yeri cümlesinden oldugunu hesâb ederek, beste bir harcinda nefsine hasr ve tahsisinde be's görmemistir" demistir.
Demek ki Ebû Hanîfe'nin içtihadi dogrudur; yanlis anlasilmistir.
[212]
Bâb basligi, bu hadîsin son fikrasindan ibaret bulundugu için, delâlet çok açiktir. Bu hadîsten istifâde edilen hükümler sekiz vech üzeredir: Hayvanlarin cinayet ve zararlari; kuyu kazmaktan dogan zararlar, cinayetler; rikâzm beste biri nisbetinde resmî vergiye tâbi' oldugu; mâden nevi'leri; Üretilen cevherlerin azindan ve çogundan resm lâzim olup, bir nisâb ile mukayyed olup olmadigi; rikâ-zin mekânina dâir hükümler; rikâzi kesfedip bulanin müslim-gayrimüslim, harbî olmasiyle ilgili hükümler; sarf yerleri hakkindaki ictihâdlar. Bunlar fikih kitâb-lannda yazilip tafsil edilmistir.
[213]
Buhârî bu baslikta, zekâtlarin sekiz kalem olan harcama yerlerinden yalniz "Zekât isinde çalisanlar" maddesini almistir. Çünkü bâb basliginin devami, zekât Islerinde çalisanlarin hesaba çekilmeleri konusudur. Âyetteki sadakalar ile mak-sad, farz kilinan zekâttir. Bunda tatavvu' yâni nafile sadaka dâhil degildir.
Sadakaat, sadaka'mn cem'idir. Sadaka, zenginlerin malindan muayyen bir mikdânni ayirip Allah rizâsi için muhtaçlara vermektir. Bu vergi, temlîk suretiyledir. Bu kelime, Allah'a sadâkat ma'nâsmdan alinmistir. Bu cihetle sadaka vermekten ibaret olan tasadduk kelimesinin delâlet ettigi ma'nâ sidk ve ihlâs taharrisi demek olur.
Bu farz olan sadakanin, yânî zekâtin, nakidlerin zekâti; hayvanlarin zekâti; ganîmetlerin zekâti; toprak mahsûllerinin zekâti -ki onda bir demek olan usr'dur- mâdenlerin zekâti gibi muhtelif ve müteaddid nevi'leri bulundugu için, âyette sadakalar diye cem'i sîgasiyle gelmistir.
Iste bütün bu farz olan sadakalar âyette sayilan sekiz kalem harcama yerlerine harcanacaktir: Âyetin tamâmi söyledir:
"Sadakalar, Allah 'tan bir farz olarak, ancak fakirlere, miskinlere, sadaka islerinde çatisanlara, kalbleri müslümânüga alistirilmak istenenlere, kölelere, esitlere, borçlulara, Allah yolunda (harcamaya) ve yol ogluna mahsûstur. Allah hak-kiyle bilen tam hüküm ve hikmet sahibidir" (et-Tevbe: 60).
[214]
Buhâri bu hadîsi Sahîh'inin birçok yerinde, dar ve genis metinlerle rivayet etmistir. Hibe, Ahkâm, Terku Hiyel, Eymân, Nuzûr bölümlerindeki metinler genistir. Bu rivayetler arasinda uzunluk ve kisalik ve sened farkliliklari olmakla beraber, hepsi de esâsta ayni seyi anlatmaktadir. Hadîste farz olan sadakalarin alinmasi, toplanmasi, muhafaza edilmesi, nakledilmesi, gerekli yerlere harcanmasi ve bütün bu islerin yazilip hasâblanmasi gibi Islâm devletinin mâlî isleriyle vazîfeli me'mûrlann devlet baskani veya onun yerine ilgili yüksek idare amirlerince murakabe edilip hesaba çekilmeleri esâsi getirilmistir. Böylece devlet me' mûrlarmin millet zararina olacak fulleri ve sûi istimalleri önlenmekte, bu mâlî islerin daha iyi yürütülmesi saglanmaktadir.
[215]
Buhârî bu hadîsi Sahîh'imn yedi yerinde ayri ayri mes'elelere hüccet olmak üzere bâzi sened ve lâfiz farkliliklanyle getirmistir. Burada zekâtin, sekiz sinif harcama yerlerinden sâdece bir sinifa verilmesinin cevazini isbât için sevketmistîr. Hakîkaten bu hadîste Rasûlullah, zekât develerinin sütlerinden faydalanmayi bîr sinifa; yalniz yol oglu sinifina tahsîs etmistir. Bu bakimdan hadîsin bâb basligina hüccetligi gayet sarihtir.
[216]
Buhârî buradaki mutâbaalardan Ebû Kirâbe'ninkini Kitâbu't-Tahâre'de; Sabit el-Bunânî'ninkini Kitâbu't-Tibb'da senedleriyle mevsûlen rivayet etmistir. Humeyd et-TavîPin mutâbaasini ise Müslim, en-Nesâî, Ebû Dâvûd, Ibn Mâce ve Ibn Huzeyme senediyle mevsûlen rivayet etmislerdir.
Ebû Kilâbe'nin rivayetinin sonunda: "Bu nankör, Uraynîler hirsizlik yaptilar, adam öldürdüler, îmândan sonra kâfirlige dönüp irtidâd eylediler ve bu suretle Allah ve Rasûlü'ne harb açtilar" buyurdu ziyâdesi vardir ki, bu siddetli cezanin Allah ve Rasûlü'ne fiilen harbe kalkisma gibi en senî' bir cinayete karsi ta'yîn edildigine isaret edilmis oluyor.

Hakîkaten bu agir cinayet ve suçlarin cezasi Kur'ân-i Kerîm'de de böylece tesbît ve tahrîr edilmistir: "Allah'a ve Rasûlü'ne harb açanlarin, yeryüzünde fesatçiliga kosanlarin cezasi, ancak öldürülmeleri, ya asilmalari yâhud elleriyle ayaklarinin çaprasvârî kesilmesi yâhud da (bulunduklari) yerden sürülmeleridir. Bu, onlarin dünyâdaki rüsvâyligidtr. Âhirette ise onlara pek büyük bir azâb da vardir" (el-Mâide: 33).

"Âyetteki ölüm cezasi yalniz öldürene, asma cezasi öldürmekle beraber yol kesen ve mal alan kimseye, kesme cezasi yalniz mal alana, sürgün cezasi da bunlardan baska suretlerde fesâd yapanlaradir. Ibn Abbâs ile Safiî'nin kavli budur (Ceiâleyn). Ebû Hanîfe'ye göre sürgünden maksad habsdir.

Hadîsteki uranîlere tatbîk edilen cezalarin Kur'ân'daki delili iste bu âyette zikredilenlerdir. Gözlerinin oyulup diri diri Harre tasligina atilma ve kendi kendilerine ölünceye kadar taslari isirmalari, Peygamber'in çobanini ayni sekilde iskence ile öldürmelerinin karsiligi ye benzeri bir ceza ile cezalandirilmalarindan ibarettir.

[217] Hadîsteki tahnik, hurma gibi bir seyi agzinda çigneyip çocugun damagina sehâ-det parmagiyla çalmaga denir. Hayra, duaya vesile olmak için küçük çocuklar, gidâlanmaya baslama çaginda Peygamber'e getirilir, teberrüken hurma çignemi yalattirilir di.

Hadîs metnindeki mîsem, hayvan dagladiklari demir âlettir. Sadaka hayvanlarinin, sahislarin mülkü olan hayvanlardan ayrilip seçilmesi için Peygamber, sadaka develerini böyle bir âletle damgalardi. Peygamber'in bu fiili, hayvan üzerinde fark ettirici alâmet olarak daglama ve damgalama tatbikatinin mubah olduguna delâlet eder. Hayvan ve sürü sâhibleri tarafindan yapilan bu alâmetlerin çesitli nevi'leri ve tatbikati vardir. Develerde, sigirlarda, davarlarda ayri ayri ve türlü sekillerde yapilagelmistir.